

บทที่ ๓

บทบาททางการเมืองของพลเรือตรีถวัลย์ อ่างรวงวาฬสวัสดิ์
สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

หลังจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกไปเนื่องจากแพะแค้นเสียง
ในรัฐสภาเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ แล้ว นายควง อภัยวงศ์ ได้รับความไว้วางใจ
จากรัฐสภาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อมาจากระบอบสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง
เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ นับจากนี้ไปจนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ รัฐบาลที่ขึ้นมา
บริหารประเทศช่วงเวลานี้ได้รับการกล่าวขานจนเป็นที่เข้าใจกันในนาม " รัฐบาลพลเรือน
ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ " แม้ว่ากลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนจะประสบชัยชนะในการร่วมมือ
กันขับไล่ระบอบเผด็จการทหารออกไป แต่จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาสามปีเศษของรัฐบาล
พลเรือนนี้ มีคณะรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศถึง ๘ คณะ ได้แก่ นายควง อภัยวงศ์ ครั้งที่
๑ (๑ สิงหาคม ๒๔๘๓ - ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๘๔) นายทวี บุญยเกตุ (๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๔
- ๑๓ กันยายน ๒๔๘๕) ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (๑๓ กันยายน ๒๔๘๕ - ๒๔ มกราคม
๒๔๘๙) นายควง อภัยวงศ์ ครั้งที่ ๒ (๓๑ มกราคม ๒๔๘๙ - ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๙) นาย
ปรีดี พนมยงค์ (๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ - ๘ มิถุนายน ๒๔๘๙) และ (๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๙ -
๒๙ สิงหาคม ๒๔๘๙) พล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างรวงวาฬสวัสดิ์ (๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๙ - ๓๐ พฤษภาคม
๒๔๙๐) และ (๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐ - ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐) "

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความขาดเสถียรภาพทางการเมือง อันมี
เหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนด้วยกันเอง ท่ามกลางความขัด
แย้งที่เกิดขึ้นนี้ พล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างรวงวาฬสวัสดิ์ จะก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีก
ครั้งหนึ่งในฐานะหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.
๒๔๘๙ และจากนั้น ก็จะสามารถทวีบทบาทของตน จนกระทั่งได้รับความไว้วางใจให้ดำรง

๑) ตำนารัฐบาลไทย บันทึกแห่งยุคสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๔๓ ปี ๔๓
รัฐบาล ๑๓ นายกรัฐมนตรี, " มติชนฉบับพิเศษ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิเศษ, ๒๔๙๒)
หน้า ๗๒-๗๓.

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นไป

๓.๑ สภาพการณ์ทางการเมืองก่อนรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์

๓.๑.๑ รัฐบาลพลเรือโทก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ การเคลื่อนไหวในการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น เกิดจากความร่วมมือกันของกลุ่มต่างๆหลายกลุ่ม ภายใต้การรวมตัวกันในรูปขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงครามอันได้แก่ กลุ่มนิยมเจ้า (ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา) กลุ่มผู้นำอีสาน (นายเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ฯลฯ) กลุ่มทหารเรือ (พล.ร.ท.สินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ สारวัตรใหญ่ทหาร และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย สายตะวันออก พล.ร.ต.ทหาร ขำศิริ ผู้บัญชาการกองกำลังนาวิกโยธิน* เป็นต้น) กลุ่มทหารบกบางส่วน เช่น พล.ท.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ สมาชิกสภาประเภทสอง และนายทหารประจำกองเสนาธิการทหารบก พล.ท.จิระ วิจิตสงคราม สมาชิกสภาประเภทสอง และ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ แม้จะร่วมมือกันในการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยอาศัยวิถีทางในระบอบรัฐสภา แต่จะเห็นได้ว่าพื้นฐานแนวคิดและผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มจะมีความขัดแย้งกัน สิ่งนี้จะเป็นเหตุให้เกิดการขาดเสถียรภาพทางการเมือง และเป็นผลให้รัฐบาลพลเรือโทแลชชุดที่ขึ้นมาบริหารประเทศมีอายุสั้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง นายควง อภัยวงศ์ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ได้ลาออกจากตำแหน่ง สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ นายทวี นุเดชเกตุ เข้าเป็นนายกรัฐมนตรีไปพลางก่อน ส่วน นายปรีดี พนมยงค์ นั้นได้หมดภาระที่จะต้องดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นในรูปขบวนการเสรีไทย ก็ได้หันมาสู่เวทีการเมือง ด้วยวิธีการกำกับกับการบริหารประเทศอยู่เบื้องหลังรัฐบาลชุดต่างๆ ดังเช่น ในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ให้การสนับสนุนแก่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช แต่ฝ่ายนายควง อภัยวงศ์ไม่

* กองกำลังนาวิกโยธิน ได้รับการยกฐานะมาจากกองพันพาหนะเดิม กองกำลังส่วนนี้ หมายถึง เหล่าทหารเรือที่ประจำการพลรบฝ่ายบก

เห็นด้วย เนื่องจากเห็นว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช "ไม่รู้จักความเป็นไปภายในประเทศ เพราะเป็นทูตอยู่สหรัฐเสียหลายปี" สาเหตุสำคัญที่นายปรีดี พนมยงค์ เลือกที่จะสนับสนุน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้น อาจกล่าวได้ว่า เกิดจากท่าทีคุกคามจากอังกฤษที่จะผลักดัน สัญญาสมบรูณ์แบบ อันจะทำให้ไทยต้องตกอยู่ในสภาพประเทศแพ้สงคราม ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จึงต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้าช่วยเหลือเพื่อลดข้อผูกมัดทางสัญญากับอังกฤษ นอกจากนั้นการสนับสนุน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ยังเป็นการแสดงว่าผู้ก่อการคณะราษฎรมิได้เกิดกันเชื่อพระวงศ์^๔ ซึ่งเท่ากับเป็นความพยายามประสานรอยร้าวระหว่างคณะราษฎรกับฝ่ายนิยมเจ้า อย่างไรก็ตาม นายปรีดี พนมยงค์ ก็ยังมีส่วนสำคัญด้วยการอยู่เบื้องหลังรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ดังจะเห็นได้จากคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกเสรีไทย เช่น พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข นายทวี บุญยเกษตร รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย นายสงวน ตุลารักษ์ นายเตียง ศิริขันธ์ รัฐมนตรี เป็นต้น เมื่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ขึ้นมาบริหารประเทศแล้ว ก็ได้พยายามผลักดันพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร พร้อมกับนั้นได้มีการจับกุมผู้ต้องหาคดีอาชญากรรมสงคราม ๑๔ คน เช่น จอมพล ป.พิบูลสงคราม พล.ต.ประยุทธ์ ภรมนตรี พล.ท.มังกร พรหมโยธี หลวงวิจิตรวาทการ เป็นต้น แต่จากการที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และรัฐสภาไม่ราบรื่น จึงได้มีการแปรญัตติพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร มีมติให้ตัดข้อความการกระทำ อันถือเป็นอาชญากรรมสงคราม ซึ่งกำหนดไว้ใน มาตรา ๓ โดยเฉพาะในข้อ ๔ ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้ระบุว่า "กระทำการใดๆเพื่อก่อให้เกิดการปกครองในระบอบทำนองลัทธินาซี หรือฟาสซิสต์ ขึ้นในประเทศอันเป็นภัยต่อความสงบ " ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงได้อ้างเรื่องนี้ มาเป็น

---

^๔ วิภา มโนนิโมกษ์, "ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๖๐), หน้า ๑๕๖.

^๕ สิรีรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาทการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ถึง ๒๔๙๑", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๖๑), หน้า ๒๐๘.

^๖ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๙๒, (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๙๑), หน้า ๑๘๔.

เหตุผลในการออกพระราชกฤษฎีกายกเลิกสมมติฐานราษฎร เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘

ในระหว่างที่มีการรณรงค์เพื่อการเลือกตั้งใหม่นี้เอง การเมืองในระบบพรรคก็ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ คือในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ นายสวัช พันธ์เศรษฐ นายสอ เสถบุตร เป็นต้นได้รวมตัวกันจัดตั้ง "พรรคก้าวหน้า" ซึ่งนับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกและเป็นพรรคฝ่ายอนุรักษ์นิยม ม.ร.ว.ทรงสุจริต นวรัตน์และม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ ได้อธิบายว่า "อนุรักษ์นิยม" นี้คือ "พวกหัวเก่าที่เห็นว่าวิถีเก่าๆ ที่ใช้อยู่บัดนี้แล้ว ซึ่งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมิแต่จะได้ผลร้าย" และยังได้ให้รายละเอียดต่อไปว่า

...เมื่อก้าวโดยทั่วไปแล้ว พวกนับถือราชวงศ์คือพวกรอยัลลิสต์ (royalism) และโมนาธิสซึม (monarchism) นับว่าเป็นแขนงหนึ่งของพวกคอนเซอร์เวทีฟ ...พวกนี้เห็นว่ากษัตริย์ทรงคุณต่อประเทศชาติ จึงควรสนับสนุนด้วยการถวายพระราชอำนาจ ความนับถือและการเทอดทูนบูชา"

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า พรรคก้าวหน้าคือการรวมตัวกันของพลังอำนาจเดิมที่ถูกลดอำนาจและบทบาททางลง หลังจากการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ และมีความต้องการร่วมกันในการฟื้นฟูสถานะเดิม แต่อย่างไรก็ตามควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่าบุคคลกลุ่มนี้ มิได้มีเป้าหมายที่จะรื้อฟื้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในทางตรงกันข้ามกลับแสดงความต้องการที่จะรักษาระบอบรัฐธรรมนูญต่อไป เพียงแต่ต้องการให้มีการเพิ่มอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มากขึ้น และรื้อฟื้นเกียรติของพระราชวงศ์ให้กลับคืน ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่อง "ข้าพเจ้าเป็นรอยัลลิสต์" ซึ่งยอมรับว่าตนเป็น "คณะเจ้า" แต่ก็อธิบายว่าตนมิได้มุ่งรื้อฟื้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หากแต่จะต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพราะ "อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์และราชตระกูล เป็นผู้รับรักษาไว้ชั่วคราว ตั้งแต่ตั้ง

ม.ร.ว.ทรงสุจริต นวรัตน์ และ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์, พรรคการเมืองสยามและต่างประเทศ, (พระนคร : โรงพิมพ์เจตนาผล, ๒๔๘๑), หน้า ๒๑.

เรื่องเดียวกัน.

กรุงเทพฯ มาจนถึงวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ”

ขณะเดียวกันกับที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมรวมตัวกันจัดตั้งพรรคก้าวหน้า นั้น กลุ่มพลเรือนที่ใกล้ชิดนายปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งที่เป็นเสรีไทย เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายไต ปาณิกบุตร และกลุ่มปรีดี-พลเรือน เช่น นายสงวน ตุลารักษ์ นายจรูญ สืบแสง นายเดือน บุนนาค และ นายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นต้น ได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรค “สหชีพ” เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งมี นายเดือน บุนนาค เป็นหัวหน้าพรรค แนวคิดของพรรคสหชีพนั้นกล่าวได้ว่ามีลักษณะ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” กล่าวคือ มีลักษณะเสรีนิยมทางการเมืองโดยจะสนับสนุนการแข่งขันในวิถีทางรัฐสภา แต่มีลักษณะสังคมนิยมในทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนโยบายหลัก” พรรคนี้จึงให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อย่างไรก็ตาม ผลการลงคะแนนเสียงเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ปรากฏว่าสมาชิกของพรรคทั้งมิได้รับเลือกตั้งเข้ามาในสภามากนัก แต่ก็ถือได้ว่าการเมืองไทย ได้เริ่มก้าวเข้าสู่ยุคแห่งระบอบพรรคการเมืองแล้ว ระบอบพรรคการเมือง ซึ่งแต่ละพรรคมีรากฐานแนวความคิดแตกต่างกันนี้เองจะส่งผลให้เกิดการขั้วเดียวกันในสภาผู้แทนราษฎร อันจะนำไปสู่ความขาดเสถียรภาพทางการเมืองในเวลาต่อมา

พร้อมกันกับการเริ่มต้นของระบอบพรรคการเมือง ก็ได้เกิดความแตกแยกในกลุ่มคณะราษฎร โดยเฉพาะระหว่างนายควง อภัยวงศ์ และ นายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ นั้นได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง แต่ในการพิจารณาบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ปรากฏว่ามีบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมอยู่หลายคน ได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ได้รับเสียงสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่ได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองจนช่วยให้ประเทศชาติรอดพ้นจากการตกอยู่ในฐานะประเทศแพ้สงคราม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งจึงเชื่อ

“ประชามิตร, ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๘.

“กรรมล ท่องธรรมชาติ, “อุดมการกับสังคมนิยมในปัจจุบัน” ใน อุดมการกับสังคมนิยมไทย, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ผู้รวบรวม (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, ๒๔๙๔), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

“หยุด แสงอุทัย, พรรคการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, ๒๔๙๗), หน้า ๔๒๕.

ว่านายปรีดี พนมยงค์ จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ภายในประเทศภายหลังสงครามได้ดีกว่าผู้อื่น” อย่างไรก็ตามนายปรีดี พนมยงค์ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “ไม่สามารถจะรับเป็นนายกได้เพราะสุขภาพไม่สมบูรณ์ และไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ อาจจะพักผ่อนเขียนหนังสือ เปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ ลองแสดงความสามารถบ้าง”” นอกจกานายปรีดี พนมยงค์ แล้ว บุคคลอื่นที่มีความเหมาะสม คือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ขณะนั้นรักษาการตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ และ นายทวี บุณยเกตุ สำหรับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และ นายทวี บุณยเกตุ ได้แสดงความคิดเห็นว่า ไม่ต้องการตำแหน่งทางการเมือง” ส่วนนายควง อภัยวงศ์ นั้นแสดงเจตนาว่าถ้าตนได้รับเลือกจากสภา ก็ จะยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี” อย่างไรก็ตาม นายปรีดี พนมยงค์ ได้พยายามสนับสนุนให้ นายดิเรก ชัยนาม ขึ้นมาเป็นคู่แข่งของ นายควง อภัยวงศ์ ด้วยมีเหตุผลคือ “นายควง แม้จะมีความสามารถดีสองหน้ากันดีใช้ได้ แต่ในขณะที่สงครามสิ้นสุด ต้องเจรจากับต่างประเทศเป็นอันมาก ดิเรกมีความเหมาะสมมากกว่า อาจารย์จิงหนุนดิเรก และทำให้หมางใจกับนายควง”” ถึงกระนั้นเมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติทางการเมืองระหว่าง นายควง อภัยวงศ์ กับ นายดิเรก ชัยนาม แล้วจะเห็นได้ว่า นายควง อภัยวงศ์ ได้เปรียบนายดิเรก ชัยนาม เนื่องจากเคยแสดงความสามารถในฐานะผู้นำคณะรัฐบาล อีกทั้งยังได้รับเสียงสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง และประเภทที่สอง ดังนั้นในการลงมติเพื่อเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ จึงชนะ นายดิเรก ชัยนาม ด้วยคะแนนเสียง ๘๖ ต่อ ๖๖ จากผู้เข้าร่วมประชุม ๑๖๐ คน และด้วยเหตุที่นายปรีดี พนมยงค์ พยายามสนับสนุนนายดิเรก ชัยนาม ให้เป็นคู่แข่งกับนายควง อภัยวงศ์ ในการเข้าดำรงตำแหน่ง

”ควง อภัยวงศ์, เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๔๑๑), หน้า ๒๔๔.

”เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔ - ๒๔๕.

”เรื่องเดียวกัน.

๑๔ นิกธ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๘

๑๔สัมภาษณ์ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ อ้างถึงใน สุชาชัย อิมประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม(พ.ศ.๒๔๘๑-๒๕๐๐)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๓๘.

แห่งนายกรัฐมนตรีนั้น ย่อมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับนายควง อภัยวงศ์ ได้ดำเนินมาจนถึงขั้นแตกหัก ดังที่พลเอกเนตร เขมะโยธิน นายทหารผู้เข้าร่วมกับขบวนการเสรีไทย กล่าวว่า

... ครั้นแล้วนายควง อภัยวงศ์ ก็มีอันต้องแตกแยกกับนายปรีดี พนมยงค์ เช่นเดียวกับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เพราะต้องตกอยู่ในฐานะเดียวกัน นอกจากนั้นพื้นฐานดั้งเดิม และอุดมคติในทางการเมืองของ นายควง อภัยวงศ์ ก็แตกต่างจากนายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ เป็นลูกเจ้าพระยา แต่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นลูกคนธรรมดาสามัญ นายควง อภัยวงศ์ นิยมชมชอบและประกาศอยู่เสมอว่า เป็นเสรีนิยม ความแตกแยกที่สำคัญที่สุดระหว่างบุคคลทั้งสองนี้ ได้เกิดขึ้น เมื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ได้แสดงออกอย่างเปิดเผยว่าสนับสนุนบุคคลอื่นเป็นคู่แข่งกับนายควง อภัยวงศ์ เพื่อเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี... ทั้งที่ นายควง อภัยวงศ์ เคยได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ตลอดมา การกินแหนงแคลงใจ ซึ่งเคยมีอยู่ที่ทวีขึ้น จนต่างฝ่ายต่างแยกไปตั้งพรรคการเมืองของตนเพื่อต่อสู้ทางการเมือง

เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว นายควง อภัยวงศ์ได้จัดตั้งคณะรัฐบาลเข้าบริหารประเทศ ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีชุดนี้ไม่มีสมาชิกฝ่ายพรรคสหชีพรวมอยู่ด้วยเลย แต่กลับมีฝ่ายขุนนางเก่าเข้าร่วมหลายคน และนับได้ว่ารัฐบาลชุดนี้เป็นชุดที่มีกลุ่มขุนนางเก่าเข้าร่วมด้วยมากที่สุดนับแต่รัฐบาล พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นต้นมา ตัวอย่างเช่น พระยาศรีวิสารวาจา-รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ-รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม พระยาศรีเสนา-รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย พระยาอัครราชทรงศิริ-รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรราธิการ และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น รัฐบาลนายควงชุดนี้บริหารประเทศอยู่ได้เพียงเดือนเศษ ฝ่ายพรรคสหชีพโดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ก็เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนใน

พล.ต. เนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโฮยี (พระนคร : โรงพิมพ์เมืองอักษร, ๒๔๙๐), หน้า ๓๔๘-๓๕๐.

ภาวะคับขันเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายรัฐบาลคัดค้านพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างรุนแรง โดยอ้างว่า "รัฐบาลชุดที่แล้วมาก็เคยออกกฎหมายควบคุมราคาสินค้า...แต่ไม่สามารถทำงานได้ผลเพราะสินค้าใดที่กฎหมายควบคุม สินค้านั้นจะขาดตลาดทันที และหากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เสนอเข้ามานี้อีก เกรงจะเป็นการเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไปมากยิ่งขึ้น" แต่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการด้วยคะแนน ๖๔ ต่อ ๖๓ เสียง นายควง อภัยวงศ์ จึงได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันที่สภาผู้แทนราษฎร ลงมติรับหลักการนั่นเอง ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมาเป็นรัฐบุรุษอาวุโสแล้ว ก็ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ และได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร ด้วยคะแนน ๑๑๔ ต่อ ๓ เสียง

จากการนำเนื้อหาของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ครั้งนี้ ได้นำมาสู่การจัดตั้ง "พรรคประชาธิปไตย" ขึ้น เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยมีเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศ เป็นผู้ผลักดันคนสำคัญ และได้มีการชักชวนกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คัดค้าน นายปรีดี พนมยงค์ มารวมกัน ทางฝ่ายพรรคก้าวหน้าก็ได้ยืบทอดมารวมกับพรรคนี้ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นแกนกลางในการก่อตั้งพรรค ได้แก่ นายเลียง ไชยกาล (อุบลราชธานี) นายสุวิชัย พันธเศรษฐ (เชียงใหม่) นายโชติ คุ้มพันธ์ (พระนคร) นายใหญ่ ศวิตชาติ (นครสวรรค์) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (พระนคร) นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ (ลำปาง) นายอินทร สิงห์เนตร (เชียงใหม่) นายปริญญา จุฑามาศ (กระบี่) นายบุญช่วย อัดถากร (มหาสารคาม) หลวงอังคนานุรักษ์ (สมถวิล เทพาค้า-อ่างทอง) และนายฟอง สิทธิธรรม (อุบลราชธานี) เป็นต้น พรรคนี้ตกลงเชิญให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค การที่นายควง อภัยวงศ์ รับเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเหตุผลส่วนตัวที่ไม่พอใจ นายปรีดี พนมยงค์ ที่ไม่สนับสนุนให้ตนขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๑๔/๒๔๘๕ วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

ไอ้ว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, ๒๔๒๖), หน้า ๖๒๗.

ณัฐฉิ สุทธิสงคราม, นายควง อภัยวงศ์กับพรรคประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, ๒๔๒๒), หน้า ๖๔-๖๕.

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า นายควง อภัยวงศ์เอง ก็มีพื้นฐานแนวความคิดที่เปลี่ยนมาร่วมกับกลุ่มนิยมเจ้า ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่หลวงโกวิทอภัยวงศ์(ควง อภัยวงศ์) เดินทางไปประชุมสากลไปรษณีย์ที่ประเทศอาร์เจนตินา เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๑ และตอนเดินทางกลับได้ไปดงานโทรทัศน์อัตโนมัติที่อังกฤษนั้น ก็ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ "ตั้งแต่ นายควง อภัยวงศ์ ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระปกเกล้าฯในครั้งนั้น ความคิดเห็นได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก กับคนที่ชอบพอและญาติๆ นายควงมักจะบ่นว่าเรามันผิดไปเสียแล้ว ควรจะถวายพระราชอำนาจคืน"^๑

ปรากฏว่า พรรคประชาธิปัตย์สามารถรวบรวมเสียงในสภาได้ถึง ๔๖ คน(ดูภาคผนวก ค.) ทำให้กลายเป็นพรรคที่ใหญ่ที่สุดในสภา และยังได้เสียงสนับสนุนจากสมาชิกคณะราษฎรและผู้ใกล้ชิดคณะราษฎรหลายคน เช่น น.อ.หลวงศุภชลาศัย นายประจวบ บุนนาค นายเล็ง ศรีสมวงศ์ ม.ล.เดช สนิทวงศ์ พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ เป็นต้น^๒ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ก็ยังสามารถควบคุมเสียงข้างมากในสภามุแทนได้ โดยอาศัยพรรคสหชีพประมาณ ๓๓ ที่นั่ง สมาชิกสภามุแทนอิสระที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อีกประมาณ ๑๓ ที่นั่ง รวมทั้งยังมีกลุ่มสมาชิกสภาประเภทที่สองอีกด้วย จากนั้น การต่อสู้กันในระบอบรัฐสภาจะยิ่งทวีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕

๓.๑.๒ ความขัดแย้งของผู้นำพลเรือนหลังการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๕

เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ได้เร่งผลักดันการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งตกค้างมาตั้งแต่ก่อนสงครามยุติให้บรรลุ เนื่องจากในสมัยที่นายควง อภัยวงศ์เข้าบริหารประเทศครั้งแรกและยังมีความสัมพันธ์อันดีกับนายปรีดี พนมยงค์ อยู่นั้น รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้เสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๗๕ และยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญจำนวน ๑๔ คน เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำเนินการสืบเนื่องมา—จนถึงสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

^๑“ณัฐฉิ สุทธิสงคราม, “ประวัติพันตรีควง อภัยวงศ์” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันตรีควง อภัยวงศ์, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๔๑๑), หน้า ๔๐.

^๒“สุชาชัย อิมประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม(พ.ศ.๒๔๘๑-๒๕๐๐)”, หน้า ๓๘.

และเสนอความเห็นสมควรให้มีการแก้ไขประเด็นสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๗๕
จำนวน ๓ ข้อ ดังนี้

๑. ให้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทสอง ซึ่งมีบัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาล
๒. ยกเลิกบทบัญญัติซึ่งกำหนดให้พระบรมวงศานุวงศ์อยู่เหนือการเมือง
๓. กำหนดให้อำนาจนิติบัญญัติมีสองสภา คือ สภาอาวุโส และ สภาผู้แทน
๔. สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งโดยตรง
๕. สภาอาวุโสประกอบด้วย สมาชิกซึ่งราษฎรได้เลือกตัวแทนของตนมาทำการเลือกตั้ง
๖. คณะรัฐมนตรีนั้นพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง โดยประธานสภาผู้แทน และประธานสภาอาวุโส เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่บุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ โดยถือว่า เมื่อเป็นผู้ที่สมควรได้รับความไว้วางใจจากสภานิติบัญญัติแล้ว ก็อาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้
๗. รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทน และสมาชิกสภาอาวุโสจะเป็นข้าราชการประจำมิได้

รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้สานต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างเร่งด่วนจนในที่สุดได้บรรลุผ่านวาระที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ จากนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก็ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคมในปีเดียวกัน รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ นี้ มีเจตนารมณ์ที่จะให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ส่วนสมาชิกวุฒิสภาก็มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาทั้งสองไม่เป็นข้าราชการประจำ ซึ่งนับเป็นการแยกข้าราชการประจำออกจากการเมืองครั้งแรก และแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะสร้างหลักประกันด้านกฎหมาย ที่จะไม่ให้ระบอบเผด็จการ

ขอโพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒๓.

กลับคืนมา อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการร่างอยู่ไม่น้อย และจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองในเวลาต่อมา จึงจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญในมาตรา ๘๐ ซึ่งมีความว่า

...ในวาระเริ่มแรก คณะสภาประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งองค์การเลือกตั้งสมาชิก คณะสภาเป็นผู้เลือกตั้งภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ องค์การเลือกตั้งสมาชิกคณะสภาประกอบด้วย ผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอยู่ในวันสุดท้ายก่อนรัฐธรรมนูญนี้

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับพทศักราช ๒๔๘๕ ยังได้เปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง คือในมาตรา ๑๔ ได้ระบุไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย" จึงเท่ากับว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับรองให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองต่างๆ ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ดังนั้น กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สองกลุ่มหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มคณะราษฎร เช่น พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นายดิเรก ชัยนาม ม.ล.กรี เคชาติวงศ์ หลวงชำนาญนิติเกษตร(อุทัย แสงมณี) นายทองเปลว ชลภูมิ ร่วมกันจัดตั้งพรรค "แนวรัฐธรรมนูญ" โดยมีพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค และนายทองเปลว ชลภูมิ เป็นเลขาธิการพรรค นโยบายหลักของพรรคแนวรัฐธรรมนูญนี้ได้ประกาศไว้อย่างชัดเจนว่า มีวัตถุประสงค์ยึดหลักหลักการของคณะราษฎร และได้ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ส่วนกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง อีกจำนวนหนึ่งก็มีได้สังกัดพรรคประชาธิปไตย หรือ พรรคสหชีพ ก็ได้

“สภาร่างรัฐธรรมนูญ, รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๑๑), หน้า ๔๓.

“เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.

“ประจัน รักหงษ์, “การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐบาลทหาร และรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ.๒๔๘๑-๒๕๐๐)” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

รวมตัวกันเป็น "พรรคอิสระ" สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ เช่นเดียวกัน สมาชิกของพรรคนี้ ได้แก่ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยเป็นเสรีไทย และฝ่ายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง เช่น นายวิโรจน์ กมลพันธ์ นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ เป็นต้น และหัวหน้าพรรคนี้ ได้แก่ นายวิจิตร ลลิตานนท์

กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งพรรคแนวรัฐธรรมนูญแยกจากพรรคสหชีพ ทั้งที่ ทั้ง ๒ พรรคก็ให้การสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ นั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากแนวคิดและการรวมตัวกันของกลุ่มสมาชิกมีความแตกต่างกัน พรรคสหชีพนั้นส่วนใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งที่เป็นเสรีไทย โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานบุคคลเหล่านี้ มีแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ต้องการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่ชนบท จึงได้ยึดหลักเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ในขณะที่สมาชิกของพรรคแนวรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคณะราษฎรที่ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ กลุ่มบุคคลนี้แม้จะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวสามัญชน แต่ก็ได้อาศัยการศึกษาและระบบราชการในการเลื่อนชั้นทางสังคม แนวคิดทางเศรษฐกิจจึงเป็นไปในทางเสรีนิยม และยังคงยึดหลักหลักการของคณะราษฎรเช่นเดิม

การที่พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญนั้น เข้าใจว่าเนื่องมาจากการที่ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายในกลุ่มคณะราษฎร เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการงานโดยเฉพาะเคยดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศ เช่น ได้รับตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในคณะรัฐบาลของ พ.อ. พระยามหพลยุทธเสนา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในคณะรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ ยิ่งกว่านั้น ยังได้รับการสนับสนุนจาก พล.อ. อุดม อุดมเดชจรัส ผู้บัญชาการทหารบก และ พล.ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือด้วย

ความจริงแล้วทั้งพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญมีแนวคิดร่วมกันในการสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แต่เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแรงกดดันทางการเมืองจนต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ก็น่าจะมีการสนับสนุนหัวหน้าพรรคทั้งสอง คนใดคนหนึ่งให้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน แต่ปรากฏว่า นายเดือน บุนนาค หัวหน้าพรรคสหชีพ

“สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๒, หน้า ๒๑๓.

ไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน ไม่ได้เป็นผู้ก่อการคณะราษฎรโดยตรง และมีเกียรติประวัติในการทำงานน้อยกว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ แห่งพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ยิ่งกว่านั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการเลือกตั้งเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕ ด้วย และได้รับเลือกตั้งเป็นมู่แทนราษฎรจังหวัดอยุธยา ดังนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ จึงมีภาษีดีกว่า สมาชิกสภาของทั้งสองพรรคจึงตกลงเลือก พล.ร.ต.ถวัลย์ ให้เข้าแข่งขันกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในมติเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เมื่อมองภาพทางการเมืองในพ.ศ.๒๔๘๕ จะเห็นได้ว่าการเมืองในระบบพรรคได้เริ่มขึ้นอย่างเต็มที่ กล่าวคือ จะเห็นการรวมตัวกันเป็นพรรคและเกิดการต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองอย่างชัดเจน โดยแบ่งแยกเป็นพรรคประชาธิปไตย ที่ต่อต้านปรีดี พนมยงค์ ฝ่ายหนึ่ง และพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ ที่สนับสนุนปรีดี พนมยงค์ อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการที่รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้เปิดทางให้มีการต่อสู้ทางการเมืองตามวิถีทางของระบอบรัฐสภาโดยอาศัยพรรคการเมือง ดังนั้นภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ความขัดแย้งระหว่างผู้นำพลเรือนที่ใช้การต่อสู้ทางการเมืองจึงได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญในขณะนั้นก็คือ การฟื้นฟูอิทธิพลของฝ่ายนิยมเจ้าและฝ่ายขุนนางเก่าในรูปพรรคประชาธิปไตย กลุ่มนี้ได้ถือเอาเสรีไทยและ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นเป้าหมายในการโจมตี โดยเริ่มต้นจากการที่นายบุญช่วย อัดถากร(มหาสารคาม) เสนอญัตติเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๕ ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการสอบสวนเงินงบประมาณ ซึ่งเป็นเงินที่เสรีไทยนำไปใช้จ่าย นายบุญช่วย อัดถากร ได้อ้างเหตุผลว่า

...เสรีไทยบางคนนำเงินและทรัพย์สินสมบัติของชาติไปใช้ในทางส่วนตัว นำความหมั่นหมองมาสู่ตลอดไป...เพื่อความสุจริต ในการที่จะให้เสรีไทย เป็นผู้สะอาดหมดจด เพราะเสรีไทยเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ที่นำพาประเทศไทยผ่านวิกฤตการณ์มาได้ และสมควรที่จะได้รับเกียรติยศและเกียรติคุณ ด้วยเหตุนี้จึงขอให้สภาได้ตั้งกรรมการสอบสวน

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๒๐/๒๔๘๕ วันที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๕.

นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าขบวนการเสรีไทยได้กล่าวชี้แจงว่า

...เราถือว่า เราบริสุทธิ ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ จะอย่างไรก็ยอมทั้งสิ้น ...ขอให้สภาพ ตั้งกรรมการวิสามัญ โดยเป็นคนกลางเพื่อความยุติธรรม... เวลานั้นนาถทหารอังกฤษและอเมริกัน ที่ได้ร่วมงานต่อต้านกัน ยินดีเป็นนัยว่า การใช้จำชื่อนั้นเรามีระเบียบกันอย่างไร ข้าพเจ้าขออย่าได้มีการกลั่นแกล้ง ขอให้ยุติเรื่องการกลั่นแกล้งกันเสียก่อน"

อย่างไรก็ตามการหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ และเสรีไทย ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากคณะกรรมการที่สอบสวน ก็ได้รายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐ ดังนี้

...เสรีไทยได้ใช้จ่ายเงินไปโดยบริสุทธิ มีหลักฐานการจ่ายตามความจำเป็นทุกกรณีโดยถูกต้อง...ขอระวังอย่าให้เกิดความท้อถอยอดหนาระอใจ จนไม่มีใครคิดริเริ่มกระทำการสิ่งใด ในเมื่อเกิดเหตุการณ์คับขันขึ้นในอนาคต หากว่าบุคคลซึ่งริเริ่มกระทำการสิ่งนั้นถูกไต่สวนในเรื่องการเงินอันพันวิสัยที่จะปฏิบัติได้ ในกรณีเช่นนี้ผลของงานย่อมสนองนโยบาย และมีผู้ซึ่งรับมอบหมายที่จะกอบกู้ฐานะของประเทศ ย่อมจะต้องเชื่อถือกัน"

ให้หาความขัดแย้งประการต่อมาคือ เรื่องพฤษสภา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ารัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการร่าง คือการที่กำหนดให้สมาชิกพฤษสภามาจากการเลือกตั้งทางอ้อม และในบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญได้ระบุให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งจนถึงวันสุดท้ายก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทำหน้าที่เป็น-องค์การเลือกตั้งพฤษสภาในสมัยแรกเป็นจำนวน ๘๐ คน และ

๒๓ เรื่องเดียวกัน.

"สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๓๔/๒๔๘๕ วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

เกี่ยวกับคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๔ และ ๒๕ ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคสภาต้องมีอายุอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์ และมีวิถะฐานะไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่ามาแล้วไม่ต่ำกว่าหกปี หรือเคยดำรงตำแหน่งทางราชการมาแล้วไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากองหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว สมาชิกพรรคสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะเดียวกัน^๑ ส่วนฐานะและอำนาจของพรรคสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๔๘๕ มีดังนี้^๒

๑. มีอำนาจดำเนินนิติบัญญัติ ได้แก่ การพิจารณาร่างกฎหมายต่างๆ ซึ่งผ่านมาจาก การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และมีสิทธิยับยั้งเมื่อลงมติไม่เห็นชอบ โดยส่งคืนไปยัง สภาผู้แทนราษฎรได้ ในการพิจารณาจะมีมติในเรื่องดังกล่าวจะต้องกระทำภายใน ๓๐ วัน สำหรับร่างกฎหมายทั่วไป หากเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการเงินจะต้องลงมติภายใน ๑๕ วัน นอกจากสิทธิในการยับยั้งแล้ว ยังมีสิทธิในการแก้ร่างกฎหมายแล้วส่งกลับไปยัง สภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอมติอีกครั้งหนึ่ง

๒. มีเสถียรภาพในการปฏิบัติภารกิจ เพื่อเป็นการปกป้องสถาบันพรรคสภา และ สภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๖ จึงได้ระบุไว้ว่า

...สมาชิกพรรคสภาและสภาผู้แทนราษฎร ส่อมเป็นผู้แทนของประชาชนชาวไทย ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใดๆ และหวังปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็น ของตนโดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนชาวไทย^๓

นอกจากนี้ในมาตรา ๔๒ ยังได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

...ในที่ประชุมแห่งสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดๆ ในการแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน ส่อมเป็นเอกสิทธิ์อันเด็ด

^๑ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, หน้า ๓๕.

^๒ "กรีซ สิบสนธิ์," บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาไทยสมัยต่างๆ, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางนิติศาสตร์ ภาควิชาปกครอง มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๑๖), หน้า ๒๖-๒๘.

^๓ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

ขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดๆ ไม่ได้”

๓. มีการให้ความคุ้มครองแก่สมาชิก เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยง การกักขัง และ
 หน่วงเหนี่ยวจากข้าราชการประจำ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๔๘๕ จึงได้ระบุมิให้จับ หรือ
 มีหมายเรียกตัวสมาชิกพฤกษสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนไปกักขัง ในระหว่างสมัยประชุมเว้นแต่
 จับในขณะกระทำความผิด แต่ต้องมีรายงานไปยังประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก ประธานแห่ง
 สภานั้นอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการถูกกักขังได้ หากถูกกักขังในระหว่างสอบสวนหรือ
 พิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีจะต้อง
 สั่งปล่อย ถ้าหากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ เมื่อหมดสมัยประชุมก็อาจดำเนินการ
 กักขังต่อไปได้”

๔. มีอำนาจในการควบคุมบริหารราชการแผ่นดิน เช่น อำนาจในการตั้งกระทู้
 ถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับหน้าที่ได้ และอำนาจในการลงมติไว้วางใจการ
 ดำเนินนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี เป็นต้น อย่างไรก็ตามอำนาจ
 ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินนี้ สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจมากกว่าพฤกษสภา ดัง
 จะเห็นได้จากสิทธิของสภาผู้แทนเพียงสภาเดียว ไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล
 หรือทั้งคณะ คงเป็นสิทธิของสภาผู้แทนเพียงสภาเดียว

๕. มีสิทธิเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับสภาผู้แทน

การเลือกตั้งสมาชิกพฤกษสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๔๘๕ กำหนดจะมีขึ้นใน
 วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๕ ระหว่างนั้นพรรคประชาธิปัตย์ได้ทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับ
 เลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกของตนเลือกหมดทั้งชุด แต่ปรากฏว่า นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ผู้
 แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี พรรคประชาธิปัตย์เห็นว่าวิธีนี้ไม่สะอาด จึงแจ้งเรื่องนี้ให้
 แก่ ฝ่ายพรรคสหชีพ ดังนั้น ฝ่ายพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และ พรรคอิสระ จึง
 ได้ทำบัญชีรายชื่อของตนทั้งชุดขึ้นมาบ้าง ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

...ท่านรองนายก(นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์) ยังคงจำได้ว่า เมื่อท่านได้รับ

”เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

”เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

เลือกตั้งโดยองค์การเลือกตั้งฝ่ายราษฎร ให้ท่านเป็นพวรสมาชิก เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๘๕ โดยที่ฝ่ายคำรันทำญีชื่อ "ลิสต์" ผู้สมัครในนามประชาธิปไตยขึ้นเพื่อหวังเอาชนะแบบกินรวบทั้ง ๕๐ ตำแหน่ง ได้ฝ่ายเข้ามาเป็น "แพรวบ" ต่อฝ่ายแนวร่วม คือ สหชีพ แนวรัฐธรรมณู อิศระซึ่งเดิมนั้น พรรคทั้งสามหลังนี้ ก็ให้แต่ละพรรคเสนอผู้สมัครแยกย้ายกัน แต่เมื่อสมาชิกประชาธิปไตยคนหนึ่ง นำความลับมาแจ้ง...ว่า พรรคประชาธิปไตยคิด "กินรวบ" เพราะหวังดึงสมาชิกของพรรคอื่นมาร่วมด้วย อันจะทำให้คะแนนประชาธิปไตยชนะคะแนนของแต่ละพรรคได้ เช่นนั้นแล้ว พรรคทั้งสามจึงต้องทำแนวร่วมกัน ส่งผู้สมัคร ๕๐ คน ร่วมกันด้วยประนีประนอมระหว่างกัน"

ผลปรากฏว่า การเลือกตั้งสมาชิกพวรสมาชิกในครั้งนั้น สมาชิกตามบัญชีของกลุ่มแนวร่วม สหชีพ แนวรัฐธรรมณู และอิสระ ได้รับเลือกเป็นสมาชิกพวรสมาชิกทั้งหมด ซึ่งแยกได้เป็นสหชีพ ๑๕ คน แนวรัฐธรรมณู ๑๘ คน อิศระ ๑ คน และ กลุ่มคณะราษฎร ๔๒ คน แม้ว่าพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมณู จะยืนยันว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปโดยถูกต้องตามวิธีประชาธิปไตย แต่พรรคประชาธิปไตยมีความไม่พอใจเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็สะท้อนเรื่องนี้ว่า

...ผลการเลือกตั้งสมาชิกพวรสมาชิก ๕๐ คน ปรากฏว่าพวกท่านปรีดี ชนะอย่างเด็ดขาด คนดี ๆ เช่น เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร ซึ่งอยู่ในบัญชีคุณดวงสอดตกได้คะแนนเป็นที่ ๕๑ ส่วนอาณาจักรสงคราม เศรษฐีสังคราม เศรษฐีสันติ คนที่เคยแจวเรือจ้างให้ท่านปรีดี ตลอดจนผู้ก่อการ ที่ประวัติศาสตร์โละลงกระป๋องแล้วนั้นได้นั่งเก้าอี้พวรสมาชิก ผลบังเกิดเป็นอัศจรรย์เช่นนี้ ชาวบ้านชาวเมืองจึงพากันประนามพวรสมาชิกว่า เป็นสภาขอรับกระหม่อม บางคนเปลี่ยนชื่อใหม่ เรียกว่า พวรสมาชิกแปลตามศัพท์ว่า ที่ประชุมแห่งกระป๋อง"

"สำนักงานพิมพ์สันติธรรม, รวมบทความบางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์ (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, ๒๔๑๘), หน้า ๘๕-๘๐.

"แมลงหวี่ (นามแฝง) "เบื้องหลังประวัติศาสตร์" ใน ชุมนุมวรรณคดีทางการเมืองของม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๑๑), หน้า ๘๔.

แม้แต่หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นยังเสนอข่าวพาดหัวเกี่ยวกับการเลือกตั้งครั้งนั้นว่า "เกิดข่าวอุกฤษฏ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูง"^{๖๖} และเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครีกรึ้นยิ่งทุกโต๊ะในสโมสรสภาผู้แทนราษฎรเต็มไปด้วยขวดแม่โขงและน้ำโซดา"^{๖๗}

ความขัดแย้งทางการเมืองปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้น เมื่อวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรเปิดการประชุมเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ จะสิ้นวาระลงในวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๕ เพราะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ในการประชุมครั้งนี้ สมาชิกประชาธิปไตยจำนวนหนึ่งเดินออกจากที่ประชุมโดยให้เหตุผลว่า การประชุมในวาระเช่นนี้วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรควรแยกประชุมกัน^{๖๘} อย่างไรก็ตามที่ประชุมที่เหลืออยู่ก็รับรองให้นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อไป แต่ยังไม่ทันที่นายปรีดี พนมยงค์ จะตั้งคณะรัฐมนตรีก็เกิดเหตุร้ายคือ การที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืน เมื่อเช้าวันที่ ๕ มิถุนายน นายปรีดี พนมยงค์ ได้ขอให้รัฐสภาเปิดประชุมเป็นการด่วน และได้แจ้งให้ที่ประชุมในรัฐสภาทราบว่า "อธิบดีกรมตำรวจ กับอธิบดีกรมการแพทย์ ได้ไปถวายตรวจพระบรมศพ และสอบสวนได้ความสันนิษฐานได้ว่า คงจะทรงคล้ำพระแสงปืนตามพระราชอัธยาศัยที่ทรงชอบแล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้น"^{๖๙} จากนั้นรัฐบาลได้เสนอผู้ที่สมควรสืบราชสันตติวงศ์ อันได้แก่ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ที่ประชุมรัฐสภามีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว ประกอบด้วยพระสุธรรมวิจิตรชัย (ชม วนิกเกียรติ) พระยานลราชสุวัจน์(ทองดี วนิกพันธ์) และ นายสงวน จุฑาเดมิย์ ซึ่งต่อมารัฐสภามีมติแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร(ประธาน) และ พระยามานวราชเสวี(พลอด ฅ สงขลา)^{๗๐} และในวัน

^{๖๖} ศรีกรุง ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๘๕, หน้า ๑.

^{๖๗} ศรีกรุง ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๘๕, หน้า ๑.

^{๖๘} นิก ๕ มิถุนายน ๒๔๘๕.

^{๖๙} สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๕ วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๕.

^{๗๐} ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, ผู้รวบรวม รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี(๒๔๓๔-๒๕๑๓), (พระนคร : ชุมชนช่าง, ๒๕๑๓), หน้า ๔๓๔, ๔๔๓.

เดียวกันนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ลาออกจากนายกรัฐมนตรี เนื่องจาก "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้เสด็จสวรรคตเสียแล้ว"^{๔๖} อย่างไรก็ตามรัฐสภามีมติเลือกให้ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอีก และได้มีพระบรมราชโองการประกาศแต่งตั้ง เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ยังคงเป็นชุดเดิมมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีใหม่เพียง ๒ คน คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

พรรคประชาธิปัตย์ ได้ถือโอกาสหยิบยกเอากรณีสวรรคต ขึ้นมาเป็นประเด็นทางการเมืองโจมตีฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ โดยมีการเคลื่อนไหวทั้งภายใน และภายนอกสภาผู้แทนราษฎร ในสภาผู้แทนราษฎรนั้นพรรคประชาธิปัตย์ "เล่นงานรัฐบาลว่าไม่มีความสามารถที่จะป้องกันองค์พระมหากษัตริย์ไว้ได้"^{๔๗} ส่วนภายนอกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ฉวยโอกาสนี้ป้ายความผิดให้กับรัฐบาลโดยเผยแพร่ว่าเป็นเหตุลอบปลงพระชนม์ โดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ ถูกระบุว่ามีส่วนสำคัญในการลอบปลงพระชนม์ เป็นผลให้เกิดความปั่นป่วนทางการเมือง ที่บั่นทอนชื่อเสียง และทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างมาก แม้ว่าทางฝ่ายรัฐบาลจะพยายามคลี่คลายปัญหากรณีสวรรคต ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนพฤติการณ์ในการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันทมหิตลเสด็จสวรรคต แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งการโจมตีจากฝ่ายประชาธิปัตย์ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ พล.ต. อนันต์ นิบุลงครามได้เล่าไว้ว่า

...สำหรับพรรคการเมืองสังกัดพรรคประชาธิปัตย์นั้น เมื่อได้"ประชาธิปัตย์"ไปแล้วว่าเป็นการลอบปลงพระชนม์ ก็ต้องพยายามปั้นตัวคนร้ายขึ้นมา เพื่อให้มีเหตุผลกลมกลืนกัน ในการนี้พวกเขาได้พยายามใส่ร้ายว่า ท่านปรีดี พนมยงค์ คือผู้วางแผนปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะประสงค์จะเลิกล้มการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แล้วสถาปนาระบอบ

^{๔๖}สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๕ วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

^{๔๗}ธนนิติ เศรษฐบุตร, เกิดมาเป็นนายกฯ (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๖๑.

สาธารณรัฐคอมมิวนิสต์ขึ้นแทน พวกเขาสร้างข่าวลือจนแพร่หลายตามบ้าน ร้าน
ตลาด ในโรงพยาบาล และเขียนปลุกปั่นกันในหน้าหนังสือพิมพ์^{๕๕}

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ประกาศภาวะฉุกเฉินและตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ เมื่อวันที่
ที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ และดำเนินการจับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ต่างๆ เช่น เสรี
ภาพ เกียรติศักดิ์ และอิทธิธรรม เป็นต้น^{๕๖} รวมทั้งได้มีการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ได้แก่ นายเลียง ไชยกาล นายโชติ คุ้มพันธ์ และนายประยูร อภัย
วงศ์ในข้อหา "ให้ร้ายนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลกรณีสวรรคต"^{๕๗} นอกจากนี้จากการที่ทาง
รัฐบาลได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติม ๘๒ คน ตามบทเฉพาะ
กาลของรัฐธรรมณูในวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ทางกระทรวงมหาดไทยก็ได้ออกคำสั่ง
ถึง "คณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้ประชุมกัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อชี้แจงแก่ราษฎรมิให้หลง
เชื่อคำโฆษณาหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก" เนื่องจาก "ทางการสืบสวนได้ความว่าพรรค
ประชาธิปัตย์บางคน ได้หลอกลวงราษฎรให้เข้าใจผิดในรัฐบาลรวม ๖ ประการด้วยกัน"^{๕๘}
ซึ่งประเด็นสำคัญในการชี้แจงก็คือการได้การกล่าวร้ายในกรณีสวรรคต แต่ทางฝ่ายพรรค
ประชาธิปัตย์โจมตีคำสั่งนี้โดยมองว่า "เป็นการหาเสียงสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรครัฐ
บาล ในทำนองคำสั่งแกมบังคับให้ประชาชนออกเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรครัฐบาล"
พรรคประชาธิปัตย์จึงเรียกคำสั่งนี้ว่า "คำสั่งโบริวดี"^{๕๙}

อย่างไรก็ตามผลการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจำนวน ๘๒ ที่นั่ง ปรากฏว่าพรรคประ
ชาธิปัตย์ได้ที่นั่งในเขตพระนคร ส่วนพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมณู ได้ที่นั่งจากต่าง

^{๕๕} อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๔ (กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๖๕๐.

^{๕๖} เฉียบ อัมพันธ์, มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า (พระนคร : โรงพิมพ์ไทย
สัมพันธ์, ๒๕๐๑), หน้า ๔๕๑-๔๕๖.

^{๕๗} ไทยใหม่ ๓ กรกฎาคม ๒๔๘๕.

^{๕๘} ณรงค์ ไตรวัฒน์ เบื้องหลังการเมืองยุคใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
อุดมศึกษา, ๒๕๑๓), หน้า ๔๓-๔๓

^{๕๙} สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๙๑", หน้า ๒๔๔-๒๔๖.

จังหวัด โดยพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเพียง ๑๖ คน พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคสหชีพและพรรคอิสระได้รับเลือก ๖๑ คน^{๔๙} ในจำนวนนี้นายปรีดี พนมยงค์ และพล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างรองนาวาสวัสดิ์ ได้รับเลือกตั้งจากจังหวัดอยุธยา การเลือกตั้งครั้งนี้ ยิ่งตอกย้ำความแตกแยกมากขึ้นไปอีก "เป็นที่เข้าใจว่าฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์เริ่มไม่ยอมรับการแบ่งปันภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๔๘๕ และยังคงใช้กรณีเสด็จสวรรคตเป็นประเด็นทางการเมืองเคลื่อนไหวโจมตีรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ต่อไป"^{๕๐} ด้วยการ "ถือโอกาสปลุกปั่นให้เป็นความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรี"^{๕๑} สิ่งนี้เข้าใจว่ามีส่วนสำคัญที่กดดันให้นายปรีดีกราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕ โดยกล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า

...การลาออกครั้งนี้เป็นด้วยเส้นประสาทไม่ตี การสนองคุณชาติก็ทำมาด้วยดีแล้ว แต่อย่างนี้ต้องstrain(เครียด) ประสาทอย่างเต็มที่ ใครเขาประสาทแข็งก็เชิญ สำหรับผมเกินทน...ผมยอมทุกอย่างแต่ไปไม่ไหว intrigue(ปัดแข้งปัดขาน) มาแต่เข้ายันเย็น...เมื่อเป็นรัฐบุรุษอาวุโสก็ถูกหนังสือพิมพ์ตำไม้น้อย ไม่ตรงกับความเป็นจริง เป็นการทำลายกันลงท้ายถึงขั้นปั่นเรื่องกันขึ้น"^{๕๒}

ดังนั้นรัฐสภาจึงได้ปรึกษาหารือหาเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ผลปรากฏว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรองนาวาสวัสดิ์ ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญ และมีความ

^{๔๙}สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, "การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ.๒๔๘๑-๒๕๐๐)," หน้า ๔๔.

^{๕๐}สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๒, หน้า ๒๒๖.

^{๕๑}กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๒๓), หน้า ๓๑๔.

^{๕๒}รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒๐/๒๔๘๕ วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๘๕ อ้างถึงใน ตำรา อิมวิเศษ, "การร่างรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ และการเมืองภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาปกครองบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐๒.

สนิทสนมกับนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายรัฐมนตรีสืบต่อไป

๓.๒ ปัจจัยในการขึ้นดำรงตำแหน่งนายรัฐมนตรี

ในบทที่ ๒ ได้กล่าวมาแล้วว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นั้นเป็นผู้ก่อการคนหนึ่งของคณะราษฎร และสามารถวิพากษ์ของตนจนกระทั่งได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ โดยอาศัยเหตุการณ์ทางการเมือง ความสามารถส่วนตัว รวมถึงคุณลักษณะประนีประนอม เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามสิ้นสุดลง เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๓ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวในวงการทางการเมืองอีก ในช่วงเวลานั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ "หันหน้าเข้าประกอบอาชีพทางการค้า...เหวี่ยงจากหน้าผกหน้าทางการเมือง ออกไปค้าแร่ทางบักซ์ไต์"^๑ แต่กระนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ก็ยังดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาประเภทที่สองอยู่ จนกระทั่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ตั้ง พล.ร.ต.ถวัลย์ เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแทนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้รับเลือกจากสภาให้ดำรงตำแหน่งนายรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔ และหลังจากนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ยังได้รับเลือกให้เข้าเป็นสมาชิกพฤฒสภา เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๔ และต่อมายังได้เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในคณะรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์อีกด้วย ประเด็นที่น่าสนใจในการกลับเข้ามาวิพากษ์ทางการเมืองของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ อีกครั้งหนึ่ง ก็คือเหตุใดพล.ร.ต.ถวัลย์ ซึ่งร่วมเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จนถึงวาระสิ้นสุด จึงสามารถเข้ามาวิพากษ์ในสมัยรัฐบาลประชาธิปไตยพลเรือน คำตอบที่พอจะอนุมานได้ก็คือในระยะหนึ่งของรัฐบาลสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ก็เริ่มมีความเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม เช่นกัน เนื่องจากการที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม บริหารประเทศโดยใช้ลักษณะเผด็จการ และลัทธินำ ซึ่งมิผลให้เสียงในสภาผู้แทนราษฎร และในคณะราษฎรรวมทั้ง พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่สนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นไปได้ว่า แม้ พล.ร.ต.ถวัลย์ จะร่วมเป็นรัฐมนตรีชุดของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ก็เป็นไปได้โดยหน้าที่ และมีได้มีความขัดแย้ง หรือไม่เห็นพ้อง ที่คณะราษฎรส่วนใหญ่ ผลักดันให้จอมพล ป.พิบูลสง

^๑ วิจารณ์ ไตรวัฒน์, เบื้องหลังการเมืองยุคหมิ่น, หน้า ๖๖.

คราม ต้องพ้นจากหน้าที่ ในเรื่องนี้ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ สมาชิกคณะผู้ก่อการคณะราษฎรและอดีตรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้บันทึกเหตุการณ์ในปี.ศ. ๒๔๘๓ ว่า "เราได้ไปกินอาหารกลางวันกับหลวงธำรง หลวงพรหม หลวงเสรี หลวงชำนาญ" ทุกวันที่กระทรวงยุติธรรม...พบพวกนี้ไปหาหลวงธำรง...พอตีปูลาไป หลวงธำรงก็หน้าบึ้งว่า นายกรัฐมนตรีบอกอะไรก็ไม่เชื่อกัน"^{๕๕} เรื่องนี้ตรงกับบันทึกของ พล.ต.อ. อุดม อุดมเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ว่า

...นิสัยของจอมพล ป. ในตอนหลังๆนี้ มักจะถือความคิดความเห็น หรืออำนาจของตัวเป็นใหญ่ ถ้ามีความคิดเห็น ประการใดแล้ว ก็พยายามจะทำให้ได้สมความประสงค์ จะมีผู้หนึ่งผู้ใดคัดค้านหรือให้เหตุผลซึ่งควรจะระงับยับยั้งเสีย ก็ไม่ยับยั้งความคิดความเห็นอันนั้น และถือเป็นการผิดในอันที่จะโกรธขึ้นบุคคลผู้นั้น จึงทำให้เห็นไปว่า การกระทำของจอมพลป. เป็นไปในระบอบลัทธิเผด็จการ"^{๕๖}

นอกจากนี้ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นบุคคลผู้หนึ่งที่มีความนิยมในระบอบประชาธิปไตยรัฐสภา เช่นเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์ แนวคิดประชาธิปไตยในตัว พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ สามารถมองเห็นได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ดังเช่น เมื่อครั้งที่ยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในคณะรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขณะนั้นมีกระแสเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ยังลงบทความสนับสนุนให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง เช่นบทความใน "สุภาพบุรุษ" ให้เหตุผลของการสนับสนุนว่า

^{๕๕} พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ, "เกิดมาแล้วก็ต้องเป็นไปตามกรรม", อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรี หลวงสังวรยุทธกิจ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๔๑๖), หน้า ๑๔๓.

^{๕๖} สุพจน์ คำนตรทะกุล, ผู้รวบรวม, พล.ต.อ.อุดม อุดมเดชจรัส นุดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม, (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๕๓.

^{๕๗} หมายถึง หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงพรหมโยธี หลวงเสรีเริงฤทธิ และหลวงชำนาญนิติเกษตร

...เราจะหวังให้ราษฎรไทยทุกคน เป็นผู้รอบรู้ในทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรต้องแบ่งงานกันทำ จะมาเป็นนักการเมืองกันหมดทุกคนไม่ได้ ถึงแม้ว่าราษฎรไทยทุกคนจะไม่ใช่ผู้รอบรู้ในทางการเมืองก็ตาม เขาก็ย่อมจะเลือกนโยบายของพรรคการเมือง ที่เสนอมาให้เขาได้ว่าเขาต้องการนโยบายอันใด^{๕๖}

ด้วยเหตุนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้นำเรื่องพรรคการเมืองเข้าปรึกษาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ถ้าหากมีการถอยหลังอย่างหนึ่งอย่างใด จะทำให้ฐานะรัฐบาลไม่ดี จึงควรให้มีพรรค...ในแง่ของมหาดไทย เมื่อกรมตำรวจรับว่าควบคุมได้ก็ออกได้"^{๕๗} การที่ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กล่าวสนับสนุนให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองนี้เป็นการแสดงการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบพรรคการเมืองของ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ แม้ว่าหากมีการอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองในขณะนั้น "ความจริงเท่ากับเปิดโอกาสให้หายใจได้บ้างจะเปิดโอกาสให้พริตติเดียวไม่ได้"^{๕๘} แต่นับได้ว่าสิ่งนี้เป็นความพยายามในการปูทางเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งที่ดี จะช่วยส่งเสริมให้รัฐสภาเข้มแข็งและมั่นคง และในที่สุด ก็จะทำให้ประชาธิปไตยมีความมั่นคง"^{๕๙} อย่างไรก็ตาม ผลการประชุมในวันนั้นมิได้ลงมติอนุมัติให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง เพียงแต่ให้มีการเตรียมการไว้เท่านั้น

นอกเหนือไปจากการที่ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นผู้ที่มีแนวคิดไปในทางประชาธิปไตย และเริ่มมีความขัดแย้งกับจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว เหตุผลประการหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ และ

^{๕๖} สุภาพบุรุษ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๒.

^{๕๗} รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔/๒๔๘๓ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ อ้างถึงใน เทียมจันทร์ อ่ำหวัว, "บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๓)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔๓.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๙} กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๓.

นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวคือบุคคลทั้งสองเป็นชาวจังหวัดอุษาคเนย์ด้วยกัน "ต่างอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน และมีความคุ้นเคยสนิทสนม"^{๑๐} ความใกล้ชิดระหว่างบุคคลทั้งสองนี้ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อครั้งที่หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ได้รับแรงกดดันทางการเมืองจนกระทั่งต้องเดินทางออกนอกประเทศใน พ.ศ. ๒๔๓๖ สมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ร.อ. หลวงดำรงนาวาสวัสดิ์ และภรรยา ก็ได้ร่วมเดินทางไปส่งจนถึงสิงคโปร์^{๑๑} และเมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ทางรัฐบาลได้จัดเรืออามฝั่งไปรับหลวงประดิษฐมนูธรรม จากเรือไกลาที่เดินทางมาจากสิงคโปร์ ร.อ. หลวงดำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นบุคคลที่ไปต้อนรับหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยร่วมไปกับเรืออามฝั่งนั้น และในวันเดียวกันก็ได้เป็นผู้นำนักเรียนกฎหมายจำนวนประมาณ ๔๐๐ คน ไปรับหลวงประดิษฐมนูธรรมที่วังปารุสกวัน^{๑๒} อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างบุคคลทั้งสองนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ดำรงนาวาสวัสดิ์ สามารถกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองในสมัยรัฐบาลพลเรือโทอีกครั้งหนึ่ง นอกเหนือจากความสามารถส่วนตัวที่ พล.ร.ต. ถวัลย์ ดำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นผู้ "มีความรอบรู้ในทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอย่างดี มีไหวพริบและฉลาดทันคนทั่วไป"^{๑๓}

ประเด็นที่น่าสนใจอีกกรณีหนึ่ง ในการกลับสู่บทบาททางการเมืองของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ดำรงนาวาสวัสดิ์ คือการเป็นผู้ก่อตั้งและดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่งสามารถรวบรวมเสียงในสภาได้ในระดับหนึ่ง และเป็นผลให้ "ดำรงมีโอกาสขยับตำแหน่งการเมืองเหนือพวกก่อการทั้งปวงโดยวิธีหว่านล้อมแลความสามารถของดำรง"^{๑๔} และยัง

^{๑๐} สัมภาษณ์ ศุภโยค นานิชวิทย์ น้องชาย นายเชื่อน นานิชวิทย์ ผู้เข้าร่วมเสรีไทย อ้างถึงใน สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๒, หน้า ๒๐๒.

^{๑๑} อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนางดำรงนาวาสวัสดิ์ (แฉล้ม ชารีสวัสดิ์), (พระนคร : โรงพิมพ์สยามอักษรกิจ, ๒๔๘๐), ไม่มีเลขหน้า.

^{๑๒} ไสว สุกธินัทธ์, ดร. ปรีดี พนมยงค์, หน้า ๓๐๔-๓๐๕.

^{๑๓} สุพจน์ ด้านตระกูล, ผู้รวบรวม, พล.ต. อ. อุดล อุดลเดชจรัส นุดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๑๘๖.

^{๑๔} พล.ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ, "เกิดมาแล้วก็ต้องเป็นไปตามกรรม" อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ, หน้า ๑๔๓.

"แปรฐานะก่อนซึ่งเป็นมือขวาท่านพิบูล กลายเป็นคนสำคัญขึ้นในทำเนียบท่าช้าง"^{๖๖} ดังนั้นเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมาชิกพรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่ในสภาจึงเสนอชื่อ พล.ร.ต. ถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์ ในขณะที่ทางพรรคประชาธิปัตย์เสนอชื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรคเข้าแข่งขัน เพราะขณะนั้นนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคเดินทางไปเจรจากับฝรั่งเศสเรื่องกรณีพิพาทอินโดจีน จึงไม่ได้รับการเสนอชื่อ^{๖๗} แต่พรรคประชาธิปัตย์เสียเปรียบในด้านคะแนนเสียงในสภา ประกอบกับ"บารมีทางการเมืองของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยังไม่สามารถทัดเทียมกับ พล.ร.ต. ถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเคยเป็นผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลหลายชุด"^{๖๘} ในขณะที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นเพียงนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาสั้นๆเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พล.ร.ต. ถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์ จึงได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยคะแนนเสียง ๑๑๓ คะแนน ส่วน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ ๔๒ คะแนน^{๖๙}

๓.๓ บทบาทของนายกรัฐมนตรี พล.ร.ต. ถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์

รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์ ยึดแนวนโยบายการบริหารประเทศตามแนวนโยบายของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์(ดู ภาคผนวก ง.) รัฐมนตรีส่วนใหญ่นั้นก็เป็นที่รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดเดิม ได้แก่

พลเรือตรีถวัลย์ อำรงนาวาสวัสดิ์	- นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
นายดิเรก ชัยนาม	- รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
นายวิจิตร ลุลิตานนท์	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๖๗} ดรงค์ ไตรวัฒน์, เบื้องหลังการเมืองยุคหมิ่น, หน้า ๖๓.

^{๖๘} ชวลิต ทรงกิตติ, "การต่อสู้ทางการเมืองของดร.ปรีดี พนมยงค์(พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๐)", (วิทยานิพนธ์ปริณิญาหาญนิติศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๔.

^{๖๙} ดรงค์ ไตรวัฒน์, เบื้องหลังการเมืองยุคหมิ่น, หน้า ๖๓.

พลโทจิระ วิจิตสงคราม	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
นายเดือน บนาค	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
พันเอกช่วง เขวงศักดิ์สงคราม	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
หม่อมหลวงกรี เดชาติวงศ์	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
พระยาสุนทรวิจิตร	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
พันเอกทวน วิชัยชัชตะ	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

นอกจากนั้น รัฐมนตรีใหม่ที่เข้าร่วมในคณะรัฐบาลก็ล้วนมาจากสมาชิกพรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ได้แก่ นายจรูญ สิบแสง - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรรา อธิการ พันตรีวิลาศ ไอลานนท์ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และ รัฐมนตรีอีก ๔ ท่าน คือ นายเอื้อน นานิชวิทย์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง จากพรรค สหชีพ หม่อมเจ้านทีชวาท สวัสดิวัตน์ มาจากพรรคแนวรัฐธรรมนูญ สำหรับนายวิโรจน์ กมลพันธ์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีมาตั้งแต่รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ นั้น มาจากพรรคอิสระ

เมื่อพล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ขึ้นรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น สว่าง ลานเหลือ นักหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย ได้ให้ภาพภาระของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ที่ยากลำบากไว้ว่า

...เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ตกอยู่ในฐานะลำบากที่สุด เกี่ยวกับสถานการณ์ภายใน ประเทศ ไหนจะยุ่งเรื่องกรณีสวรรคต เรื่องคอร์รัปชั่น...อะไรต่ออะไรฉิบาตะ ซึ่งโดยตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องมีส่วนรับผิดชอบ เป็นกระโถนท้องพระโรงที่จำ ต้องรอรับสิ่งปฏิกลที่ใครจะขวานใส่ลงก็ได้

ทั้งนี้เพราะเมื่อ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นั้น เหตุการณ์ภายในประเทศยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ อีกทั้งยังมีปัญหาตักค้ำจากรัฐบาลก่อน

"ตำนานรัฐบาลไทย บันทึกแห่งยุคสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๓๓ ปี ๓๓ รัฐบาล ๑๓ นายกรัฐมนตรี", มติชนฉบับพิเศษ, หน้า ๓๖-๓๗.

"สว่าง ลานเหลือ, ๓๓ ปีแห่งการปฏิวัติ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๑๔), หน้า ๑๘๓.

ในด้านการต่างประเทศ เนื่องจากผลสืบเนื่องจากการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สอง ในกรณีนี้ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ยังกล่าวถึงภาวะของรัฐบาลว่า "น่าสงสารจริง หลวงดำรงฯ กำลังนั่งทับซี"^๑ สิ่ง que แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงภาพปัญหาต่างๆ ที่รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ จะต้องประสบก็คือ คำปราศรัยของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ดังนี้

...ข้าพเจ้าทราบดีว่า การที่ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหารขณะนี้ย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหาใหญ่อันยุ่งยาก และซับซ้อนหลายประการ ปัญหาเหล่านี้เป็นผลอันเกิดจากสงคราม และอยู่ในวิถีที่รัฐบาลชุดก่อนได้พยายามฝ่าฟันมาแล้ว อาทิเช่น การมีเครื่องอุปโภค บริโภคอันจำเป็นแก่ชีวิตมีปริมาณไม่เพียงพอ และหรือยังมีราคาแพง ค่าครองชีพแม้ว่าจะลดลงไปบ้าง แต่ก็ต้องนับว่ายังมีสูงอยู่ เป็นเหตุให้เกิดความลำบากแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้มีรายได้น้อย และอัตคัดขัดสน บรรดาเส้นทางคมนาคมต่างๆ ก็ยังไม่อยู่ในสภาพที่จะอำนวยความสะดวกให้ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นอุปสรรคแก่การขนส่ง และการติดต่อถึงกัน นอกจากนั้น ผลของสงครามยังทำให้ศีลธรรม และจรรยาของคนเสื่อมโทรมลง เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมในวงการบริหาร และการโจรผู้ร้าย ซึ่งถึงแม้ว่าจะได้ระดมกันปราบปรามอย่างแข็งแรงแล้ว ก็ยังมีได้สงบราบคาบลงไปทีเดียว...นอกจากปัญหาภายในประเทศแล้ว ปัญหาใหญ่อันเกิดจากความเป็นอยู่ของชาติก็คือ ปัญหาในด้านการต่างประเทศ...เรายังมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติต่อประเทศอื่นๆ อีกหลายประการเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือการจัดส่งข้าวให้แก่สหประชาชาติเพื่อบรรเทาความอดอยากของประชากรทั่วโลก ซึ่งกำลังรอความช่วยเหลือจากเราอย่างเร่งด่วน...นอกจากนี้ ปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ปัญหาที่เกี่ยวกับดินแดนสี่จังหวัด ตลอดจนกรณีพิพาททางชายแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศส ก็ล้วนแต่เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งรัฐบาลนี้จะได้พยายามดำเนินการให้สำเร็จผล เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างดีที่สุด"^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ ศรีกรุง ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๕.

๓.๓.๑ การให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์

ผลงานชิ้นแรกของรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ คือการให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ โดยนายกรัฐมนตรี พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๕ และได้รับความเห็นชอบ จากนั้น ในวันที่ ๓ กันยายน ก็ได้มีการประกาศให้เสรีภาพ โดยการยกเลิกการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ซึ่งการตรวจข่าวนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๕ ในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ หลังจากที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้นำเอากรณีสวรรคต มาวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่เมื่อถึงสมัยของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นอกจากจะเลิกมาตรการการ^{นี้}แล้ว ยังได้แถลงด้วยว่า "ยินดีให้หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ ได้อย่างเต็มภาคภูมิเสมอในกิจการที่ท่านได้ทำไป"^๑ อย่างไรก็ตาม พล.ร.ต.ถวัลย์ ได้ตั้งเงื่อนไขด้วยว่า

หนังสือพิมพ์จะต้องเซ็นเซอร์ตัวเอง เพราะ...ถึงแม้ว่าจะเลิกการตรวจข่าวแต่ภาวะฉุกเฉินยังคงมีอยู่ ฉะนั้น จึงขอให้หนังสือพิมพ์ใช้ความวิจิตรให้มากในเรื่องที่เกี่ยวกับการต่างประเทศ และการทหาร...นอกจากนี้ ก็มีเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี^๒

นอกจากนี้ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ยังได้แถลงกับผู้แทนหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการเสนอข่าว ๔ ประการ คือ

๑. ขอความเป็นธรรมในการเสนอข่าว เช่น ข่าวสภา เป็นต้น ก็ขอให้ลงทั้งฝ่ายค้าน และคำกล่าวแก้ของรัฐบาลด้วย ไม่ควรเสนอข่าว ด้านใดด้านหนึ่งแต่ด้านเดียว

๒. ในการนำข่าวนั้นจะเสนออย่างไรก็ได้ตามใจชอบ แต่ไม่ควรก่อให้เกิดความเสียหายจนถึงกับเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

๓. ความถูกต้องของข่าว ขอให้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร อย่าให้ข่าว

^๑ "ข่าวโฆษณาการ ๕ (กันยายน ๒๔๘๕) : ๘๖

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔-๘๖.

นั้นคลาดเคลื่อน จนเป็นที่เสียหายแก่ชาติบ้านเมือง

๔. การเสียดสีส่วนตัวบุคคลซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ ถ้าจะพิมพ์ลงวันได้ก็จะเป็นการดี

การเลิกการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์นี้ ปรากฏว่าได้รับเสียงสนับสนุนจากบรรดาหนังสือพิมพ์ต่างๆ ดังเช่น หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้พาดหัวข่าวโดยการเรียกการเลิกตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ว่า "ถวัลยาภินันทนาการ" หนังสือพิมพ์สยามนิกรก็ได้ลงบทความ "แต่ท่านนายก" แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายข้อนี้ ดังนี้

...การเลิกตรวจข่าวหนังสือพิมพ์นี้ ใครๆ ก็ต้องลงความเห็นว่าเป็นการสมควร ยิ่งเพราะการตรวจข่าวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดูเหมือนจะไม่อาจเดินเคียงบ่าเคียงไหล่กันไปได้เลย...หนังสือพิมพ์ ถือเสมือนหนึ่งเสียงของประชาชนเสมอ...อีกประการหนึ่ง การเลิกตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ย่อมแสดงด้วยว่ารัฐบาลให้เกียรติและความนับถือแก่ประชาชนทั่วไป"

และแม้แต่นายดำรง ปัทมะศิริ เจ้าของหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยซึ่งจัดได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล ยังได้แสดงความชื่นชม การเลิกตรวจข่าวหนังสือพิมพ์โดยกล่าวว่า

พฤติการณ์ที่น่าชมมียุ่อย่างหนึ่ง คือ รัฐบาลอ้างนาวาสวัสดิ์ ได้ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ โดยยุติการเซ็นเซอร์ซึ่งรัฐบาลนายปรีดี ได้ทำไว้ และรัฐบาลอ้างนาวาสวัสดิ์มิได้ก้าวร้าวต่อหนังสือพิมพ์ ว่ากันตามคติของพระเจ้าขุนรามคำแหง ใครอยากพูด พูด"

^๕ "ข่าวโฆษณาการ" ๕ (กันยายน ๒๔๘๕) หน้า ๘๓.

^๖ "สยามนิกร" ๖ กันยายน ๒๔๘๕.

^๗ "ดำรง ปัทมะศิริ, "ในหลวงอาหนักกับปรีดี" อ้างถึงใน ณรงค์ ไตรวัฒน์, เบื้องหลังการเมืองยุคหมิ่น, หน้า ๓๖.

นับได้ว่าการประกาศเลิกตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลนี้ ได้รับการต้อนรับจากบรรดาหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก

๓.๓.๒ การดำเนินนโยบายต่างประเทศ

นโยบายประการหนึ่งที่รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ รับช่วงมาจากรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ก็คือ การดำเนินกิจการต่างประเทศซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ การเจรจาเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์การสหประชาชาติ และ การจัดส่งข่าวให้แก่องค์การสหประชาชาติตามสัญญาจากนายปรีดี พนมยงค์ กล่าวคือ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มประเทศพันธมิตรรวมตัวกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ในการนี้ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยได้สมัครเป็นสมาชิกซึ่งตามกฎบัตรข้อ ๔ นั้นบัญญัติไว้ว่า "สมาชิกภาพแห่งสหประชาชาติ เปิดแก่บรรดารัฐรักสันติภาพที่ยอมรับความผูกพันตามกฎบัตรและตามทัศนะขององค์การ และพร้อมที่ปฏิบัติตามความผูกพันดังกล่าว"^๑ หากแต่ในวรรค ๒ ของกฎบัตรข้อนี้ระบุว่า

...สมาชิกจะเป็นผู้ลงมติตามคำแนะนำของคณะมนตรีความมั่นคง และมติใดๆ ของคณะมนตรีความมั่นคงที่มีใช้เรื่องวิธีพิจารณา จะต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากในคณะมนตรีถึง ๙ ในบรรดาสมาชิก ๑๑ ประเทศในขณะนั้น โดยต้องรวมการสนับสนุนของบรรดามหาประเทศทั้ง ๕ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต จีน และ ฝรั่งเศส^๒

ด้วยเหตุนี้ปัญหาการเมืองจึงมีส่วนเข้ามาพัวพันการสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เนื่องจากประเทศมหาอำนาจอาจใช้สิทธิของตนยับยั้งได้ สำหรับประเทศไทยได้ทำความตกลงสมบูรณแบบกับอังกฤษแล้ว เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๘ ดังนั้นอังกฤษจึงรับจะสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกของไทย ปัญหาประการแรกที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส กล่าวคือฝรั่งเศสต้องการให้ไทยคืนดินแดน ๔ จังหวัด

^๑ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า ๒๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ในอินโดจีน ได้แก่ พระตะบอง นีบลสงคราม จำปาศักดิ์ และล้านช้าง ที่ไทยได้ไปตาม
อนุสัญญาสันติภาพที่กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔^{๑๐} ในเรื่องนี้ประเทศไทย
ถือว่าสถานะสงครามระหว่างไทยและฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้สิ้นสุดลงไปแล้วตาม
อนุสัญญาสันติภาพฉบับดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลไทยทำความตกลงกับรัฐบาลวิซีของฝรั่งเศส และ
รัฐบาลไทยถือว่ารัฐบาลวิซีเป็นรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมายของฝรั่งเศส ดังนั้นการที่รัฐบาล
ฝรั่งเศสภายหลังสงครามจะเพิกถอนการกระทำของรัฐบาลวิซีนั้นเป็นการไม่สมควร นอก
จากนี้ในการได้ดินแดนอินโดจีนคืนมาครั้งนั้น รัฐบาลไทยยังได้มอบเงินค่าทดแทนให้แก่รัฐ
บาลฝรั่งเศสเป็นจำนวน ๖ ล้านเปสิสเตอร์ อีกด้วย^{๑๑} รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ส่ง
คณะผู้แทนประกอบด้วย นายเชิด อภัยวงศ์ หลวงวิสูตรวิรัชเทศ (วิสูตร อรรถยติ) และ
นายบุญเช่ เจริญไชย ไปเจรจากับนายคลาร์ก ผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน เมื่อวันที่ ๒
เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ โดยรัฐบาลไทยเสนอวิธีแก้ปัญหาให้ฝรั่งเศสเลือก ๓ วิธี คือ ให้นำ
เรื่องนี้ให้สหประชาชาติพิจารณา ให้ประชาชนในดินแดนซึ่งเป็นกรณีพิพาทแสดงประชามติ
ว่าจะเลือกอยู่กับประเทศใด หรือไทยตกลงมอบดินแดนให้ฝรั่งเศสทันที แต่ฝรั่งเศสจะต้อง
มอบคืนกลับมาให้ไทยโดยฝ่ายไทยตกลงส่งข้าวให้อินโดจีนปีละ ๒๐,๐๐๐ ตัน เป็นเวลา ๑๐
ปี อย่างไรก็ตาม รัฐบาลฝรั่งเศสไม่สามารถยอมรับข้อเสนอให้เลือกของไทย โดยได้ให้
เหตุผลว่าข้อพิพาทเรื่องอินโดจีนนี้ ไม่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติ ตราบใดที่ตกลงกันไม่ได้
ทางฝรั่งเศสจะคัดค้านการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของไทย หากไทยยอมคืนดินแดน
ให้แก่ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสให้คำมั่นว่าจะจัดให้มีการพิจารณาปรับปรุงเขตแดนใหม่^{๑๒}

ในระหว่างที่ยังทำความตกลงกันไม่ได้นั่นเอง ตอนปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๕๘ ได้เกิดเหตุการณ์ทางชายแดนคือ ฝรั่งเศสยิงปืนข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาด้านบริเวณ
จังหวัดนครพนม และส่งกำลังทหารเข้าโจมตีที่อำเภอท่าบ่อจังหวัดหนองคาย นายปรีดี
พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี จึงได้ส่งคำร้องเรียนไปยังสหประชาชาติ และส่งโทรเลขไปยัง
ประธานาธิบดีคิริแมน (สหรัฐอเมริกา) นายกรัฐมนตรีแอตลี (อังกฤษ) จอมพลสตาลิน (สห
ภาพโซเวียต) จอมพลเจียงไคเช็ค (จีน) และเลขาธิการสหประชาชาติ ใจความสำคัญ

^{๑๐} ฟื้นฟูศรี ตึก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (กรุงเทพฯ :
เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓๐.

^{๑๑} กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า ๓๐๐.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๑.

ในโทรเลขคือ ริงวอนขอความเห็นใจ ในกรณีของไทยถูกโจมตี ซึ่งถือเป็นการล่วงละเมิดอธิปไตยและการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และยังเป็นอุปสรรคต่อความพยายามของไทย ที่จะช่วยจัดส่งข้าวให้แก่องค์การสหประชาชาติอีกด้วย ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ รัฐบาลไทยได้ส่งคณะผู้แทนไปสหประชาชาติเพื่อ "ให้ไปอภิปรายในคณะมนตรี หรือหากทางทำความตกลงปรองดองด้วยวิธีอื่น"^{๑๑} โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นหัวหน้าคณะ นายควง อภัยวงศ์ เป็นรองหัวหน้าคณะ อย่างไรก็ตาม ขณะนั้นปรากฏว่า รัฐบาลฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงท่าที เพราะไม่อยากจะให้กรณีพิพาทกับไทยเข้าไปสู่คณะมนตรีความมั่นคง เนื่องจากอาจไม่เป็นผลดีแก่ฝรั่งเศส ซึ่งกำลังมีปัญหาในอินโดจีนเกี่ยวกับขบวนการกู้อิสรภาพเวียดนาม ลาว และเขมร รัฐบาลฝรั่งเศสต้องการให้รัฐบาลไทยถอนเรื่องจากคณะมนตรีความมั่นคงเพื่อนำเรื่องไปให้ศาลโลกพิจารณา ผู้แทนรัฐบาลไทยจึงเสนอให้มีการเจรจากันโดยตรงกับฝรั่งเศส ขณะเดียวกันก็ได้ยื่นใบสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ พร้อมกับประเทศอื่นอีก ๘ ประเทศ ได้แก่ อัลบาเนีย มองโกเลีย อังกานิสถาน ทรานส์จอร์แดน ไอร์แลนด์ โปรตุเกส ไอซ์แลนด์ และสวีเดน^{๑๒}

ระหว่างนั้นเกิดมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในประเทศไทย คือ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อจาก นายปรีดี พนมยงค์ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้พยายามสานต่อการสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ส่วนทางคณะผู้แทนรัฐบาลที่กรุงวอชิงตัน หลังจากที่ได้มีการประชุมปรึกษากันแล้วมีความเห็นว่า ฝรั่งเศสอาจใช้สิทธิยับยั้งไทยในคณะมนตรีความมั่นคง ดังนั้นไทยควรขอเลื่อนการพิจารณาใบสมัคร เพื่อเปิดโอกาสให้คณะมนตรีความมั่นคงได้พิจารณาประเทศอื่นที่ได้อื่นใบสมัครไว้พร้อมกัน เมื่อคณะผู้แทนรัฐบาลเสนอเรื่องมาให้รัฐบาลพิจารณา ทางรัฐบาล พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ มีมติเห็นด้วย และได้ส่ง นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล เป็นผู้แทนไปขอเลื่อนการพิจารณาใบสมัครของไทยเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ หลังจากนั้นทางคณะผู้แทนรัฐบาลตกลงใจส่งนายควง อภัยวงศ์ และนายถนัด คอมันตร์ เดินทางไปเจรจากับฝรั่งเศสโดยตรงที่กรุงปารีส ผลของการเจรจา คือ ฝรั่งเศสมีข้อเสนอให้ไทยพิจารณา ดังนี้

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๖.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๖.

๑. รัฐบาลไทยประกาศอนุสัญญากรุงโตเกียวเป็นโมฆะ ยอมโอนดินแดนนิพาทินให้ฝรั่งเศส เพื่อส่งมอบให้แก่รัฐบาลลาว และเขมร ต่อไป

๒. เมื่อดินแดนกลับสู่สถานะเดิม เป็นการเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสแล้ว ความสัมพันธ์ทางการทูตจะกลับสถาปนาทันที ประเทศฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ และประเทศไทยต้องถอนคำร้องเรียนที่เสนอไว้ทางคณะมนตรีความมั่นคง

๓. ประเทศฝรั่งเศสรับจะจัดตั้งคณะกรรมการการประนอม โดยอาศัยสนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๕๐ ข้อ ๒๑ เพื่อพิจารณา "การรบกวนเชื้อชาติ ภูมิศาสตร์ และเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขหรือยืนยัน บทบัญญัติสนธิสัญญา ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๕๐"

๔. ประเทศฝรั่งเศสจะเปิดการเจรจาเพื่อระงับความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดค่าทดแทนความเสียหาย ที่เกิดจากการกระทำของประเทศไทยต่อทรัพย์สิน สิทธิและผลประโยชน์ของฝรั่งเศสหรืออินโดจีนประการหนึ่ง และกำหนดจำนวนเงินที่จะเป็นเครดิตของรัฐบาลไทยอีกประการหนึ่ง"

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจดำเนินกิจการต่างประเทศของไทย คือ สหรัฐอเมริกา เนื่องจากในระหว่างการสงคราม คนไทยส่วนหนึ่งได้เข้าร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดโดยการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีเป้าหมายระดับหนึ่งคือการต่อต้านญี่ปุ่น ภายหลังสงครามสหรัฐอเมริกาจึงมีความเห็นใจประเทศไทยและยังมีส่วนช่วยในการเจรจาทำความตกลงสมบูรณแบบกับอังกฤษ สำหรับการสมัครเข้าองค์การสหประชาชาติของไทยและการเจรจากับฝรั่งเศสนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้บันทึกถึงรัฐบาลฝรั่งเศสลงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งระบุอย่างแน่ชัดว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาไม่รับรู้ความสมบูรณของการโอนดินแดนนิพาทินให้แก่ไทยใน พ.ศ. ๒๔๕๔ เพราะก่อนเกิดสงครามนั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริการับรองอธิปไตยของฝรั่งเศสเหนือดินแดนอินโดจีน เมื่อทางคณะผู้แทนรัฐบาลไทยรับทราบข้อความในบันทึกดังกล่าว จึงได้ประชุมกัน และมีความเห็นว่าไทยจำต้องคืนดิน

แผนที่ได้มาเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๔ เนื่องจาก "มหาประเทศฝ่ายตะวันตกทั้งสอง คือ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ได้ยื่นข้อเสนอมาทลอดทางรัฐบาลจีนก็เช่นกัน" คณะผู้แทนฯจึงส่งนาย สุจริต หิรัญฤกษ์ กลับประเทศไทยเพื่อนำเรื่องนี้เสนอต่อรัฐบาลและรัฐสภา ในการประชุม คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๔ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ แสดงความเห็นว่

...เราไม่มีทางอื่นที่จะเลี่ยงได้...ฝ่ายค้านก็ว่าขอรับ ถึงกับว่านายควง อภัยวงศ์ ว่ารัฐบาลไม่ยอม ก็จะมาคัดค้านให้ยอม ทางอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ก็ให้ยอม ฝ่ายรัสเซียเราก็ไม่รู้ ฟังไม่ได้ มีเงินอีก เราหาใครที่จะสนับสนุนได้เมื่อไหร่...จิตใจของเราทุกคน ไม่อยากรับข้อเสนองของฝรั่งเศส แต่ไม่มีทางออก"

รัฐบาลได้แถลงต่อสภาถึงความจำเป็นในการคืนดินแดนให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๔-๑๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๔ สมาชิกฝ่ายค้านบางคนกล่าวคัดค้านการคืนดินแดน โดยให้เหตุผลว่า "เป็นการปล่อยให้ประชากรกว่าล้านคน ต้องตกอยู่ในชะตากรรมที่เข้าไม่ต้องการ" อย่างไรก็ตาม ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช แม้จะสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านก็ได้สนับสนุนรัฐบาล โดยกล่าวอ้างถึงความรับผิดชอบของประเทศไทยในการอ้างไว้ซึ่งสันติภาพของโลก ผลการลงมติปรากฏว่า ที่ประชุมสภามุแทนราษฎรมติให้คืนดินแดนแก่ฝรั่งเศสด้วยคะแนน ๕๑ ต่อ ๒๓ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้แถลงเหตุผลในการคืนดินแดนทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๔ ดังนี้

๑. เพื่อปฏิบัติตามคำแนะนำ อันประกอบด้วยเจตนาดี ของมหาประเทศซึ่งเป็นมิตร คือ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา
๒. เพื่อเป็นการรักษาสันติภาพของโลกภาคนี้ไว้ อันตรงกับนิสัย ของชาติไทย

"กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนิพนธ์ของไทย, หน้า ๓๒๖.

"อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์อารังนาวาสวัสดิ์, หน้า

๒๘๓-๒๘๔.

"กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนิพนธ์ของไทย, หน้า ๓๒๓.

ซึ่งเป็นชาติรักสงบและไม่รุกรานใคร

๓. เพื่อแสดงให้เห็นว่า ไทยได้ยึดมั่น และส่งเสริมอุดมคติของสหประชาชาติ

ในการนี้หนังสือพิมพ์บางฉบับ ได้ลงบทความแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุน การตัดสินใจของรัฐบาล ดังตัวอย่างในบทความหนึ่งมีใจความว่า

...ฟังคำปราศรัยของท่านนายกรัฐมนตรี มีสาระที่น่าคำนึงคือเรื่องสันติอันถาวร ที่จะถึงก่อให้เกิดขึ้นในโลกภาคตะวันออก ด้วยมีความจริงอันหนึ่งที่โลกยอมรับ อยู่อย่างเสมอ ว่าในด้านเอเชียอาคเนย์ของโลกนี้ สยามเป็นประเทศเดียวที่ ถ่วงอำนาจของมหาประเทศทั้งหลาย เมื่อสันติจะไม่เกิดขึ้นได้ เพราะสยามไม่ยอมรับข้อเสนอของฝรั่งเศสตามคำแนะนำของประเทศมหามิตรแล้วไซ้ร้ ก็น่าที่สยาม นี้เองจะเป็นชนวนก่อให้เกิดสงคราม และการลุลกลามแห่งกรรมอันทารุณ จะไม่มีเฉพาะสยามกับฝรั่งเศส แต่จะฉุดประเทศมหาอำนาจให้เข้ามารับด้วยแน่นอน เพราะฉะนั้นการยินยอมเสียดินแดนไปตีกครั้งหนึ่งนี้มีผล ๒ ประการคือ ประการ ที่ใกล้เคียงที่สุดเท่ากับสยามถูกตัดดินสิ้นมือ แต่ดำรงชีพของสยามไว้ได้ และประการ ที่ใกล้เคียงที่สุดยังได้ชื่อว่า สยามได้ก่อกุศลกรรมไม่นำบาปให้ตกอยู่แก่เพื่อนร่วมโลก อีกด้วย

เมื่อรัฐสภาอนุมัติการคืนดินแดนแก่ฝรั่งเศส คณะผู้แทนรัฐบาลจึงได้ทำบันทึกยื่นต่อ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกัน แจ้งการยินยอมของรัฐบาลไทยที่จะให้ข้อเสนอของ ฝรั่งเศสเป็นพื้นฐานในการเจรจา ภายใต้ข้อสังเกตบางประการ ได้แก่ ไทยและฝรั่งเศส จะร่วมกับประกาศยกเลิกอนุสัญญาโตเกียว ตามข้อเสนอแนะของรัฐบาลอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ไม่ควรมีข้อหาจนถึงสถานะสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับไทย และไทยจะถอน คำร้องเรียนต่อสหประชาชาติ ภายหลังจากที่คณะมนตรีความมั่นคง อนุมัติความตกลงไทยกับ

“ข่าวโฆษณากการ ๕ (ตุลาคม ๒๔๘๕) : ๒๑๒.

“ไทย-ไท รายสัปดาห์ ๕ (๒๓ ตุลาคม ๒๔๘๕) : ๓, ๒๐.

“กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า ๓๒๘-๓๒๙.

ฝรั่งเศสแล้ว คณะกรรมการประนีประนอมที่จะตั้งขึ้นควรพิจารณาปัญหาดินแดนตามข้อสัญญา
ไทยและฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ และวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕
และคณะกรรมการควรรับดำเนินการพิจารณาอย่างรวดเร็วที่สุด คือภายในระยะเวลา ๖
เดือนเป็นอย่างช้า ประการสุดท้าย ไทยขอทราบความกระจ่างในปัญหาเรื่องค่าทดแทน
ความเสียหายที่ฝรั่งเศสกล่าวถึง นอกจากนี้ คณะผู้แทนไทยยังขอคำรับรองจากรัฐบาลฝรั่งเศส
ในเรื่องต่อไปนี้ คือ ราษฎรในดินแดนที่จะโอนคืนควรได้สิทธิในการเลือกสัญชาติ และ
การเลือกที่จะคงอยู่ในดินแดนดังกล่าวหรือโยกย้ายเข้ามาในประเทศไทย รัฐบาลไทยควร
ได้รับสิทธิในการจัดตั้งสถานกงสุลที่พระตะบอง รัฐบาลฝรั่งเศสควรยุติการล้วงลำทางชาย
แดน และขอให้ลดความผูกพันของประเทศไทย ในการส่งข้าวให้แก่สหประชาชาติเป็นจำ
นวน ๒๐๐,๐๐๐ ตัน เนื่องจากต้องเสียพื้นที่ผลิตข้าวบริเวณดินแดนที่จะโอนให้แก่ฝรั่งเศส”

คณะผู้แทนรัฐบาลไทยได้เจรจาติดต่อกับฝรั่งเศส โดยผ่านทางกระทรวงการต่าง
ประเทศสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ผู้แทนไทยและฝรั่งเศส
จึงได้ลงนามในความตกลงระงับกรณีซึ่งมีบทบัญญัติ คือ ไทยยอมตกลงคืนดินแดนอินโดจีนให้
แก่ฝรั่งเศส ประเทศไทยและฝรั่งเศสจะกลับสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต โดยฝรั่งเศส
จะไม่คัดค้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของไทย ดังนั้นเมื่อไทยตกลงยอมมอบ
ดินแดน ๔ จังหวัดคืนให้แก่ฝรั่งเศส อุปสรรคด้านฝรั่งเศสเกี่ยวกับการสมัครเป็นสมาชิกสห
ประชาชาติของไทยเป็นอันสิ้นสุดลง”

ปัญหาประการต่อมาที่รัฐบาลไทยต้องประสบก็คือ ปัญหาความสัมพันธ์กับสหภาพ
โซเวียต เนื่องจากทางสหภาพโซเวียตเรียกร้องให้ประเทศไทยเปิดความสัมพันธ์ทางการ
ทูตต่อกัน และควรประกาศเปิดเมฆนโยบายเป็นมิตรโดยสุจริตใจต่อสหภาพโซเวียต ทั้งขอ
ให้ทำหน้าที่ของรัฐบาลยุคก่อนๆ ที่วางตนเป็นปฏิปักษ์ต่อสหภาพโซเวียต ด้วยเหตุนี้รัฐบาล
พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ จึงได้ดำเนินการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์
เพื่อเปิดหนทางไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสหภาพโซเวียต การดำเนินการนี้เริ่มขึ้นโดย
นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกล่าวกันว่า “เป็นเลขา-
ธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” ในขณะนั้นเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติยกเลิก
กฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ต่อสภาผู้แทนราษฎร เหตุผลสำคัญคือ “เพื่อให้เป็นไปตามวิถีทาง

“เรื่องเดียวกัน.

“เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๑-๓๓๒.

แห่งประชาธิปไตย และเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่จะได้เจริญสัมพันธไมตรีกับสหภาพโซเวียต
รัสเซีย”^{๑๑} ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับการคัดค้านอย่างกว้างขวาง ทั้งในที่ประชุมสภาผู้แทน
ราษฎรและพฤฒสภา ดังเช่น การอภิปรายของ พล.ท.มังกร พรหมโยธี ดังนี้

...ข้าพเจ้าคิดว่าการเลิกพระราชบัญญัตินี้ไปนั้น ผลจะไม่มีอะไรเลย จะคุด
อย่างจากประเทศใดเราก็ได้ คือประเทศจีน...ถ้าหากว่าเราเลิกพระราช
บัญญัติคอมมิวนิสต์ และในประเทศเราเกิดมีคอมมิวนิสต์อย่างประเทศจีนเข้าบ้าง
ข้าพเจ้าเห็นว่าผลที่ได้จะไม่คุ้มค่างับผลที่เสียไป อาจทำให้บ้านเมืองเกิดการ
จลาจลได้ สำหรับประเทศเรานั้น ประชาชนยังไม่รู้จักคอมมิวนิสต์ และไม่เคยม
รู้ว่าคอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร และเมื่อเป็นดังนี้ ก็อาจทำให้เข้าใจกันว่าคอมมิ
วนิสต์นั้นดี จะได้แบ่งเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นมาใช้บ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ ความปั่น
ป่วนจะเกิดแก่นายทุน”^{๑๒}

อย่างไรก็ตามทางฝ่ายรัฐบาลพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยนาย
ทองเปลว ชลภูมิ ได้อ้างอิงถึงกฎหมายอาญามาตรา ๑๐๔ ว่า “กินความกว้างไปกว่าพระ
ราชบัญญัติคอมมิวนิสต์เสียอีก”^{๑๓} เพราะกฎหมายอาญามาตรา ๑๐๔ บัญญัติไว้ ดังนี้ “ผู้ใด
กระทำการให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษรหรือเอกสารตีพิมพ์ หรือ
ด้วยอุบายอย่างใดๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ให้เกิดความตู่หมิ่นต่อพระมหากษัตริย์ หรือรัฐบาล หรือราชการแผ่นดินใน

^{๑๑}“ธงชัย นิ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย(พ.ศ.๒๔๖๘-๒๔๐๐)” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย, ๒๔๒๑) หน้า ๒๒๖.

^{๑๒}“สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่
ที่ ๖/๒๔๘๕ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๘๕.

^{๑๓}“สำนักเลขาธิการรัฐสภา, รายงานประชุมพฤฒสภาสมัยสามัญ ครั้งที่ ๖/๒๔๘๕
วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๘๕.

^{๑๔}“เรื่องเดียวกัน.

หมู่ประชาชนก็ดี

๒. ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาล หรือในกฎหมายแผ่นดิน โดยใช้กำลัง บังคับหรือกระทำร้ายก็ดี

๓. ให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ถึงกับจะก่อ ความไม่สงบขึ้นในแผ่นดินก็ดี

๔. ยอุงประชาชนให้ล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดินก็ดี

ผู้ที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าเจ็ดปี และให้ปรับไม่เกินกว่า สองพันบาท”

ผลที่สุ่ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็สามารผผ่านสภาผู้แทนราษฎรและพฤฒสภาและ ได้ประกาศเป็น พระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ ในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๕ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลสหภาพโซเวียตจึงได้ประกาศแถลงการณ์รับรองรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๕ และไม่คัดค้านการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของ ไทย จะเห็นได้ว่าความพยายามของรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ในการ เจรจากับฝรั่งเศสและโซเวียต เพื่อให้ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ สัมฤทธิ์ผลเมื่อสหประชาชาติประกาศรับไทยเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๕

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล อีกประการหนึ่ง ได้แก่การจัดส่ง ข่าวให่แก่อังกฤษตามความตกลงสมบรูณ์แบบลงวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๕ ความตกลง สมบรูณ์แบบฉบับนี้ เป็นผลมาจากความพยายามเจรจาเลิกสถานะสงครามกับอังกฤษ ซึ่งเป็ นการดำเนินการต่อเนื่องมาจากสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กล่าวคือในการเจรจา เลิกสถานะสงครามกับทางอังกฤษนั้น รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ต้องประสบกับข้อ เรือกร้องจากอังกฤษซึ่งเสนอหัวข้อความตกลงและภาคผนวกจำนวน ๒๑ หัวข้อ และประ เทศไทยบริจาคว่าจำนวน ๑.๔ ล้านตัน รัฐบาลอังกฤษถือว่าข้อเสนอนี้ “เป็นข้อเสนอด้า ที่สุ่ที่จะเปลี่ยนแปลงในหลักการสาระสำคัญไม่ได้”^{๑๑๑} สำหรับในเรื่องการบริจาคว่า นั้น กล่าวกันว่า เดิมเป็นข้อเสนอของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก่อนที่จะเดินทางกลับมารับตำ

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑๒} ราชกิจจานุเบกษา, (๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๕) : ๔๖๑-๔๖๒

^{๑๑๓} กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า ๒๒๔.

แห่งนาชกรัสมนตรี โดยได้ส่งโทรเลขถึง นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า "ขอให้ประเทศไทยเสนอให้ข้าวแก่สัมพันธมิตร โดยไม่คิดมูลค่าสัก ๑,๒๐๐,๐๐๐ ตัน เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีจะได้หรือไม่" ข้อเสนอนี้ได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงนำเรื่องเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร และได้แจ้งให้สภาผู้แทนราษฎรทราบถึงข้อเรียกร้องของอังกฤษซึ่งต้องการให้ "ส่งข้าวให้สหประชาชาติเดือนละ ๒๐,๐๐๐ ตัน ภายใน ๑ ปี" พร้อมกันนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้กล่าวสนับสนุนการบริจาคข้าวเพื่อผลดีในการเจรจาเลิกสถานะสงคราม ดังนี้

...เราได้ทำชื่อเสียงมากเหลือเกิน ตั้งครั้งอินโดจีน และตอนที่ญี่ปุ่นเข้ามา... ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราเสนอให้เขา... เขาก็คงจะเห็นใจ... เราก็มจะเป็นที่เชื่อถือของเขาได้ และนี่จะเป็นหลักฐานในการเจรจากันต่อไป... ก็เพื่อเราไปเสนอข้าวให้เอง การเจรจาล้มเหลว ๒๑ ข้อนี้จะดีขึ้นหรือไม่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าดีขึ้น"

ผลการพิจารณาก็คือ สภาผู้แทนราษฎรมิเห็นชอบด้วยในหลักกาลตามข้อเสนอของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอังกฤษต้องการให้ไทยลงนามในหัวข้อความตกลง ๒๑ ข้อตามที่อังกฤษเสนอมาโดยไม่ยอมรับข้อแก้ไขต่อรองใดๆ และได้เร่งให้รัฐบาลไทยมอบอำนาจเต็มให้แก่คณะผู้แทนฝ่ายไทย ซึ่งขณะนั้นเดินทางไปเจรจากับอังกฤษที่ลิงคอล์น มิฉะนั้น อังกฤษจะไม่ยอมถอนทหารออกจากประเทศไทย และเปิดการเจรจาใดๆกับคณะผู้แทนฝ่ายไทยต่อไป ระหว่างนั้นปรากฏว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีส่วนในเรื่องนี้ กล่าวคือสหรัฐอเมริกาได้ยื่นบันทึกถึงกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษเพื่อคัดค้าน เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๘ มีใจความว่า

...รัฐบาลอเมริกันไม่เห็นด้วยกับการที่ไทยยอมลงนามปัญหาเรื่องข้าวและเรื่องความมั่นคง เกี่ยวพันถึงสหรัฐอเมริกาด้วย...อเมริกันพร้อม จะรอการกลับทำ ความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยไว้ จนกว่าจะได้รับคำตอบจากอังกฤษ...ถ้ารัฐ

--- ไซว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์, หน้า ๔๘๔.

--- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๒๔/๒๔๘๘, วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๘๘.

ของประเทศ ผลิตภาระทางงบประมาณของรัฐบาล และรัฐบาลสามารถนำเงินมาซื้อเครื่องอุปโภคที่ขาดแคลน นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยให้รัฐบาลสามารถปรับมูลค่าของเงินบาทให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น คือ ก่อนสงครามเงินบาท ๑๑ บาท แลกได้ ๑ ปอนด์ ภายหลังสงครามไทยลดค่าเงินบาทลงไปเป็น ๖๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์ เมื่อทำความตกลงตามสัญญาฉบับนี้ ค่าของเงินบาทเพิ่มขึ้นเป็น ๔๐ บาทต่อปอนด์

รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงนาวาสวัสดิ์ ได้พยายามดำเนินการส่งข้าวตามความตกลงที่ทำไว้สมัยรัฐบาลชุดก่อน แต่จากการที่ราคาข้าวที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษยอมรับซื้อนั้นยังค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับตลาดโลก พ่อค้าข้าวส่วนใหญ่จึงกักตุนข้าวและลักลอบส่งออกซึ่งทำให้ได้ราคาดีกว่าผลจากการลักลอบส่งออกข้าวนี้ ทำให้ปริมาณข้าวที่รัฐบาลจะต้องนำไปส่งนั้นไม่เพียงพอ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงนาวาสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงปัญหานี้ด้วยความว่า

...รัฐบาลได้พิจารณาทุกวิถีทาง และด้วยความซื่อสัตย์สุจริตในการจัดส่งข้าวให้ตามพันธกรณีโดยลำดับมา แต่ก็ยังเหลือข้าวที่จะต้องส่งระหว่างวันที่ ๑ มกราคม ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๙๐ เป็นจำนวนประมาณแปดแสนตัน ซึ่งถึงแม้ว่าจะลดจำนวนข้าวที่ควรจะได้จากดินแดนที่คืนให้แก่อินโดจีนฝรั่งเศสแล้ว ก็ยังเหลือข้าวอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งถึงอย่างก็คงไม่สามารถจัดส่งได้ภายในระยะเวลา ๔ เดือนที่จะมาถึง

เพื่อเป็นการแก้ปัญหา รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าวฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๔๘๙ และหาวิธีจูงใจให้พ่อค้าขายข้าวแก่รัฐบาล ขณะเดียวกัน รัฐบาลยังดำเนินการเจรจาทันทีกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพื่อขอม่อนปรนข้อตกลง การเจรจาครั้งนี้ประสบผลสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๙ โดยข้อสรุปว่า ระหว่างวันที่ ๑ มกราคม จนถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๐ รัฐบาลไทยจะต้องจัดหาข้าวขายให้อังกฤษเป็นจำนวนหกแสนตัน พร้อมกันนั้นก็ได้เพิ่มราคาข้าวเป็นตันละ ๒๐ ปอนด์ และ

“พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงนาวาสวัสดิ์, “คำปราศรัยในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐,” ข่าวโฆษณาการ ๑๐ (มกราคม ๒๔๙๐) : ๓.

“อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อ่างรวงนาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๔๑.

มีเงินช่วยเหลืออีกตันละ ๔ ปอนด์ สำหรับข้าว ๓๔ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งกำหนดเป็นข้าวมาตรฐานในการส่งออก^{๑๑๑}

เมื่อนายติเรก ชัยนาม ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงลอนดอน ทางรัฐบาล ซึ่งขณะนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ รั้งตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกตำแหน่งหนึ่ง ก็ได้สั่งการให้นายติเรก ชัยนาม ติดต่อกับรัฐบาลอังกฤษเพื่อให้พิจารณาเพิ่มราคาข้าวให้แก่ประเทศไทย เนื่องจากยังคงมีการลักลอบส่งข้าวออกนอกประเทศ ผลเจรจาเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ก็คือ ความตกลงเรื่องข้าวนี้จะหมดอายุลงตามวันที่ระบุในสัญญาฉบับก่อน คือวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน เป็นต้นไป รัฐบาลอังกฤษตกลงยินยอมให้เพิ่มราคาซื้อข้าวจากไทยเป็นตันละ ๓๑ ปอนด์ ส่วนทางรัฐบาลไทยตกลงว่า ประเทศไทยจะเป็นภาคีขององค์การอาหารในยามฉุกเฉินระหว่างประเทศ (International Emergency Food Council-IEFC) หรือองค์การใดๆที่จะจัดตั้งขึ้นแทน จนถึงสิ้นปีพ.ศ. ๒๔๙๑^{๑๑๒} การดำเนินการของรัฐบาลชุดนี้ จึงเท่ากับว่าประเทศไทยพ้นจากข้อผูกพันเกี่ยวกับการส่งข้าวตามความตกลงสมบูรณแบบ และยังได้รับราคาข้าวเพิ่มขึ้นอีกด้วย

๓.๓.๓ กำไรแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ

ก. ปัญหาการพาณิชย์

เนื่องจากภาวะสงครามเป็นสาเหตุ ที่ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจแก่ทุกประเทศ "ปัญหาทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะนั้นกับการแก้ปัญหาของรัฐบาลในช่วงเวลาสงคราม"^{๑๑๓} ตลอดระยะเวลาสามปี

^{๑๑๑} พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์, "คำปราศรัยในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๐," หน้า ๓.

^{๑๑๒} สำนักนายกรัฐมนตรี, "แถลงการณ์เรื่องการเจรจาเกี่ยวกับความตกลงเรื่องข้าว," ข่าวโฆษณาการ ๑๐ (กันยายน ๒๔๙๐) : ๘๓๖-๘๓๗.

^{๑๑๓} สมศักดิ์ นิลนพคุณ, "ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๘๙" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๔๖๓), หน้า ๑.

แปดเดือน ที่ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงคราม (๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ - ๑๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕) ได้มีปัญหาทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นหลายประการ อันได้แก่ การค้า การเงิน การคลัง และค่าครองชีพของประชาชน ปัญหาต่างๆเหล่านี้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และได้ยุติลงพร้อมกับสงคราม รัฐบาลภายหลังสงครามจึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างเร่งด่วน เพราะปัญหาเศรษฐกิจย่อมมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ในระยะก่อนสงครามนั้น สินค้าออกที่สำคัญของประเทศสยาม มี ๔ ชนิด คือ ข้าว ซึ่งเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้เป็นมูลค่ามากกว่าครึ่ง ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด^{***} นอกจากนี้ได้แก่ ยางพารา ดิบก และไม้สัก สินค้าออกทั้งสี่ชนิดนี้ได้รับผลกระทบกระเทือนจากสภาวะสังคมน และได้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญของรัฐบาลภายหลังสงครามที่ขึ้นมาบริหารประเทศ ในสมัยรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องข้าว คือ การที่รัฐบาลจะต้องพยายามส่งข้าวให้แก่อังกฤษตามสัญญาสมบูรณ์แบบและการเกิดภาวะขาดแคลนข้าว ซึ่งเป็นปัญหาหลักภายในประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการลักลอบนำข้าวส่งออกขายยังต่างประเทศ ประเด็นที่ควรพิจารณาอันดับแรก ก็คือ ภาวะสงครามได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิตหลักของประเทศมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่าจำนวนพื้นที่การทำนาและปริมาณข้าวที่ผลิตได้ในช่วงสงครามมิได้ลดจำนวนลง ดังตารางต่อไปนี้

^{***}James C.Ingram , Economic Change in Thailand 1850-1970,

(California : Stanford University Press ,1971), p.94.

ตารางที่ ๑
เนื้อที่นาที่เพาะปลูก เลี้ยงหอย เก็บเกี่ยว และผลผลิตต่อไร่

พ.ศ.	พื้นที่เพาะปลูก	พื้นที่เลี้ยงหอย	เก็บเกี่ยว/หอบ	ผลผลิตหอบ/ไร่	หมายเหตุ
๒๔๘๒	๒๑,๖๔๙,๒๓๙	๓,๔๔๓,๖๔๐	๑๙,๒๐๑,๖๒๓	๓.๔๑	
๒๔๘๓	๒๓,๓๙๔,๖๓๓	๓,๔๓๖,๕๐๖	๒๐,๒๑๓,๑๒๓	๓.๔๔	
๒๔๘๔	๒๔,๕๐๓,๕๓๙	๒,๑๓๖,๐๔๙	๒๒,๖๓๑,๓๙๐	๓.๔๑	
๒๔๘๕	๒๓,๔๙๓,๔๑๑	๙,๔๐๐,๔๓๒	๑๘,๐๙๐,๕๓๓	๓.๔๔	เกิดอุทกภัย
๒๔๘๖	๒๖,๙๖๓,๐๑๓	๒,๒๒๓,๖๓๓	๒๔,๖๔๓,๒๔๓	๓.๔๔	
๒๔๘๗	๒๖,๕๐๒,๓๑๙	๑,๓๓๑,๔๕๐	๒๔,๓๓๐,๕๖๙	๓.๓๑	
๒๔๘๘	๒๔,๖๙๓,๙๖๖	๖,๑๓๐,๓๐๑	๑๘,๕๐๙,๖๖๔	๓.๕๐	ฝนแล้ง

ที่มา กองประมวลสถิติพยากรณ์, สถิติพยากรณ์รายปีแห่งประเทศไทย บรรณที่ ๒๑ พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๘ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๙๓), หน้า ๑๔๔.

เมื่อพิจารณาตัวเลขในตารางที่ ๑ เห็นได้ว่าพื้นที่การทํานาและปริมาณข้าวที่ผลิตได้ไม่ได้รับความกระทบกระเทือนจากภัยสงคราม ยกเว้นสถิติใน พ.ศ.๒๔๘๕ กับ พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อโครงสร้างการผลิตที่สำคัญที่สุดไม่ถูกรบกวนจากสงครามโดยตรง ปัญหาที่รุนแรงเกี่ยวกับการผลิตข้าวจึงไม่ได้เกิดขึ้น แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับความต้องการข้าวจากตลาดต่างประเทศ เพราะปรากฏว่า ปริมาณข้าวที่ส่งออกยังต่างประเทศมีปริมาณลดลง เนื่องจากตลาดส่งออกข้าวของไทย เหลือเพียงญี่ปุ่นและดินแดนในเขตยึดครองของญี่ปุ่นเท่านั้น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒
ตารางแสดงมูลค่าข้าวที่ส่งออกและราคาต่อหน่วย

พ.ศ.	ปริมาณส่งออก/หาบ	มูลค่า/บาท	ราคา/หาบ
๒๔๘๔	๑๘,๓๘๓,๘๖๖	๑๔๘,๓๘๔,๖๑๘	๓.๖๓
๒๔๘๕	๑๒,๔๓๕,๑๒๓	๑๐๒,๖๘๘,๒๐๔	๘.๑๘
๒๔๘๖	๕,๐๐๔,๓๔๔	๘๖,๖๐๒,๖๒๘	๕.๖๒
๒๔๘๗	๔,๑๓๐,๔๔๖	๖๔,๘๔๑,๐๔๖	๑๒.๕๖
๒๔๘๘	๓,๒๔๘,๑๓๐	๘๐,๑๓๑,๓๐๔	๒๔.๕๖

ที่มา W.A.M.Doll, Report of the Financial Adviser Covering the years 2484-2493 (Bangkok office of the Financial Adviser, 1951), p.18.

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณข้าวที่ผลิตได้กับปริมาณที่ส่งออกจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมาก (ดูตารางที่ ๑ และ ๒) อ้อมแสดงได้ว่า จะต้องมียุทธศาสตร์บางส่วนที่ถูกละเลยไว้และมีการลักลอบนำออกนอกประเทศ เป็นเหตุให้ราคาข้าวในประเทศสูงขึ้นและภาวะการขาดแคลนข้าว รัฐบาลสมัยสงครามได้พยายามแก้ปัญหาด้วยการออกพระราชกฤษฎีกาควบคุมการส่งออกนอกพระราชอาณาจักรฉบับที่ ๔ ซึ่งห้ามส่งข้าวทุกชนิดออกขายนอกประเทศก่อนได้รับอนุญาตจากรัฐบาล โดยหวังให้มีปริมาณข้าวในประเทศเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ประกาศควบคุมราคาข้าวในประเทศ แต่ถึงกระนั้นรัฐบาลไม่สามารถหยุดยั้งราคาข้าวที่ยังคงสูงขึ้นต่อไป

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ปัญหาเรื่องข้าวในประเทศมีราคาแพงและขาดแคลนยิ่ง

สมศักดิ์ นิลนพคุณ, "ปัญหาเศรษฐกิจไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๙๘," หน้า ๖๑.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ก.ศ. ๖๕.๒/๑ เรื่องกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการโฆษณา ประการคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภคและของอื่นๆ ในภาวะคับขันฉบับที่ ๒๕ เรื่อง "กำหนดราคาสูงสุดของข้าวสาร" ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘.

เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลต้องส่งมอบข้าวให้แก่อังกฤษโดยไม่คิดมูลค่าเป็นจำนวน ๑.๔ ล้านตัน (ประมาณ ๒๔,๘๔๓,๓๑๔ หาบ) ตามความตกลงในสัญญาสมบรูณ์แบบในสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ จึงได้มีการจัดตั้ง องค์การข้าว ในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ เพื่อทำหน้าที่ผูกขาดการส่งข้าวออกไปจำหน่ายนอกประเทศ^{๑๑๑} กล่าวคือ ในการซื้อข้าวขององค์การเพื่อออกไปจำหน่ายต่างประเทศนั้น องค์การข้าวจะซื้อจากพ่อค้าข้าวหรือโรงสีในราคาที่รัฐบาลควบคุม แต่รัฐบาลไม่สามารถซื้อข้าวจากพ่อค้าหรือโรงสีได้ ตามกฎอุปสงค์อุปทาน^{๑๑๒} ตามความต้องการของพ่อค้าหรือโรงสีได้ เนื่องจากในช่วงสงคราม รัฐบาลได้ใช้จ่ายเงินไปเป็นจำนวนมากและงบประมาณขาดคลดตลอดมา การส่งข้าวให้แก่อังกฤษโดยไม่คิดมูลค่านี้ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๕ องค์การข้าวสามารถส่งข้าวเป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ ตัน^{๑๑๓} หลังจากนั้นปรากฏว่าปริมาณข้าวในท้องตลาดลดลงอย่างมาก รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้หาทางแก้ปัญหาการส่งข้าว ด้วยการเจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งการเจรจาประสบผลสำเร็จ ข้อตกลงนี้ช่วยผ่อนคลาขระดับราคาข้าวได้ระดับหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าอังกฤษจะยอมเปลี่ยนจากการส่งมอบข้าวโดยไม่คิดมูลค่ามาเป็นการซื้อข้าว แต่ราคาที่อังกฤษกำหนดนั้นนับว่ายังต่ำเมื่อเทียบกับตลาดโลก

เมื่อ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น รัฐบาลชุดนี้ก็ได้รับความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องข้าว โดยการออกพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าวฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๔๘๕^{๑๑๔} โดยมีจุดประสงค์คือต้องการควบคุมการขนย้ายข้าวออกนอกเขตและป้องกันการกักตุนข้าว อันจะเป็นอุปสรรคในการจัดซื้อข้าวออกนอกประเทศตามข้อผูกพัน นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันมิให้พื้นที่ที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ขาดแคลนข้าว เพราะกฎหมายฉบับนี้มีอำนาจในการกำหนดการครอบครองปริมาณและขน

^{๑๑๑}Wendell Blanchard, Thailand Its People Its Society Its Culture (New Haven : Human Relation Area File , Inc , 1985), p.348.

^{๑๑๒}ไทยใหม่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๕.

^{๑๑๓}"พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๔๘๕"

^{๑๑๔}ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๓๒ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ : ๑-๖.

^{๑๑๕}อุปสงค์ หมายถึง ปริมาณเสนอซื้อที่ผู้ซื้อต้องการ และมีศักยภาพในการชำระราคาสินค้านั้นด้วย

^{๑๑๖}อุปทาน หมายถึง ปริมาณสินค้าเสนอขายในท้องตลาด.

ข้าราช ข้าราชการอีกฉบับหนึ่งคือ พระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ.๒๔๘๕ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการค้าข้าวโดยตรง คือ ผู้ประกอบการค้าข้าว การซื้อขายข้าว การเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว และการกำหนดราคาสูงสุดของข้าว การควบคุมการค้าข้าวตามกฎหมายฉบับนี้เข้มงวดมาก คือมีการควบคุมราคา ปริมาณ สถานที่เก็บทั่วประเทศ ส่วนในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี อันเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวของประเทศนั้น มีการควบคุมเป็นพิเศษสำหรับผู้ประกอบการค้า และโรงสีต้องทำบัญชีรายงานการค้าข้าวทุกเดือน ต้องขออนุญาตทุกครั้งที่มีการค้า ขนย้าย หรือเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว ฯลฯ นอกจากนี้บุคคลที่มีข้าวเปลือกในครอบครองเกินกว่า ๔ เกวียน หรือมีข้าวสารเกิน ๑,๐๐๐ กิโลกรัม ต้องแจ้งปริมาณและสถานที่เก็บ พร้อมทั้งห้ามซื้อขายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่เก็บข้าวสารก่อนได้รับอนุญาต ผู้ค้าข้าวปลีที่มีข้าวไม่เกิน ๑,๐๐๐ กิโลกรัม ก็ต้องทำรายงานต่อเจ้าพนักงานทุกเดือน ส่วนในต่างจังหวัดนั้น คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติค้าข้าวจะวางนโยบายในการควบคุมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละจังหวัด

โดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าวฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๕ รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้กำหนดราคาบังคับซื้อข้าวโดยให้ราคาต่างกันในแต่ละท้องที่ คือ จังหวัดนครปฐม ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี ให้ราคาบังคับซื้อเกวียนละ ๒๐๐ บาท จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี และสระบุรี ให้ราคาบังคับซื้อเกวียนละ ๑๐๐ บาท และให้ราคาเกวียนละ ๑๔๐ บาท ในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี พิษณุโลก นิจิตร พิบูลสงคราม พระตะบอง และกาญจนบุรี อย่างไรก็ตาม ในชั้นแรกรัฐบาลมิได้ใช้วิธีการบังคับซื้อแต่เพียงอย่างเดียว หากได้หาทางออกที่ลุ่มลือแล้วให้แก่พ่อค้าข้าว โดยการเปิดทางให้พ่อค้าที่ไม่ประสงค์จะถูกบังคับซื้อ สามารถนำข้าวของตนไปขายให้แก่รัฐบาลในราคาที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งจะให้ราคาดีกว่าราคาบังคับซื้อ คือได้ราคาเกวียนละ ๒๕๐ บาท สำหรับข้าว ๓๔ ๕ ที่ใช้เป็นมาตรฐานในการส่งออก ในการนี้ องค์การข้าวของกระทรวงพาณิชย์ที่กรุงเทพฯ

“พระราชบัญญัติการค้าข้าว ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๔๘๕” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๒ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ :๓-๑๔.

กระทรวงพาณิชย์, “แถลงการณ์เรื่องการจัดซื้อข้าวส่งให้สหประชาชาติ,” ข้าวโฆษณา ๕ (สิงหาคม ๒๔๘๕) : ๒๒.

พร้อมที่จะเป็นผู้รับซื้อและจัดรถไฟบริการเพื่อบรรทุกข้าว แต่สำหรับเจ้าของข้าวรายย่อย ตั้งแต่ ๒๐ เกวียนลงมา นั้น อาจเสนอข้าวต่อคณะกรรมการจัดหาและซื้อข้าวประจำอำเภอ ก็จะได้ราคาเพิ่มจากราคาบังคับซื้อที่กำหนดไว้สำหรับจังหวัดนั้นๆ อีกเกวียนละ ๓๐ บาท นอกจากนี้ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ยังได้มีข้อเสนอเพื่อการจูงใจให้พ่อค้าข้าวนำข้าวมาขายให้แก่รัฐบาล ดังนี้

... เกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ถ้าเขาเอาข้าวมาขายให้เรา สมมติเขาขาย ได้ ๑๐,๐๐๐ ปอนด์ เขาก็ได้ ๑๐๐ ปอนด์ ผมคิดว่าได้บังคับให้เขาส่งสินค้าข้าว ของจำเป็นมาสำหรับแก๊ของแพง เขาไม่เคยได้อะไรมาเลย มาได้เป็นขั้นแรก ได้ส่งข้าว ๓ % ของข้าวที่นำมาขาย และได้เงินตราต่างประเทศ ๑๐ % แต่ทั้งนี้ต้องหมายความว่าเป็น Declared Stock ซึ่งเขามาแจ้งปริมาณแก่เรา และเอามาขายให้แก่เราแล้ว ทำดังนี้เพื่อเป็นทางให้ผู้กักตุนข้าว (Rice Hoarder) ได้มา Declare Stock ทางเขา^๑

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว กระทรวงพาณิชย์จึงได้วางระเบียบการซื้อข้าวโดยมีผลประโยชน์พิเศษตอบแทน มีใจความสำคัญ คือ อนุญาตให้พ่อค้าข้าวส่งข้าวที่มีอยู่ในครอบครองนอกเหนือจากจำนวนที่ได้ขายให้แก่องค์การข้าวแล้ว ไปขายยังต่างประเทศได้โดยถือเกณฑ์ในอัตราร้อยละ ๓ ของจำนวนข้าวที่พ่อค้านั้นได้ขายให้แก่องค์การข้าว และประการที่สอง อนุญาตให้พ่อค้านั้นๆ ซื้อเงินปอนด์สเตอร์ลิงส์ได้อีกร้อยละ ๑๐ ของราคาข้าวที่ขายให้แก่องค์การข้าว^๒

รัฐบาลได้ประกาศควบคุมราคาข้าว เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ดังตารางต่อไปนี้

^๑ อนสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๖๐-๒๖๑.

^๒ กระทรวงพาณิชย์, "แถลงการณ์เรื่องระเบียบการซื้อข้าวโดยมีผลประโยชน์พิเศษตอบแทน," ข่าวโฆษณา^{กร} ๕ (ตุลาคม ๒๔๘๕) : ๒๔๓-๒๔๔.

ตารางที่ ๓

ตารางแสดงการกำหนดราคาสูงสุดของข้าวสาร พ.ศ. ๒๔๘๕

ลำดับ	รายการ	ขายปลีก ก.ก./บาท	ถึง/บาท (๑๔.๒ ก.ก.)
๑	เอหนึ่ง ๔ %	.๕๔	๑๒.๓๒
๒	เอหนึ่ง ๖ % ถึง ๑๐ %	.๕๐	๑๑.๖๐
๓	เอหนึ่ง ๑๑ % ถึง ๒๐ %	.๓๖	๑๑.๐๒
๔	เอหนึ่ง ๒๑ % ถึง ๓๔ %	.๓๒	๑๐.๐๔
๕	เอหนึ่ง ๓๖ % ถึง ๔๔ %	.๖๓	๕.๓๑

ที่มากรมตำรวจ, "ประกาศกรมตำรวจเรื่องให้ประชาชนร่วมมือกับทางราชการ
ซื้อข้าวสารราคาควบคุม," ข่าวโฆษณาการ ๕ (ตุลาคม ๒๔๘๕) : ๒๔๑.

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ จะได้พยายามหา
มาตรการในการควบคุมข้าว แต่ปัญหาการขาดแคลนข้าวยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของรัฐบาลถึง
จะเห็นได้จากบทความในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นภาวะการขาดแคลนข้าวและปัญหา
ข้าวแพง ดังนี้

...บัตรส่งข้าวออกนอกซื้อขายกันเกร่อ ข้าวสารในตลาดมืดแพงเกินราคาที่กำ
หนดให้เท่าตัว บัดนี้บัตรอนุญาตส่งข้าวออกนอกประเทศ ได้เป็นเสมือนสินค้า
สำหรับค้าขายกันขึ้นแล้ว...ราคาข้าวสารตลาดมืดในกรุงเทพฯ ได้เริ่มแพงเข้า
ขีดสูงมาก...ที่เกิดแพงอย่างรวดเร็วและรุนแรงเช่นนี้ กล่าวกันว่า เพราะ
พ่อค้าส่วนมากหวังจะได้สิทธิส่งออกนอก ๓ เปอร์เซนต์...ทำให้ผู้ขายไม่ยอม
ขายให้แก่ผู้ซื้อเป็นจำนวนมากๆ เลสเป็นเหตุให้เกิดครีโธน ในเรื่องข้าวสาร
สำหรับชาวบ้านรับประทาน"

การที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องข้าวได้นี้ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ดึงเอา
ปัญหาเรื่องนี้มาเป็นหัวข้อสำคัญประการหนึ่งในการอภิปรายโจมตีรัฐบาลในเวลาต่อมา

นอกจากเรื่องข้าวแล้วสินค้าออกที่สำคัญอีก ๓ ชนิดของไทย อันได้แก่ ยางพารา
ดีบุก และไม้สักนั้นก็ได้รับผลกระทบกระเทือนจากสภาวะสงครามเช่นเดียวกัน สำหรับยาง
พารานั้นประเทศไทยเริ่มส่งออกในรูปยางดิบรมควัน หรือยางแผ่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓
และได้เพิ่มปริมาณการส่งออกมากขึ้นเป็นลำดับ คือในระยะแรกของการส่งออก ยางพารา
มีมูลค่าเพียง ๐.๘ % ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด ต่อมาในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง
การส่งออกมีมูลค่าประมาณ ๑๓ % ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด คิดเป็นน้ำหนักยางพารา
ประมาณ ๔๔,๐๐๐ ตัน ปัญหาพื้นฐานของชาวสวนยางพาราคือ ราคาขายไม่มีความ
แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดโลก ชาวสวนยางส่วนใหญ่ไม่รู้ความต้องการ
การของตลาดโลกทำให้พ่อค้าคนกลางสามารถกดราคาได้ แต่เมื่อไทยเข้าสู่สภาวะ
สงคราม ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ตลาดส่งออกมีเพียงญี่ปุ่นเท่านั้นและญี่ปุ่นก็มีความต้องการยาง
พาราเป็นจำนวนน้อย เป็นผลให้ปริมาณการส่งออกยางพาราลดลงตามลำดับ ดังตาราง
ต่อไปนี้

***ณรงค์ ไตรวัฒน์, เบื้องหลังการเมืองยุคทมิฬ, หน้า ๕๐.

***หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, อ.ต. ๐๒๐๑.๒.๑/๒๔ ปัญหาเรื่องยางพารา.

***บัว อังภาภรณ์ และ สุภาพ สดสุนทร, เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย

(พระนคร : ประมวลมิตร, ๒๔๐๒), หน้า ๔๑.

ตารางที่ ๔
ปริมาณยางและมูลค่าการส่งออก

พ.ศ.	ปริมาณ/กิโลกรัม	มูลค่า/บาท
๒๔๘๔	๔๘,๐๘๖,๒๓๘	๔๘,๔๔๖,๘๘๐
๒๔๘๕	๑๑,๘๐๒,๘๐๓	๑๐,๐๔๑,๘๒๔
๒๔๘๖	๔,๘๓๔,๖๓๑	๓,๐๔๑,๔๘๔
๒๔๘๗	๑,๖๑๖,๔๒๓	๘๔๔,๓๔๔
๒๔๘๘	-	-

ที่มา W.A.M. Doll, Report of the Financial Adviser Covering the Years 2484-2489, p.29.

จะเห็นได้ว่าปริมาณการส่งออกยางพาราลดลงอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งไม่มีการส่งออกเลยในปี พ.ศ.๒๔๘๘ ขณะเดียวกันราคาก็ลดลงตลอดเวลาคือในปี พ.ศ.๒๔๘๔ ราคาประมาณกิโลกรัมละ ๑.๒๔ บาท แต่ใน พ.ศ.๒๔๘๗ ราคาลดลงเหลือกิโลกรัมละ ๐.๖๐ บาทเท่านั้น การที่ราคาขายตกต่ำลงอย่างมากทำให้ชาวสวนยางหมดกำลังใจในการทำงาน ส่วนตึกและไม้สักนั้นกิจการส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของชาวต่างชาติ ทั้งนี้เพราะกิจการเหล่านี้ต้องอาศัยเงินทุนและเครื่องจักรที่ต้องใช้ผู้ที่มีความชำนาญควบคุม รายได้ที่รัฐบาลได้รับจากกิจการทั้งสองจะอยู่ในรูปการเก็บภาษีสินค้าเข้าและสินค้าออก ในช่วงสงครามรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติควบคุม และจัดการกิจการทรัพย์สินของชนต่างด้าวบางจำพวก ในภาวะคับขัน พ.ศ.๒๔๘๔ อาศัยอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้รัฐบาลได้จัดตั้ง บริษัท แร่และยางไทย และบริษัทไม้ไทย เพื่อควบคุมกิจการดังกล่าว แต่เนื่องจากความสามารถในการดำเนินการมีจำกัด ปริมาณการผลิตแร่และไม้สักจึงลดลงไป ครั้นสงครามสิ้นสุดลง ตลาดโลกมีความต้องการสินค้าชนิดต่างๆมาก รวมทั้งยางพารา ตึก และไม้สัก ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ ความต้องการของรัฐบาลในการควบคุมเงินตราต่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้บังคับให้ผู้ส่งออกนอกประเทศทุกชนิด ต้องส่งมอบเงิน

ตราต่างประเทศที่เป็นสกุลปอนด์สเตอร์ลิงและดอลลาร์สหรัฐให้กับรัฐบาลในอัตราราชการ คือ ๔๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๒๓ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่อัตราเสรีคือ ๖๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๓๕ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐ การที่ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินมีความแตกต่างกันอย่างมาก เป็นผลให้ผู้ส่งสินค้าเหล่านี้ ลักลอบ นำสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศ และทำให้การค้าเงินตราในตลาดมืดแพร่หลาย

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ ออกประกาศกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐ โดยกำหนดสินค้าที่ควบคุมเหลือเพียง ข้าว ยางพารา ดิบก ไม้สัก และปูนซีเมนต์ เท่านั้นที่ผู้ส่งออกต้องนำเงินตราต่างประเทศมาอมบให้ธนาคารแห่งประเทศไทย สินค้าแต่ละชนิดนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ผู้ส่งออกอมบเงินตราต่างประเทศในอัตราที่ต่างกัน คือ

๑.ข้าว เมื่อองค์การผูกขาดการค้าข้าว เดิมเงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากการค้าข้าวต้องส่งอมบให้แกธนาคารแห่งประเทศไทย ๑๐๐ % แต่ทางรัฐบาลผ่อนผันให้ผู้ส่งออกข้าวสามารถซื้อเงินตราต่างประเทศได้ ๑๐ % ของราคาข้าวที่ขายให้แกองค์การข้าว

๒.ดิบก ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐ ผู้ส่งออกดิบกต้องอมบเงินตราต่างประเทศ ๑๐๐ % ของเงินตราต่างประเทศที่ได้รับ ให้แกธนาคารแห่งประเทศไทย ต่อมาในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ก็ได้ลดหย่อนลงโดยกำหนดให้ส่งอมบเพียง ๔๐ %

๓.ยางพารา ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐ พ่อค้าต้องส่งอมบเงินตราต่างประเทศ ๑๐๐ % ครั้นถึงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ลดลงเหลือ ๒๐ % สำหรับยางที่ส่งลงเรือในกรุงเทพฯ และ ๒๕ % สำหรับยางที่ส่งลงเรือในท่าเรือภูมิภาค

๔.ไม้สัก ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐ กำหนดให้ผู้ส่งไม้สักออกนอกต้องส่งอมบเงินตราต่างประเทศ ๑๐๐ % ของเงินตราที่ได้รับและลดลงเหลือ ๓๐ % เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๙๐

๕.ซีเมนต์ กำหนดให้ส่งอมบเงินตราต่างประเทศ ๑๐๐ % เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๐ และยกเลิกการส่งอมบเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายนในปีเดียวกัน

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และ สุภาพ ยศสุนทร, เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย, หน้า

๑๓๖-๑๓๗

พหุจดหมายเหตุแห่งชาติ, ก.ต. ๖๘/๒๑ กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมการโฆษณาเรื่อง คณะกรรมการจัดระเบียบการค้าต่างประเทศ.

ข. ปัญหาการขาดแคลนสินค้า

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ของรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็คือ ปัญหาการขาดแคลนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ทั้งนี้เพราะลักษณะการอุตสาหกรรมของประเทศไทยระยะก่อนสงครามนั้นอยู่ในลักษณะที่ล่าช้า คือ เป็นการผลิตขั้นต้นที่มีขนาดเล็กและมีจำนวนไม่มากนัก^๑ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ โรงสีข้าว ซึ่งจากการสำรวจในปี พ.ศ.๒๔๙๒ พบว่ามีถึง ๖๓๓ โรง ส่วนการประกอบอุตสาหกรรมอย่างอื่นนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นการแปรรูปวัตถุดิบขั้นต้น และมีจำนวนไม่มากนัก ดังปรากฏว่ามีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆทั่วประเทศในปี พ.ศ.๒๔๘๔ รวม ๔๔๑ โรงงาน^๒

ส่วนในภาครัฐบาลนั้น การประกอบกิจการอุตสาหกรรมยังมีอยู่น้อยมาก แม้ว่าจอมพลป.พิบูลสงคราม จะได้ตั้งโรงงานในรูปรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง แต่จากการที่รัฐบาลไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาก่อน กิจการเหล่านี้จึงประสบความขาดทุน เช่น โรงงานน้ำตาลที่จังหวัดลำปาง โรงงานทำกระดาษที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น^๓ ด้วยเหตุที่ประเทศไทยต้องสั่งอุปกรณ์การผลิต อันได้แก่ เครื่องจักร และวัตถุดิบจากต่างประเทศ เมื่อสงครามเกิดขึ้นปัจจัยการผลิตก็มีจำนวนลดน้อยลง นิจารณาได้จากมูลค่าเครื่องจักรที่นำเข้าจากต่างประเทศในยามสงคราม ดังนี้

^๑ อรรถุ พรหมชมภู, เมืองไทยกึ่งเมืองขึ้น (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๐๕), หน้า ๕๑.

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ (พระนคร : โรงพิมพ์กุลบุรุษกิจ, ๒๕๑๐), หน้า ๓-๘.

^๓ กองบรรณสาร กระทรวงการคลัง, แน้มคำบรรยายวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, "การจัดการปกครองท้องถิ่นและหน้าที่ของกระทรวงอุตสาหกรรม อ้างถึงใน สมศักดิ์ นิลนพคุณ, "ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๙๘," หน้า ๒๑.

ตารางที่ ๔

มูลค่าเครื่องจักรที่นำเข้าประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘

พ.ศ.	มูลค่า/บาท
๒๔๘๔	๓,๒๘๐,๒๓๔
๒๔๘๕	๑,๘๘๑,๔๒๑
๒๔๘๖	๔,๔๓๖,๖๑๐
๒๔๘๗	๓,๓๖๔,๔๔๘
๒๔๘๘	๑,๓๖๓,๘๔๓

ที่มา W.A.M. Doll, Report of the Financial Adviser Covering the Years 2484-2489, p.9-10.

การที่เครื่องจักรนำเข้าประเทศมีน้อย ประกอบกับการขาดแคลนวัตถุดิบในการป้อนโรงงาน เช่น โรงงานทำนมข้นหวานขาดแคลนกระป๋อง โรงงานทอผ้าขาดแคลนด้าย และโรงงานทำสบู่ขาดแคลนโซดาไฟ เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนสินค้าที่จำเป็นแก่การอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้า ซึ่งปัญหาการขาดแคลนรุนแรงมากรองลงมาได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำตาล ยา ฯลฯ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ออกกฎหมายควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อควบคุมราคา ปริมาณ และการกักตุนสินค้าต่างๆ แต่มาตรการต่างๆ ที่รัฐบาลนำมาใช้ไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ดังจะเห็นได้จากดัชนีราคาสินค้าส่วนใหญ่ที่สูงขึ้น ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๘๖ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๖.

ตารางที่ ๖
ดัชนีราคาขายส่งหมวดเครื่องอุปโภคบริโภค พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๗
กำหนดให้ปี พ.ศ.๒๔๘๑ เป็นปีฐานเท่ากับ ๑๐๐

ประเภท	๒๔๘๔	๒๔๘๕	๒๔๘๖	๒๔๘๗
วัตถุดิบกรรม	๑๙๘.๗๘	๑๔๗.๗๗	๑๔๘.๑๓	๑๘๘.๒๙
อาหาร	๒๒๗.๙๓	๒๔๗.๒๒	๒๔๑.๑๔	๓๙๓.๕๖
เครื่องปรุงรส	๑๐๔.๗๘	๑๔๔.๕๓	๒๗๒.๖๓	๔๐๘.๐๒
หนังสือตัว	๑๓๖.๕๘	๒๖๑.๕๐	๔๔๘.๓๓	๗๒๔.๓๐
ผ้า	๔๙๒.๒๙	๑,๐๐๓.๙๐	๒,๒๖๔.๕๐	๓,๒๓๖.๐๐
เชื้อเพลิง	๒๔๔.๕๓	๖๕๒.๕๔	๑,๑๔๖.๑๑	๑,๑๙๙.๐๖
โลหะ	๓๙๓.๒๗	๖๕๓.๒๐	๑,๙๘๓.๘๐	๒,๐๔๙.๓๐
เครื่องก่อสร้าง	๑๖๖.๓๙	๑๕๖.๖๘	๓๒๘.๘๐	๔๓๘.๕๘
เคมีภัณฑ์	๑๓๓.๗๘	๔๓๗.๖๓	๙๔๔.๖๖	๑,๒๕๒.๘๘
เบ็ดเตล็ด	๒๒๖.๕๓	๓๕๖.๕๒	๑,๖๓๓.๓๔	๑,๑๙๓.๕๓
ดัชนีรวม	๒๒๔.๓๐	๒๔๙.๒๐	๓๖๔.๕๔	๔๓๔.๕๓

ที่มา กระทรวงพาณิชย์, ดัชนีรายหมวดราคาขายส่ง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๗, (พระนคร : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, ม.ป.ป.)

ในสมัยรัฐบาลพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ปัญหาการขาดแคลนสินค้า และสินค้าแพงยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๙ ดังต่อไปนี้

...การประชุมค้ำวันนี้จุดใหญ่ก็จะหาทางแก้ไขเรื่องของแพง ในระหว่างนี้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองและทางหนังสือพิมพ์ อันเป็นเหตุให้ใจมิตรรัฐบาลได้ วันนี้อันจึงขอชี้แจงให้ทราบเพื่อความเป็นธรรม ต้องใช้เวลาแก่ผมบ้าง ผมมานั่งไม่ถึง

๔ อาทิตย์...การแก้ไขเรื่องข้าวของแพงมี ๒ ส่วน แก้ไขเฉพาะหน้า เช่น ที่
กระทรวงมหาดไทยพาณิชย์...แต่การแก้ไขให้ได้ผล เฉพาะบางท้องถิ่นนั้นยัง
ไม่พอ ต้องแก้ไขโดยทั่วๆ ไป เราต้องหาเครดิต ต้องทำให้เงินตรามีเสถียร
ภาพมั่นคง ปรับปรุงแก้ไข ระเบียบอิมพอร์ตและเอ็กซ์พอร์ต เรื่องการแก้ไขค่า
ครองชีพเป็นเรื่องเกี่ยวโยงกันทุกกระทรวง"

ทางออกประการหนึ่งในการแก้ปัญหา ก็คือการที่รัฐบาลได้ปรับปรุงการนำสินค้า
เข้าและสินค้าออก ซึ่งแต่เดิมเมื่อสงครามยุติลง รัฐบาลจะควบคุมการนำเข้าและส่งออก
สินค้าทุกชนิด รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรณาวาสวัสดิ์ผ่อนผันโดยอนุญาตให้มีการนำเข้า
สินค้าได้บางประเภท ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่เสียเงินตราต่างประเทศ และอนุญาตให้ส่งสินค้า
บางประเภทที่ไม่จำเป็นต้องการครองชีพออกนอกประเทศ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.
๒๔๘๕" อนุมัติให้ขายทองคำซึ่งเป็นเงินทุนสำรองที่รัฐบาลไทยฝากไว้ในสหรัฐอเมริกา
เพื่อที่จะได้นำเงินที่ได้มานั้นซื้อสินค้าที่จำเป็นเข้ามาในประเทศ เช่น นำมาซื้อผ้าจำนวน
๒๔ ล้านหลา จากประเทศญี่ปุ่นตามโควตาของประเทศไทย ที่เจ้าหน้าที่สหประชาชาติที่ญี่ปุ่น
ได้แบ่งเอาไว้" นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้ง"องค์การสรรพอาหาร" ตามความคิดของนาย
ทองเปลว ชลภูมิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ "ลดอัตราค่าครองชีพให้ต่ำลง ให้เห็นว่ารัฐบาล
ได้ทำอะไร" และ "ให้ไทยได้เป็นพ่อค้าต่อต้านเศรษฐกิจ" โดยมีวิธีการคือ

...รัฐบาลจะต้องตกลงใจว่ารัฐบาลจะยอมขาดทุนให้สำหรับสินค้าเท่าไรที่เข้ามา
เราเจาะส่วนได้ไม่ถึงครึ่ง เราทำนี้เท่ากับเราบีบให้แน่นเร็วขึ้น เราจำเป็นต้อง
ทำอาติฟิเชียน ไนรัช ก็ต้องตัดผลประโยชน์ อาศัยกำลังเงิน กำลังผลิต มมมี
เครื่องมือคือ นายร้อยสำรอง ๔๐๐ คน ตั้งบอร์ดกลางขึ้นเรียกว่า "องค์การ

"อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อ่างรณาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๖๓.

"หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ก.ต. ๖๕.๒/๑ ระเบียบการยื่นคำขออนุญาตส่งสินค้า

เข้าออก : กฎหมายว่าด้วยการควบคุมโฆษณา.

"ข่าวโฆษณาการ ๕ (ตุลาคม ๒๔๘๕) : ๑๘๕.

"อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อ่างรณาวาสวัสดิ์, หน้า ๓๐๔.

"เรื่องเดียวกัน.

สรรพอาหาร" อาศัยกำลังเงิน ลำเลียง ผัก หมู เนื้อ ขอความร่วมมือจากราษทัณฑ์ จากโรงฆ่าสัตว์ของคุณทองอินทร์ หาดยี่บัว ถึงเวลาเราสิ้นพลาญ บังคับยี่บัวและซาบิวในการควบคุมราคา ห้ามผลิตสัญญาที่แรกก็ "แบล็กลิสต์" ไว้ เขาขาย ๒๐ สตางค์ เราขาย ๑๐ สตางค์ ถ้าแกไม่ยอมลดลงเขาก็อยู่ไม่ได้"

รัฐบาลได้จัดตั้งองค์การสรรพอาหารขึ้น เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และอนุมัติเงินจำนวน ๔๐ ล้านบาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายขององค์การ นอกจากนี้ยังได้ตั้งคณะกรรมการปรึกษาควบคุมการบริหารงานขององค์การนี้ ได้แก่ นายทองเปลว ชลภูมิ รัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการคลังเป็นรองผู้อำนวยการ ร.ต.อ. อภัยสงเคราะห์ราษฎร์ เป็นเลขานุการ พร้อมด้วยผู้แทนจากกรมเกษตร ผู้แทนกรมปลัดสัตว์ และนาหนะ ผู้แทนกรมรถไฟ ผู้แทนกรมตำรวจ ผู้แทนกรมการขนส่ง ผู้แทนกรมสหกรณ์ ผู้แทนกรมการค้าภายใน และผู้แทนเทศบาลนครกรุงเทพฯ ตามรูปการแล้วการแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจด้วยวิธีนี้ น่าจะอำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชน ตามความคาดหมายของรัฐบาล แต่เนื่องจากรัฐบาลไม่มีอำนาจบีบบังคับพ่อค้าคนกลางผู้ซื้อขายสินค้าต่างๆ ได้ สินค้าขององค์การสรรพอาหาร จึงมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ยิ่งกว่านั้น เมื่อทางองค์การนำสินค้าออกไปจำหน่าย "บรรดาพ่อค้าก็รวมหัวรวมทุนเหมาซื้อสินค้าเหล่านั้นไปจนหมด และนำเอาไปขายประชาชนในราคาที่แพง" รัฐบาลต้องอาศัยการจัดเจ้าหน้าที่ออกไปซื้อสินค้าแข่งกับพ่อค้า และได้มอบหมายให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรช่วยหาสินค้ามาป้อนให้แก่องค์การสรรพอาหารด้วย แต่ปรากฏว่าผู้แทนราษฎรพรรคสหชีพหลายคนนำเงินที่ทางองค์การจ่ายให้ล่วงหน้าไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่องค์การสรรพอาหารเองก็กระทำการทุจริต จนกระทั่งหนังสือพิมพ์ Post

๑๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๔-๓๐๖.

๑๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๖.

๑๘ "เกียรติน" (นามแฝง), เรื่องของนายควง (พระนคร : สำนักพิมพ์นิมิตประชา, ๒๔๑๓), หน้า ๒๔๗.

๑๙ ลีวีรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๘๑," หน้า ๒๖๔.

๒๐ สยามนิกร ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๔.

ได้ลงบทความวิจารณ์ความล้มเหลวขององค์การนี้ว่า "มีเหตุอยู่ ๒ ประการคือ ความไม่มีสมรรถภาพ และความทุจริตในวงราชการ"^{๑๑๑} หนังสือพิมพ์สยามนิกรก็ลงบทความแสดงความไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลในการนำเงินมาใช้จ่ายในองค์การสรรหาอาหาร ดังนี้

...เราเห็นว่าการกระทำของรัฐบาลในกรณีองค์การสรรหาอาหารเป็นการกระทำที่อยู่ที่ นอกเหนือนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทน และเป็นการกระทำที่ปราศจากแผนการใด ๆ ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่จะต้องมีข้อบกพร่องตรงไหนก็คิดแก้ไขไปเป็นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง และการเสี่ยงโดยนำเงินของประชาชนนับสิบล้านมาทดลองเช่นนี้ เป็นสิ่งไม่พึงกระทำอย่างเด็ดขาด"^{๑๑๒}

เมื่อการดำเนินงานขององค์การนี้ไม่ได้ผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ รัฐบาลจึงมีคำสั่งยุบเลิกองค์การสรรหาอาหารเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ก่อนการเปิดอภิปราษของพรรคประชาธิปัตย์ แต่ถึงกระนั้น พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ทราบล่วงหน้าว่า "สรรหาอาหารจะเป็นจุดใหญ่ในจำนวนหลายจุดด้วยกันที่สมาชิกจะโจมตีเอา"^{๑๑๓}

จากการที่ได้ดำเนินการตามวิธีการต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสินค้า ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบูรณะประเทศ เพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา โดยมีหลักการว่า

...จะจัดให้มีดอลลาร์สำหรับสหรัฐอเมริกา โดยปัจจุบันทันด่วน สำหรับซื้อของเข้ามาบูรณะประเทศ และในขณะเดียวกันก็มิให้เป็นการเสื่อมเสียแก่เสถียรภาพ และค่าของเงินตราไทยในต่างประเทศ และมีเหตุผลว่า การบูรณะประเทศจะต้องซื้อของหลายอย่างเข้ามาจากสหรัฐอเมริกา จึงควรขายทองคำของทุนสำรองเงินตราที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกานั้นเสีย เพื่อจะได้ดอลลาร์มาจ่ายทันที และ

^{๑๑๑} Post อ้างถึงใน สยามนิกร ๑๘ เมษายน ๒๔๘๐.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑๓} สยามนิกร ๓ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

เมื่อขายสินค้าในสหรัฐอเมริกาได้ดอลลาร์มาแล้ว ก็เอาดอลลาร์นั้นส่งใช้คืน
ทุนสำรอง^{๑๑๑}

ในการอภิปรายช่วงพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทั้งในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้
มีการถกเถียงกันมากกว่าควรรับหลักการหรือไม่ สมาชิกสภาหลายคนได้ออกความเห็นคัดค้าน
โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลควรเก็บทองคำซึ่งใช้เป็นทุนสำรองนี้เอาไว้มากกว่า ขณะเดียวกัน
ก็ควรหามาตรการอื่นในการแก้ปัญหา เช่น ควรจะหาทางรับส่งสินค้าที่ต่างประเทศต้องการ
ออกไปโดยเร็ว เพื่อเป็นทางให้ได้เงินดอลลาร์มาเป็นค่าใช้จ่ายในการบูรณะประเทศ^{๑๑๒}
ทางฝ่ายรัฐบาลชี้แจงว่ารัฐบาลพยายามส่งเสริมการส่งออกอยู่แล้ว แต่ "เราถูกผูกมัด
กับเหตุการณ์ของโลก เช่นการคมนาคมก็ไม่สะดวก และเราถูกผูกมัดอยู่ด้วยสนธิสัญญา
ต่างๆ การส่งออกจำเป็นจะต้องได้รับอนุมัติจากเขาบ้าง เช่น ดิบุก โดยเฉพาะอังกฤษ
และอเมริกา ถ้าเราไม่ได้อนุมัติจากเขาก็ไม่มีใครซื้อเรา และเราจะส่งไปขายที่อื่นก็ขาย
ไม่ได้"^{๑๑๓} พล.ร.ต.ถวัลย์ อารงนาวาสวัสดิ์ ได้กล่าวสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติจัดสรร
ทุนสำรองเพื่อบูรณะประเทศ ดังนี้

...ในการที่เราตัดสินใจขายทองไปนั้น ไม่ใช่หมายความว่าเราเห็นทองเป็น
ของไม่ดี ทองคำเป็นของดี ในการขายนี้ก็ไม่ได้คิดว่าขายเลย ขายเพื่อให้ได้
เงินเข้ามาสำหรับแก้ปัญหา...ถึงแม้ว่าเราจะต้องเสียในเรื่องค่าคอมมิชชั่น
(Commission) นิดหน่อย ก็จะได้ประโยชน์มากกว่าในการที่จะเอาทองของ
ประเทศไทยไปประกันไว้เป็นซีเคียวริตี้ (Security) โดยเสียดอกเบี้ย...เรา
จะกลับมาตั้งเป็นนายแก่เก็บทองไว้ทำไม ในเมื่อเราสามารถให้ ทองนี้ให้เป็น
ประโยชน์ก็ใช้มันเสีย ต่อไป...ก็ซื้อมาเก็บไว้อีก...ก็ไม่มีข้อที่น่าวิตก^{๑๑๔}

^{๑๑๑} อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อารงนาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๔๑.

^{๑๑๒} สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมวุฒิสภา สมัยวิสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๘๘

วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑๔} สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมวุฒิสภา สมัยวิสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๘๘ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘.

ผลที่สรุปรัฐบาลก็ได้ออกพระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตราเพื่อบูรณะประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๕ เพื่อผลประโยชน์ ๒ ประการคือ "จะให้เงินปริวรรตดอลลาร์สหรัฐโดยพลัน และเพื่อลดจำนวนธนบัตรที่จำหน่าย"^{๑๑๑} และเพื่อ "รัฐบาลและพ่อค้าจะได้ใช้ในการสั่งสั่งของเข้ามาโดยเร็ว"^{๑๑๒} ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยมีทุนสำรองเงินตราทั้งหมด ๖๐.๓๔ % ของธนบัตรที่ออกจำหน่ายจำนวน ๒,๑๒๑,๔๕๑ บาท ในจำนวนนี้ มีทุนสำรองที่เป็นทองคำประมาณ ๓๖.๓๘ %^{๑๑๓} ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ตัดสินใจขายทองคำในทุนสำรองเงินตราที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกา มีน้ำหนักประมาณ ๓,๕๕๘,๐๐๐ กรัม (หนักเท่ากับ ๔๓๓,๒๐๐ บาท) และเพื่อมิให้การขายทองคำครั้งนี้กระทบกระเทือนค่าของเงินบาท รัฐบาลจึงได้กำหนดว่า "ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาซึ่งจะได้มาจากการส่งสินค้าออก ภายในเวลา ๑๒ เดือนข้างหน้า นั้น จะต้องส่งแบ่งใช้คืนทุนสำรองเสียจำนวนหนึ่งเท่ากับราคาทองคำของทุนสำรองที่ได้เอามาขาย"^{๑๑๔} เงินส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการขายทองที่สหรัฐอเมริกานี้ทางรัฐบาลได้นำเข้าบัญชีหมายเลขหนึ่งของกระทรวงการคลังไว้ทั้งหมดและตกลงว่าในการจ่ายให้พ่อค้าอิมเพื่อการค้านั้น

...ต้องทำบัญชีรับมาอย่างไร จ่ายเท่าไร มีเงื่อนไขด้วย ไม่ใช่ใช้กันง่าย เช่น อิมพอร์ตคอกอมาหมิ่นหรือชัญ แต่ต้องหาเงินมา ๒ แสน ในกรณีเอ็กซ์พอร์ตสำหรับสินค้า... ต้องควบคุมราคาเกี่ยวกับการขาย มีค่านับสัญญาหรือไม่ ถ้ามีติดก็ Black List ในกรณีเปิดร้านใหม่ไม่ให้ จะให้ก็เฉพาะร้านเก่า แต่ถ้าแก่เอาเงินไปใช้ประโยชน์กับร้านที่ ถูก Black List ไม่ได้ หมายความว่ากันไม่ให้เข้ามา"^{๑๑๕}

^{๑๑๑} "พระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตราเพื่อบูรณะประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๕"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๖๒ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๕ : ๒.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑๓} บัวย อิงภรณ์ และ สุภาพ สคสุนทร, เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย, หน้า ๑๓๓.

^{๑๑๔} "แถลงการณ์เรื่องการจัดสรรทุนสำรองเงินตราเพื่อบูรณะประเทศ" ข่าวโฆษณาการ ๕ (กันยายน ๒๔๘๕) : ๑๐๔.

^{๑๑๕} "อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๖๕.

ค. ปัญหาทางการเงินและการคลัง

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด ได้แก่ ปัญหาการดำเนินนโยบายทางการเงินและการคลัง ก่อนหน้าที่ประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ค่าของเงินบาทมีความมั่นคง คือมีอัตราแลกเปลี่ยน ๑๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิงค์ และยังมีหลักทรัพย์เป็นทองคำและเงินปอนด์สเตอร์ลิงค์เป็นจำนวนถึง ๘๔ % ของธนบัตรที่ออกจำหน่าย^{๑๑} และเนื่องจากรัฐบาลมุ่งสะสมทุนสำรองเงินตราเป็นสิ่งสำคัญ นโยบายการจัดทำงบประมาณจึงมุ่งให้เป็นงบประมาณที่สมดุลคือ จะใช้จ่ายเงินเท่าที่ทำได้ในแต่ละปี เช่น งบประมาณรายรับสูงขึ้นในปีใด การตั้งจ่ายงบประมาณปีต่อไปก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น รัฐบาลจึงไม่มีปัญหาทางการเงินและการคลัง แต่สภาวะสงครามได้ส่งผลกระทบต่อการเงินและการคลังของไทย กล่าวคือปัญหาการเงินที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประชาชนอย่างรวดเร็ว เพราะเงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ประชาชนต้องใช้จ่ายเป็นประจำวัน สาเหตุประการแรกที่ทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน ก็คือ การลดค่าเงินบาทลงถึง ๗๖ % คือจากอัตราแลกเปลี่ยนก่อนสงคราม ๑๐๐ บาทต่อ ๑๔๔.๗๐ เยน เป็น ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐๐ เยน ผลจากการลดค่าเงินบาทลงนั้น ก็คือไทยเสียเปรียบทางการค้ากับญี่ปุ่น เพราะสินค้าเข้าจะมีราคาสูงขึ้น ในขณะที่ญี่ปุ่นสามารถซื้อสินค้าจากไทยในราคาที่ถูกลง นอกจากนี้ ไทยยังเสียเปรียบการชำระเงินที่ญี่ปุ่นก็ไปจากไทย เพราะญี่ปุ่นจะชำระเงินก็น้อยลงตามอัตราส่วนของค่าเงินที่ลดลงอีกด้วย ในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทกับเงินเยนใหม่นี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนก็คือ สินค้ามีราคาสูงขึ้น ดัชนีค่าครองชีพสูงขึ้น ขณะเดียวกันอำนาจการซื้อของเงินบาทก็ลดลง ดังตารางต่อไปนี้

^{๑๑} สะอาด มโนรัตน์, "การบริหารการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย,"

(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๗๘.

ตารางที่ ๓

ดัชนีค่าครองชีพและอำนาจการซื้อของเงินบาท
กำหนดให้ พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นปีฐานดัชนีเท่ากับ ๑๐๐

พ.ศ.	ค่าครองชีพ	อำนาจการซื้อของเงินบาท
๒๔๕๑	๑๐๐	๑๐๐
๒๔๕๒	๑๐๒.๖๐	๙๓.๔๑
๒๔๕๓	๑๑๒.๓๐	๘๘.๒๘
๒๔๕๔	๑๓๕.๕๐	๘๔.๒๔
๒๔๕๕	๑๓๖.๕๒	๘๖.๕๐
๒๔๕๖	๒๒๑.๕๒	๔๕.๖๐
๒๔๕๗	๔๖๖.๕๕	๒๑.๔๒
๒๔๕๘	๙๐๘.๖๖	๑๑.๖๔

ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๕๐, (พระนคร :
โรงพิมพ์ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๔๕๑), หน้า ๘.

นอกจากปัญหาการลดค่าเงินบาทแล้ว ในช่วงสงครามปริมาณเงินในท้องตลาด
ยังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายเงินของทหารญี่ปุ่น
เป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทยนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้นำธนบัตรที่พิมพ์
ขึ้นเองมาใช้ในประเทศไทยเป็นจำนวนหลายล้านบาท ครั้นเงินจำนวนนี้หมดลงก็ไปทางญี่ปุ่น
จึงขอกู้เงินจากรัฐบาลไทยเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายของกองทัพญี่ปุ่น นายปรีดี พนมยงค์ รัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับการให้ญี่ปุ่นกู้ยืมเงิน โดยให้เหตุผล
ว่า การที่จะให้ญี่ปุ่นกู้เงินนั้น รัฐบาลต้องพิมพ์ธนบัตรเป็นจำนวนเงินมากอันจะเป็นสาเหตุ
ให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ จึงได้เสนอให้กองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยพิมพ์ธนบัตรของญี่ปุ่นขึ้นใช้
เองเรียกว่า "Invasion Notes" เพื่อที่ว่าเมื่อสงครามยุติลงรัฐบาลก็สามารถที่จะยกเลิก
ธนบัตรนี้ได้ แต่ คณะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีมติยินยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงินได้โดยการ
เปิดบัญชีรับเงินพิเศษที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๑,๘๕๔,๓๐๐,๐๐๐

บาท แต่เงินจำนวนนี้กองทัพญี่ปุ่นยังนำออกมาใช้ไม่ครบจำนวนที่แพ้สงครามได้นำออกมาใช้เพียง ๑,๔๓๐,๑๐๐,๐๐๐ บาท

เมื่อกองทัพญี่ปุ่นมาใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุให้ปริมาณเงินในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔ ก่อนที่กองทัพญี่ปุ่นจะบุกประเทศไทยมีจำนวนธนบัตรออกจำหน่าย ๒๓๔,๓๓๑,๖๘๘ บาท ครั้นถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ มีธนบัตรออกจำหน่ายเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑,๔๔๒,๖๔๐,๓๔๘ บาท เท่ากับว่ามีปริมาณเพิ่มขึ้นในช่วงสงครามจำนวน ๑,๒๑๓,๓๑๘,๖๖๐ บาท ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นนี้ไม่มีความสมดุลกับสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องตลาดในเวลานั้น เป็นผลให้ค่าของเงินบาทลดต่ำลงไปอีก

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาการเงินในสมัยสงครามก็คือ การขาดแคลนทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในระยะก่อนสงครามทุนสำรองเงินตราของไทยประกอบด้วยทองคำและปอนด์สเตอร์ลิงค์ ประมาณ ๘๔ % ของธนบัตรที่ออกจำหน่าย ส่วนหนึ่งของทุนสำรองจำนวนนี้รัฐบาลไทยฝากไว้ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และในสมัยที่ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้มีการประกาศดใช้มาตราปริวรรตสเตอร์ลิงค์และเปลี่ยนมาใช้มาตราปริวรรตทองคำแทน โดยกำหนดให้ ๑ บาท มีค่าเท่ากับทองคำหนัก ๐.๓๒๓๔ กรัมบริสุทธิ์ แต่ต่อมาเมื่อประเทศเข้าสู่สงคราม และประกาศลดค่าเงินบาทตามข้อตกลงกับญี่ปุ่นแล้ว รัฐบาลก็ได้ประกาศเทียบค่าเงินบาทเท่ากับทองคำหนัก ๐.๒๔๔๓๔ กรัม และในวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๔ รัฐบาลได้กำหนดให้เงินเยนเป็นทุนสำรองเงินตรา ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้จำหน่ายเงินบาทออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ได้ทองคำจากญี่ปุ่นมาน้อย ทองคำที่ใช้เป็นทุนสำรองจึงไม่พอที่จะใช้ยึดเป็นทุนสำรองได้ ประกอบกับรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาถักกันทุนสำรองที่ประเทศไทยฝากไว้ เมื่อสงครามสงบปรากฏว่าประเทศไทย

“ธนาคารแห่งประเทศไทย, วิวัฒนาการเงินตรา, หน้า ๒๐๘.

“ชวลิต ทรงกิตติ, “การต่อสู้ทางการเมืองของดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ.๒๔๗๔-๒๔๘๐),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๗๐), หน้า ๖๕.

“สมศักดิ์ นิลนนท์, “ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๙๘”, หน้า ๘๒.

มีทุนสำรองที่เป็นเงินเขนถึง ๓๐ % ของธนบัตรที่นำออกใช้ทั้งหมด แต่มีทุนสำรองที่เป็นพันธบัตรคลัง ๑๓ % และทองคำอีก ๑๓ % เท่านั้น^{๑๑๑} เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม รัฐบาลจึงไม่สามารถยึดเงินเขนเป็นทุนสำรองได้อีกต่อไป เท่ากับว่าในขณะนั้นประเทศไทยมีทุนสำรองเงินตราที่สามารถยึดถือได้เพียง ๓๐ % ของปริมาณเงินทั้งหมด ปัญหาการขาดแคลนทุนสำรองจึงกลายเป็นปัญหาสำหรับรัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศภายหลังสงคราม

สำหรับปัญหาเรื่องการคลังนั้น ได้แก่ ปัญหางบประมาณขาดดุล ภาวะสงครามทำให้รายจ่ายของรัฐบาลเพิ่มมากขึ้นจนเป็นผลให้งบประมาณขาดดุล คืองบประมาณรายรับซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินและเศรษฐกิจของประเทศหลายประการ ดังที่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยงค์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ทรงสรุปปัญหางบประมาณนี้ไว้ในรายงานประจำปีของธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๘ ว่า

... งบประมาณยังไม่เป็นดุลยภาพ และรัฐบาลใช้จ่ายเงินเกินกว่ารายได้ ก็ต้องกู้เงินและพิมพ์ธนบัตรเพื่อใช้จ่ายเรื่อยไป การกระทำเช่นนี้ เป็นเหตุหนึ่งที่ยังคับให้ค่าของเงินยังตกต่ำไม่หยุด และยอดหนี้ขึ้นด้วย อนึ่ง งบประมาณที่ค่าของเงินยังตกไม่หยุด จะจัดงบประมาณให้เป็นดุลยภาพก็ไม่ได้ เพราะรายจ่ายย่อมเพิ่มขึ้นไม่หยุดเหมือนกัน^{๑๑๒}

รัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศก่อน พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้พยายามแก้ไขปัญหาการเงินและการคลังของประเทศอย่างรีบด่วนเป็นต้นว่าในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้หันกลับยึดมาตรฐานบริวารทองคำในการกำหนดค่าเงินบาท ซึ่งกำหนดให้ ๑ บาท มีค่าเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก ๐.๐๖๐๑๕ กรัม และกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ๖๐ บาท ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิงค์ และ ๑๔.๓๐ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐ^{๑๑๓} การที่รัฐบาล

^{๑๑๑} สะอาด มโนรัตน์, "การบริหารการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย,"

หน้า ๓๘.

^{๑๑๒} ธนาคารแห่งประเทศไทย, วิวัฒนไชยยานุสรณ์, หน้า ๑๕๖.

^{๑๑๓} "แถลงการณ์กระทรวงการคลัง", ราชกิจจานุเบกษา (๑๔ มกราคม ๒๔๘๘)

ชุดนี้ ยึดราคาทองคำในการกำหนดค่าของเงินบาท แล้วเทียบราคาแลกเปลี่ยนกับเงินตราต่างประเทศนั้นนับว่าเป็นผลดีกับประเทศ เพราะราคาทองคำเป็นราคาที่ทั่วโลกยอมรับว่าเป็นมาตรฐานมากกว่าแร่ธาตุอื่นๆ หรือเงินทุกสกุลในโลก และในสมัยรัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ก็ได้เปลี่ยนแปลงค่าของเงินบาทให้สูงขึ้น เมื่อรัฐบาลเจรจาตกลงขายข้าวแทนการส่งข้าวให้แก่อังกฤษเป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังได้เจรจา ขอดอนทุนสำรองของรัฐบาลไทยที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาถักกันไว้ระหว่างสงครามกลับคืนมาได้เป็นหลักทรัพย์ จำนวน ๓๘,๓๕๐,๔๔๔ บาท ซึ่งต่อมาในสมัยรัฐบาลพล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้ตัดสินใจขายทองคำอันเป็นส่วนหนึ่งของทุนสำรองจำนวนนี้เพื่อให้ซื้อสินค้าเข้ามาบูรณะประเทศตามที่กล่าวมาแล้ว

รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้สานต่อนโยบายการเงินและการคลังต่อจากรัฐบาลชุดก่อนโดยพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดัวยวิธีการต่างๆ คือ ในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๕ รัฐบาลได้เรียกเก็บธนบัตรใบละ ๒๐ บาท และ ๔๐ บาททุกรุ่น ซึ่งธนบัตรทั้ง ๒ ชนิดราคาได้มีการปลอมแปลงกันมาก ผลจากการยกเลิกธนบัตรทั้งสองชนิดปรากฏว่า รัฐบาลสามารถเก็บธนบัตรได้เป็นจำนวน ๑๒,๐๔๑,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ รัฐบาล ยังได้อนุมัติให้มีการขายทองคำที่ใช้เป็นทุนสำรองและเก็บไว้ในประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ "จะเก็บคืนธนบัตรเก่าๆ เข้าคลัง และเพื่อให้เป็นเครื่องถ่วงมิให้มีการใช้ราคาทองคำเป็นเครื่องมือขึ้นราคาสินค้า" ตั้งค่ากล่าวของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๕ ดังนี้

...ความมุ่งหมายของทางกระทรวงการคลัง ก็ต้องการเก็บธนบัตร แต่เราก็ต้องการกดราคาตลาดด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ลักษณะหน้าตามันมีมา เราเกรงว่าพ่อค้าเขาจะรวมกันซื้อทองไปเสียให้หมด สินค้าในตลาดมันก็คงสูง เดิมที่เคยมีความคิดที่จะเก็บค่าธรรมเนียมการนำทองออกนอกประเทศ แต่จะทำให้ทอง

"ประกาศกระทรวงการคลังเรื่องจำหน่ายธนบัตรชนิดราคา ๒๐ บาทและ ๔๐ บาท ที่ยกเลิกและถอนคืนจากธนบัตรออกใช้," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๕ ตอนที่ ๔๖ (๑๖ กันยายน ๒๔๘๕) : ๓๒๔.

"ข่าวโฆษณาการ" (กันยายน ๒๔๘๕) : ๑๐๑.

"อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์, หน้า ๒๓๔

ออกไปมาก เราก็ไม่เอา... วิชขายโดยวิธีประมูล ทางกรมการเมืองเขาลำบาก
คือผลที่รัฐบาลขายทองแล้วทองกลับสูงขึ้น ข้าวของแห่งรัฐบาลก็ลำบาก เรา
ตั้งใจขายให้พวกคนไทยซื้อไปเก็บ ส่วนกำไร ก็ได้ตกลงในสภาฯ แล้วว่ารัฐบาล
ไม่หวัง

รัฐบาลได้ทำการขายทองไปทั้งสิ้นรวม ๘ ครั้ง ดังจะแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๘
ราคาทองคำที่รัฐบาลขายทั้ง ๘ ครั้ง เปรียบเทียบกับราคาตลาด

ครั้งที่	วันที่	เนื้อทอง กรัม บริสุทธิ์	ราคา กรัมละ	ราคาทองคำที่รัฐบาลขาย			
				ราคาขาย บาทละ ๑๔ กรัม บริสุทธิ์	ราคาขายของรัฐบาลเทียบตลาด		
					เนื้อทอง กรัม บริสุทธิ์	ขายบาทละ	ขาย กรัม ละ
๒๔๘๘	%	บาท	บาท	%	บาท	บาท	
๑	๒๐ พฤศจิกายน	๘๘.๘๘	๔๐.๐๐	๖๐๐.๐๐	๘๘.๒๐	๖๐๔.๘๔	๓๘.๖๘
๒	๓ ธันวาคม	"	๔๘.๕๐	๖๒๒.๕๐	"	๖๒๓.๖๓	๔๑.๑๓
๓	๔ ธันวาคม	"	๔๖.๓๔	๓๐๑.๒๔	"	๓๐๓.๐๓	๔๖.๓๘
๔	๘ ธันวาคม	"	๔๓.๒๔	๖๔๘.๓๔	"	๖๔๔.๐๘	๔๒.๘๑
๕	๒๐ ธันวาคม	"	๔๕.๐๐	๖๓๔.๐๐	"	๖๓๑.๕๖	๔๔.๖๔
๖	๒๕ ธันวาคม	"	๔๔.๓๔	๖๓๑.๒๔	"	๖๓๖.๓๖	๔๔.๔๐
	๒๔๘๐						
๗	๔ มกราคม	"	๔๕.๐๐	๖๓๔.๐๐	"	๖๓๐.๕๖	๔๔.๖๔
๘	๑๑ มกราคม	"	๔๔.๓๔	๖๓๑.๒๔	"	๖๓๖.๓๖	๔๔.๔๐

ครั้งที่	วันที่	ราคาทองคำตลาดประจำวันหรือราคาเฉลี่ย					
		เนื้อทอง กรัม บริสุทธิ์	ราคาขายเฉลี่ย	ราคาขาย กรัมละ	ราคาขายของตลาดเทียบรัฐบาล		
			บาทละ		เนื้อทอง กรัม บริสุทธิ์	ราคาขาย บาทละ ๑๔ กรัม บริสุทธิ์	ราคาขาย กรัมละ
๒๕๘๘	%	บาท	บาท	%	บาท	บาท	
๑	๒๐ พฤศจิกายน	๘๘.๒๐	๕๘๕.๐๐	๓๘.๓๘	๘๘.๘๘	๕๘๐.๒๒	๓๘.๖๘
๒	๓ ธันวาคม	"	๖๓๑.๐๐	๔๑.๓๘	"	๖๒๕.๘๔	๔๑.๗๒
๓	๔ ธันวาคม	"	๗๐๑.๐๐	๔๕.๘๘	"	๖๘๕.๒๗	๔๖.๓๔
๔	๘ ธันวาคม	"	๖๕๘.๒๔	๔๓.๑๘	"	๖๕๒.๘๗	๔๓.๕๒
๕	๒๐ ธันวาคม	"	๖๗๐.๐๐	๔๓.๘๕	"	๖๖๕.๔๓	๔๔.๓๐
๖	๒๘ ธันวาคม	"	๖๘๖.๐๐	๔๕.๐๐	"	๖๘๐.๓๘	๔๕.๓๖
	๒๕๘๙						
๗	๔ มกราคม	"	๖๘๒.๕๐	๔๕.๓๗	"	๖๗๖.๘๒	๔๕.๑๓
๘	๑๑ มกราคม	"	๖๘๓.๐๐	๔๕.๘๐	"	๖๗๗.๕๒	๔๕.๑๖

ครั้งที่	วันที่	ราคาขายของรัฐบาล + สูงกว่าหรือ - ต่ำกว่า ราคาตลาด (บาทละ ๑๔ กรัม)
		บาท
	๒๔๘๘	
๑	๒๐ พฤศจิกายน	+๑๕.๓๘
๒	๓ ธันวาคม	- ๓.๓๔
๓	๔ ธันวาคม	+ ๔.๕๘
๔	๘ ธันวาคม	- ๔.๑๒
๕	๒๐ ธันวาคม	+๑๐.๔๓
๖	๒๕ ธันวาคม	- ๕.๑๓
	๒๔๙๐	
๗	๕ มกราคม	- ๑.๕๒
๘	๑๑ มกราคม	- ๖.๑๗

ที่มา เศรษฐกร ๑ (มกราคม ๒๔๙๐) : ๑๘-๑๙.

อย่างไรก็ตามผู้ที่นำเงินมาซื้อทองคำส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะดี เงินที่นำมาซื้อนั้นมักเป็นเงินที่เก็บอยู่เฉยๆ หรือเงินฝากในธนาคาร การขายทองคำจึงไม่อาจลดปริมาณเงินในท้องตลาดอย่างได้ผล ดังที่หนังสือพิมพ์ลงหน้าข่าววิจารณ์การขายทองคำนี้ว่า "รัฐบาลเสียท่าในเรื่องขายทอง"

ยิ่งกว่านั้นในสมัยรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ทางสถานทูตอังกฤษ ได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศ มีใจความว่า ในระหว่างสงครามรัฐบาลอังกฤษ ได้จัดให้บริษัทโทมัสเดอรัลาร์ ซึ่งเป็นบริษัทที่รับพิมพ์ธนบัตรให้แก่ประเทศไทย พิมพ์ธนบัตรของรัฐบาลไทยขึ้นขึ้น ตามคำสั่งของรัฐบาลอังกฤษเพื่อประโยชน์ที่จะให้ทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

*** ธนาคารแห่งประเทศไทย, ระเบียบวันครบรอบปีที่สี่สิบ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๐๔, หน้า ๕๑.

*** สยามนิกร ๓ ธันวาคม ๒๔๘๘.

มิตรที่จะเข้ามาทำการโจมตีญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ใช้ ธนบัตรที่ได้พิมพ์ออกมามีจำนวนดังนี้ คือ ธนบัตรชนิดราคา ๑ บาท จำนวน ๒๓,๓๕๐ ฉบับ ธนบัตรชนิดราคา ๕ บาท จำนวน ๔๖,๑๒๗ ฉบับ และ ธนบัตรชนิด ๑๐ บาท จำนวน ๑๔,๖๗๒ ฉบับ รวมมูลค่าทั้งสิ้น ๔๑๒,๓๐๕ บาท ในจำนวนนี้ทางรัฐบาลอังกฤษได้ทำลายไปแล้ว จึงยังคงมีธนบัตรที่นำออกใช้ในประเทศไม่เกิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท^{๑๑๑} ข้อที่จะชี้ให้เห็นว่าธนบัตรฉบับใดเป็นธนบัตรที่รัฐบาลอังกฤษสั่งให้พิมพ์ขึ้น ก็คือ จะมีลายมือชื่อของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่า "ประดิษฐ์มนูธรรม" ในขณะที่ธนบัตรที่ถูกต้องตามกฎหมายจะพิมพ์ชื่อว่า "ปรีดี พนมยงค์"^{๑๑๒} นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในคณะรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ชี้แจงเพิ่มเติมเกี่ยวกับธนบัตรดังกล่าว ดังนี้

...บรรดาธนบัตรที่ได้พิมพ์ขึ้นหรือพิมพ์เข้ามา นี้ ก็มุ่งประโยชน์เพื่อที่จะให้ทหาร อังกฤษและทหารสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะมาทำการโจมตีญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ใช้ แต่ตามข้อเท็จจริง ธนบัตรเหล่านี้ครั้งหนึ่งได้มีการทิ้งลงมาจากเครื่องบิน...ได้ใช้ในสหรัฐมาแล้ว...กระจายทั่วโลกเข้ามาในไทยตั้งแต่ตอนเสรีสงครามใหม่ๆ และทางกระทรวงการคลังเนืองจะได้รับแจ้งเป็นทางการจากกระทรวงมหาดไทย ... บอกว่า ได้มีผู้นำเอาธนบัตรเหล่านี้มาใช้ในจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่ ทางจังหวัดสงขลาสงสัยจึงได้ส่งมาทางกระทรวงมหาดไทย และทางกระทรวง มหาดไทยก็ได้แจ้งมาทางกระทรวงการคลัง กระทรวงการคลังก็ได้สอบถามไปยังธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อตรวจพิสูจน์แล้วก็ทราบว่าเป็นธนบัตรที่ปลอม คือหมายความว่า ไม่ใช่เป็นธนบัตรที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกใช้...กระทรวงการคลัง เห็นว่า เป็นเรื่องที่จะต้องทำให้รอบคอบและจะต้องทราบให้แน่นอนว่าธนบัตรเหล่านี้มีมาอย่างไร...ก็ติดต่อไปยังสถานทูตอังกฤษ...จนกระทั่งเมื่อ เดือนกรกฎาคม ทางธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้รับหนังสือจากบริษัท โทมัสเคอร์ลาร์ แจ้งหมวดเลขหมายต่างๆ^{๑๑๓}

^{๑๑๑}ข่าวโฆษณาการ ๑๐ (มกราคม ๒๔๘๐) : ๔๔.

^{๑๑๒}"Ivasion Notes," Standard (7 December 1946) : 6.

^{๑๑๓}สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมวุฒิสภาสมัยวิสามัญครั้งที่ ๑๔/๒๔๘๘ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๘๘.

เมื่อทางกระทรวงการคลังได้รับ หมวดเลขหมายต่างๆ ของธนบัตร ก็ได้ประกาศให้ประชาชนนำธนบัตรตามหมวดเลขดังกล่าวไปคืนให้แก่รัฐบาล ภายในเวลาที่กำหนด สำหรับการแก้ไขปัญหาการคลังของรัฐบาลนั้น ก็คือความพยายามในการทำให้รายรับพอกับรายจ่าย หรือทำให้งบประมาณเข้าสู่ดุลยภาพ การดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ รัฐบาลได้พยายามหารายได้เพิ่ม จากการควบคุมการค้าระหว่างประเทศและเงินตราต่างประเทศตามที่ได้กล่าวมาแล้ว และยังได้ปรับปรุงกิจการยาสูบและสุรา โดยมีการขยายกิจการและเพิ่มการผลิต ทั้งนี้เพราะกิจการเหล่านี้ใช้เงินลงทุนน้อย แต่จะทำรายได้ให้แก่รัฐบาลภายในเวลาที่รวดเร็ว

แม้ว่ารัฐบาลพล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์จะได้พยายามหามาตรการต่างๆ ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ อันได้แก่ การออกพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๔ และ พระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนข้าว การปรับปรุงระเบียบการนำสินค้าเข้าและสินค้าออก การจัดตั้งองค์การสรรหาอาหาร การออกพระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตราเพื่อบูรณะประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อแก้ไขปัญหการขาดแคลนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค การขายทองคำในประเทศเพื่อลดปริมาณเงินในท้องตลาด แต่ความพยายามแก้ปัญหาเศรษฐกิจนี้ไม่ได้ผล ปัญหาการขาดแคลนข้าวยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของรัฐบาล ขณะเดียวกันค่าครองชีพก็สูงขึ้น ส่วนค่าของเงินบาทต่ำลงไปอีก คือ ในปีพ.ศ. ๒๔๘๔ ดัชนีค่าครองชีพสูงขึ้นไปถึง ๑๐๓๑.๔๓ ขณะที่อำนาจการซื้อของเงินตกลงไปเหลือ ๕.๓๓ และในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ดัชนีค่าครองชีพขึ้นไปถึงอีกเป็น ๑๒๔๓.๑๑ และ ค่าเงินบาทเหลือเพียง ๘.๐๒

นอกจากนี้สภาพความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจภายหลังสงครามยังได้ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนแร้นแค้นและปัญหาโจรผู้ร้าย ซึ่งเกิดขึ้นทั่วไปทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ดังจะเห็นได้จากบันทึกของ พล.ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ ดังนี้

...ทางราชการตำรวจของชาติเวลานี้ก็เหลือมือ พระนิจารณ์อธิบดีตำรวจสั่งการอย่างเทกระเป๋าดำรวจออกปราบโจรผู้ร้ายหัวเมือง ซึ่งเกิดเสียอย่างหนา

... "สมศักดิ์ นิลนพคุณ, "ปัญหาเศรษฐกิจไทยหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘," หน้า ๑๔๔.

... "ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๐, หน้า ๖.

แน่น ถึงกับคณะโจรจัดกองทัพน้อยๆ ขึ้นต่อสู้เจ้าหน้าที่ และข่าวลือก็ใส่พวกเสรีไทยเข้าให้ว่าชายอาวุธให้กับพวกโจร แล้วข่าวก็สะท้อนไปมาอีกว่า ฝ่ายพวกค่านอกทุนพวกโจร โดยใช้ชีวิตที่แก่งลงข่าวสาดกันไปมา เป็นการแบ่งก๊กเหล่าหาความเป็นธรรมเกิดขึ้นไม่ได้สักแห่ง มันเป็นเรื่องที่รัฐบาลกำลังเข้าตาร้าย^{๖๖}

ตัวอย่างโจรที่มีอิทธิพลและพฤติกรรมสร้างความหวาดกลัวให้แก่ ราษฎรทางภาคกลาง คือ โจรบ้านกอไม้ มีอิทธิพลที่เขตแดนติดต่อ ระหว่างอำเภอปากท่อ ในเขตจังหวัดราชบุรี และ อำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม^{๖๗} โจรกลุ่มนี้มีอิทธิพลส่องสมุพรคพวกอยู่เป็นจำนวนมากและยังมีอาวุธที่ทันสมัย ในการปราบปรามนั้นกรมตำรวจต้องระดมกำลังตำรวจหลายร้อยคน การที่มีโจรกลุ่มใหญ่ถึงขนาดโจรบ้านกอไม้^{๖๘} นับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นสภาพความวุ่นวายของสังคมในขณะนั้นได้ และขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า ต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศอย่างมาก นอกจากนี้ ยังได้ปรากฏว่ามีข่าวโจรกรรมต่างๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ อินทนนท์ นักหนังสือพิมพ์ชื่อดังในขณะนั้น ได้เขียนวิจารณ์สภาพบ้านเมืองในเชิงเห็นแบบรัฐบาลในเรื่องนี้ว่า

...ระยะต้นปีนี้แต่ละวัน ท่านจะได้พบคดีปล้นอย่างอุกกรรจ์ปรากฏขึ้นในแหล่งต่างๆ กัน และแม้ในพระนครเองก็ตาม ขณะนี้แม้ภาวะในการครองชีพ และชีวิตประจำวันจะเต็มไปด้วยความอึดคักคับแค้น ความหวาดกลัว ซึ่งเป็นภัยอันยิ่งใหญ่แกจิตใจของมนุษย์ ก็ครอบคลุมอยู่เหนือศีรษะของประชาชนพลเมืองทั่วไป ความปรารถนาของประชาชนพลเมืองยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด จนไม่มีกะจิตกะใจในการที่จะทำมาหากิน หากปล่อยกันให้อยู่ในภาวะเช่นนี้นานไป ก็ไม่มีสิ่งที่จะสงสัยว่า สมัยของบ้านแตกสาแหรกขาด สมัยของบ้านเมืองไม่มีชื่อมีแป๊ะ ย่อมจะมาถึงประชาชนจะหวังพึ่งใครไม่ได้ นอกจากตัวของตัวเองเท่านั้น ทางราชการอาจจะให้ความอบอุ่นใจทางวาจา ซึ่งรับรองแล้วรับรองเล่า ในการปราบปรามโจรผู้ร้าย

^{๖๖} พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ, "เมื่อเกิดมาแล้ว ก็ต้องเป็นไปตามกรรม", อนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ, หน้า ๑๔๓.

^{๖๗} ไทยราษฎร์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐.

ให้รายคาบไป แต่เท่าที่ได้ปรากฏมาแล้ว การปราบปรามที่ได้กระทำไปเป็น การรติถึงก้านมากกว่าจะถอนราก ฉะนั้นจึงไม่ค่อยได้ผลจริงจัง นอกจาก สงบรายคาบชั่วคราว แล้วก็กลับงอกงามขึ้น^{๑๑๑}

๓.๓.๔ ปัญหาทางการเมืองของรัฐบาล

นอกจากปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีปัญหาทางการเมืองอันเกิดมาจากปัญหา การคอร์รัปชันหรือฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐบาล พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ประสบอย่างมาก และไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ ตัวอย่าง ชาวเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ มีดังนี้

...เจ้าหน้าที่รวมหัวกันยกอกติบุงของหลวงไปขาย ระหว่างวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ถึงวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยมี ร.ต.บุญส่ง สมบูรณ์กุล กับนายสุขุม รัตนวิชาญ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาทันทีของหลวง ได้ร่วมมือกับชาวจีน ๒ คน ขนย้ายติบุง มีมูลค่ากว่า ๓๓๑,๒๐๐ บาทนำไปขาย ทางการค้าล้งสืบ หาผู้ร่วมมือทั้งหมดอยู่อย่างรีบเร่ง^{๑๑๒}

จากการเปิดเผยของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้ชี้ให้เห็นว่า ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ มีข้าราชการที่ถูกลงโทษด้วยความผิดในเรื่องทำนองนี้ถึง ๓,๖๑๘ คน^{๑๑๓} แต่การ ฉ้อราษฎร์บังหลวงในขณะนั้น มิใช่เพียงการทุจริต อันเกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ที่ จำกัต้องอยู่เฉพาะในวงการพ่อค้า และข้าราชการระดับล่างเท่านั้น หากแต่ยังได้แผ่ขยาย เข้าไปสู่วงการรัฐบาลและรัฐสภาอีกด้วย ดังที่ ร.ต.อ.เจียบ อัมพุนันท์ นายตำรวจสันติ บาล ได้กล่าวถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงในองค์การสรรพอาหารว่า

ข้าพเจ้าไม่มีความสามารถพอเพียง ที่จะควบคุมมิให้เจ้าหน้าที่องค์การสรรพ

^{๑๑๑}พิมพ์ไทย ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐.

^{๑๑๒}The Bangkok Post, 8 May 1947.

^{๑๑๓}The Bangkok Post, 17 May 1947.

หารส่วนใหญ่คอร์รัปชันได้... เพราะกาลนั้นเป็นเวลาสงคราม ต่างก็หิวโหมา
ด้วยกันทั้งนั้น และก็มีการที่สลับซับซ้อนในวิถีทางมากหลาย โดยเฉพาะวิถี
ทางที่ไม่เป็นการผิดต่อกฎหมายที่เรียกกันว่า "กินตามน้ำ"^{๑๑๔}

ส่วนในวงการรัฐบาลนั้น พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชิน ได้กล่าวถึงการฉ้อราษฎร์
บังหลวงในวงการนี้ไว้ ดังนี้

... ชาวคอร์รัปชันรุนแรงหนักขึ้น และคิดมีหวังมาถึงรัฐมนตรีบางนาย และ
โดยเฉพาะการส่งข้าวไปเลี้ยงราษฎรชาวปักษ์ใต้ เกิดเรื่องหนีออกนอกประเทศ
หนาขึ้น และก็คิดมีหวังมาถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ในวงกรมมหาดไทย
ตำรวจพาณิชย์^{๑๑๕}

กรณีที่เป็นเรื่องใหญ่มากเรื่องหนึ่งก็คือการที่นายอุดม บุญประกอบ ข้าหลวงตรวจ
กรมมหาดไทยภาค ๔ ประจำภาคใต้ ได้ถูกนักราชการ และถูกจับกุมสอบสวนในเดือนกันยา
ยน พ.ศ. ๒๔๙๐ ด้วยข้อหาว่า หนีพินกับกลุ่มพ่อค้าข้าวทุจริต ที่ลักลอบนำเอาข้าวผ่านพรม
แดนภาคใต้ออกไปขายยังมลายู^{๑๑๖} จากการที่นายอุดม บุญประกอบ เป็นข้าราชการชั้นผู้
ใหญ่ของกระทรวงมหาดไทย และเป็นเสรีไทยคนสำคัญคนหนึ่ง จึงก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย
ในภาพพจน์ที่กระทบต่อรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ด้วย

นอกจากนี้ในการเรียกเก็บธนบัตรเก่าจากประชาชนนั้น สมาชิกพรรครัฐบาลบาง
คน ได้ขอสิทธิในการนำธนบัตรจากคลังไปรับแลกธนบัตรเก่าจากประชาชน แต่ปรากฏว่า
บุคคลเหล่านี้นำเงินไปแล้วไม่ส่งคืนเข้าคลัง ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากใน
หมู่ประชาชน^{๑๑๗} แม้แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังได้ลงบทความเสนอความเห็นเกี่ยวกับการทุจริตดังนี้

^{๑๑๔} ร.ต.อ.เจียบ (ชัยสงค์) อัมพนันท์, มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า (พระนคร :
โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๔๐๑), หน้า ๔๐๗-๔๐๘.

^{๑๑๕} พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชิน, "เมื่อเกิดมาแล้ว ก็ต้องเป็นไปตามกรรม" อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ, หน้า ๑๔๒.

^{๑๑๖} ไทยราษฎร์, ๑๔ กันยายน ๒๔๙๐.

^{๑๑๗} เกียรติศักดิ์ ๑๑ มีนาคม ๒๔๙๐.

เจตนาของผู้แทนเป็นสิ่งที่ควรสรรเสริญแต่การกระทำตามเจตนา นั้น ยังหลาก
จิตนิศวงในมรรยาทของผู้แทนราษฎร ผู้มีภาวะที่อารยะประเทศเขาเทอดทูนว่า
มีเกียรติ...เราไม่ต้องการเห็นแกะดำเข้าไปปะปนในที่ประชุมอันสะอาดให้ต่าง
ด้วยมลทิน เราขอให้ผู้แทนราษฎรด้วยกันเอง ตั้งข้อรังเกียจผู้ที่ยังไม่ได้ฟอกตน
เองให้ขาวสะอาด...ก่อนได้เข้าสู่ประชุมอันมีเกียรติในสภาผู้แทนราษฎร"

อย่างไรก็ตามภายหลังการเปิดอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ ทางฝ่ายรัฐบาล
ได้พยายามแก้ไขปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการ ด้วยการผลักดันพระราชบัญญัติ
กำหนดวิธีพิจารณาโทษข้าราชการและพนักงานเทศบาลผู้กระทำผิดต่อหน้าที่ หรือ หย่อน
ความสามารถ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดย พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ยอมรับว่า "ได้มีข่า
ราชการ...ซึ่งประพฤติดินไม่ชอบไม่ควร และบางกรณีไปในทางทุจริตต่ออำนาจหน้าที่"
และพระราชกำหนดบัญญัติฉบับนี้ มีหลักการที่สำคัญ คือให้อำนาจผู้มีอำนาจในการลงโทษผู้
กระทำผิดเป็นลำดับขั้น ตามลำดับการบังคับบัญชา และกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดไว้
อย่างเคร่งครัด

ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ประชาชนทั่วประเทศ รวมทั้งพรรค
ฝ่ายค้าน คือพรรคประชาธิปัตย์ จับตามองความเคลื่อนไหวของรัฐบาลก็คือ การคลี่คลาย
กรณีสวรรคต ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "ท่านนายกอารังเป็นผู้บังคับบัญชา
ต้องรับผิดชอบกรณีสวรรคต" ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ภายหลังจากที่ได้เกิดกรณีสวรรคต
ขึ้นเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ แล้ว สำนักพระราชวังและกรมตำรวจได้ออกแถลง
การณ์ถึงสาเหตุการสวรรคตว่าเป็นไปด้วยอุบัติเหตุ ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน รัฐบาลนาย

พิมพ์ไทย ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๑๙/๒๔๙๐ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๙๐.

เรื่องเดียวกัน.

ศรีกรุง ๑๐ สิงหาคม ๒๔๙๐.

สรใจ แสงวิเชียร และวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, กรณีสวรรคต ๕ มิถุนายน
๒๔๘๘, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๔๑๓), หน้า ๔ และ ๒๔.

ปรีดี พนมยงค์ ตั้งคณะกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตประกอบด้วยบุคคลดังนี้ คือ ประธาน ศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีศาลอาญา อธิบดีกรมอัยการ ประธานพฤษสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุมภวณงค์บริพัตร พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ พลตรีวิเชียร สุตันทานนท์-ตัวแทนกองทัพบก พลเรือตรีชน ปัจจุสานนท์-ตัวแทนกองทัพเรือ พลอากาศ ตรี หลวงเชิดวุฒากาศ(สุดใจ เขียวฉิม)-ตัวแทนกองทัพอากาศ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และ นายสอาด นาวิเจริญ^{๑๑} จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการชุดนี้มี พระราชวงศ์ชั้นสูงถึง ๓ พระ องค์ ซึ่งสะท้อนความพยายามของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ที่จะทำให้ประชาชนมั่นใจ ได้ว่าการสอบสวนเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่อง มาจนถึงสมัยรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงนาวาสวัสดิ์ ผลการสอบสวนปรากฏดังนี้

...คณะกรรมการได้ประมวลสอบสวนเข้าทั้งหมด ทั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สอบสวนไว้เดิมและที่สอบสวนโดยเปิดเผยต่อหน้าประชาชน และเมื่อได้พิจารณาถึงคำ พยานบุคคล วัตถุพยาน และเหตุผลแวดล้อมกรณีต่างๆ ทุกแง่ทุกมุมโดยรอบด้าน ...คณะกรรมการเห็นว่า ในกรณีอันจะพึงเป็นต้นเหตุให้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสวรรคตได้นั้น สำหรับกรณีอุบัติเหตุ คณะกรรมการมอง ไม่เห็นพวว่าจะเป็นไปได้เลย ส่วนอีกสองกรณีคือ ถูกลอบปลงพระชนม์ และ ปลงพระชนม์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ไม่มีพยานหลักฐานและเหตุผลที่ แน่นนอน แสดงว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะตัดออกเสียได้โดยสิ้นเชิง เพราะว่ายังมีท่าทางของพระบรมศพค้ำอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใด ว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถที่จะชี้ขาดลงไปได้ว่า เป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้^{๑๒}

ด้วยเหตุที่ คณะกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคต ไม่สามารถวินิจฉัยได้เด็ดขาด

^{๑๑} สรรใจ แสงวิเชียร และวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, กรณีสวรรคต ๕ มิถุนายน ๒๔๘๘, หน้า ๓๓.

^{๑๒} ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์, หน้า ๓๑๘.

รัฐบาลจึงได้ลงมติตั้งคณะกรรมการอีกชุดหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายได้แก่ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ นายติเรก ชัยนาม นายเดือน ขุนนาค นายวิจิตร รัตนานนท์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายทองเปลว ชลภูมิ และ นายไสว สทิตินัทธ์^{๑๑๑} ทำการพิจารณาเรื่องนี้อีกครั้งแล้วจึงเสนอต่อรัฐบาล จากนั้นรัฐบาลได้ส่งเรื่องให้ทางกรมตำรวจทำการสืบสวนต่อไป ในกรณีรัฐบาลได้เปลี่ยนตัวอธิบดีกรมตำรวจใหม่ โดยแต่งตั้งให้ พล.ต.อ.พระนิจารณ์ผลกิจ(นิจารณ์ คุละล้มพะ) ขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทน พล.ต.อ.พระรามอินทรา(ดวง จุลัยยานนท์) ซึ่งย้ายไปเป็นปลัดกระทรวงมหาดไทย^{๑๑๒} รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ก็ให้เหตุผลว่า เพื่อให้ "ภาพพจน์ของการดำเนินการสอบสวนจะได้ดีขึ้น"^{๑๑๓} อย่างไรก็ตามการคลี่คลายกรณีสวรรคตตลอดสมัยรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์นั้น ไม่สามารถสร้างความกระจ่างเป็นที่แน่ชัดได้ เป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่ได้ลงมือทำการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ปัญหาเรื่องนี้ได้กลายเป็นจุดอ่อนของรัฐบาลที่เปิดทางให้ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ เคลื่อนไหวโจมตีรัฐบาล และได้นำไปเป็นประเด็นสำคัญข้อหนึ่งในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ด้วยเห็นว่ากรณีสวรรคตนั้น ยังคงเป็นที่สนใจของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง

ขณะเดียวกันกับที่รัฐบาลดำเนินมาตรการต่างๆ ในการแก้ปัญหาการบริหารงานประเทศอยู่นั้น ได้เกิดเค้าของความแตกแยกในหมู่สมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาล ดังเช่นได้เกิดกรณี นายกว้าง ทองทวี ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม พรรคสหชีพ พยายามขอเปิดอภิปราย เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ นายวิลาศ โอสถานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เรื่องการปฏิบัติราชการ และดำเนินนโยบายเรื่องข้าวไม่สุจริต เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕^{๑๑๔} แม้ความพยายามนี้ไม่เป็นผลสำเร็จ แต่เมื่อ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ เชีฐสมาชิกพรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคสหชีพไปปรับความเข้าใจกัน หนังสือพิมพ์ก็ลง

^{๑๑๑} สยามนิกร ๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๕.

^{๑๑๒} สรรใจ แสงวิเชียร และ วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, กรณีสวรรคต ๕ มิถุนายน ๒๔๘๕, หน้า ๑๑๕.

^{๑๑๓} ลีริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๙๑," หน้า ๒๖๑.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๕.

ข่าวว่า "การปรับความเข้าใจนั้นไม่เป็นผล"^{๑๑} ยิ่งกว่านั้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ นายดิเรก ชัยนาม ได้ขอลาออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันว่าเกิดความขัดแย้งกันในคณะรัฐบาลอย่างรุนแรง^{๑๒} หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้ลงบทความสรุปเรื่องความขัดแย้งในวงการรัฐบาลนี้ว่า

...ผลงาน ย่อมเป็นเครื่องชี้แจงความนิยมในรัฐบาล ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องเผชิญกับมรสุมแห่งการเรียกร้องให้ออกจากตำแหน่งตั้งแต่ใกล้ปิดสมัยประชุมสภาเมื่อเดือนธันวาคมศกก่อน เริ่มด้วยสมาชิกสหชีพบางนาย พยายามจะเสนอกฎติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ต่อมามรสุมนี้ได้ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศลาออกจากคณะรัฐบาล โดยสมัครใจอย่างกระตือรือร้น...หลังจากนั้นข่าวกระแสต่างๆ ก็พุ่งเล็งอยู่ที่ว่า ผู้ใดสมควรจะเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป^{๑๓}

พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ โดยกล่าวแสดงความรู้สึกต่อปัญหาต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องประสบ ดังนี้

...ถ้าพูดถึงการเอื่อมแล้ว เอื่อมเต็มทน ที่อยู่นี้ไม่ใช่เพราะเต็มใจหรือทะเลาะชาน แต่อยู่เพราะความอดทน ถือเป็นหน้าที่ เมื่อได้รับมอบหมายให้เข้ามาบริหารราชการแล้ว อยู่ดีๆ จะกระโดดผลุงออกไปอย่างไรได้ แต่เมื่อถึงเวลาแล้ว ไม่ต้องให้ใครมาทำไมผมหรอก ผมไปของของผม จะมาตั้งรัฐมนตรีกัน ตามหนังสือพิมพ์หรือสภากาแฟอย่างนั้นใช้ไม่ได้^{๑๔}

ในเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๐ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ แสดงเจตน์จำนงที่จะลาออกจากตำแหน่ง^{๑๕} พรรคสหชีพได้ประชุมกันเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม เพื่อเลือก

^{๑๑} สยามนิกร ๒๓ ธันวาคม ๒๔๘๙.

^{๑๒} สยามนิกร ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน.

บุคคลมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ปรากฏว่า นายเดือน บุนนาค หัวหน้าพรรคสหชีพได้
 คณะเสียงข้างมาก ส่วนพรรคแนวรัฐธรรมนูญก็ได้ประชุมในวันที่ ๘ พฤษภาคม และ
 เสียงส่วนใหญ่เลือก พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ เมื่อมีการประชุมร่วมกันทั้งสอง
 พรรคในวันที่ ๘ พฤษภาคม ผลปรากฏว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้คะแนน
 เสียงข้างมาก โดยนายเดือน บุนนาค หัวหน้าพรรคสหชีพ ได้ปฏิเสธไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 และได้กล่าวสนับสนุน พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ว่า "บุคลิกภาพของนายกใน
 ปัจจุบันมีอยู่หลายหลาย ทั้งเป็นที่รู้จักแก่ต่างประเทศด้วย ถ้าหากพรรคไม่เลือกคนภายนอก
 แล้วก็ขอเสนอหลวงอารังเป็นนายกต่อไป"*** อย่างไรก็ตาม ในการสนับสนุน พล.ร.ต.
 ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ของพรรคสหชีพนี้ ได้มีเงื่อนไขว่า "นอกจากนโยบายของพรรคแนว
 รัฐธรรมนูญแล้ว...ต้องรับนโยบายส่วนหนึ่งของสหชีพไปปฏิบัติด้วย"***

ระหว่างที่มีข่าวการลาออกของรัฐบาลนี้เอง พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่าย
 ค้านได้ยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจแก่รัฐบาลทั้งคณะ

๓.๔ การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจของพรรคประชาธิปัตย์

การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไว้วางใจ หรือ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นราย
 บุคคลหรือทั้งคณะ จัดว่าเป็นวิธีการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลประการหนึ่ง การ
 ควบคุมโดยวิธีนี้นับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของรัฐสภาในการที่จะรั้ง และ ถ่วงอำนาจ
 รัฐบาล กล่าวคือ เมื่อมีการอภิปรายเพื่อลงมติอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้
 ฐานะของรัฐบาลไม่มั่นคง อาจถึงต้องปรับปรุงคณะรัฐบาล หรือ รัฐบาลต้องลาออก หรือ
 มิฉะนั้นก็หาทางออกโดยการยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ ฉะนั้นทางฝ่ายรัฐสภาเองก็
 ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ว่าเรื่องที่เสนอให้เปิดอภิปรายนี้ จะต้องเป็นเรื่องที่ประชาชน
 สนใจและมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไปอย่างสำคัญ***

เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐ พรรคประชาธิปัตย์ได้ยื่นเสนอญัตติขอเปิด
 อภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ตามมาตราที่ ๓๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราช

***สยามนิกร ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

***สยามนิกร ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

***สยามนิกร ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

อาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๘๕ โดยมีผู้รับรอง ๔๔ คน ญัตติในการขอเปิดอภิปรายทั่วไป
ได้แก่

๑. ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้
  ๒. ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางมั่นคง ทำให้ฐานะการคลัง ล้มเหลวลงทุกทาง
  ๓. ในทางเศรษฐกิจ ได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจผิดพลาด ไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ
  ๔. การต่างประเทศ ไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศ ตามนโยบายที่แถลงไว้
  ๕. ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน
  ๖. ไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมดุลง่าย ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ
  ๗. ทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ได้ปรับปรุง และดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้
  ๘. ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ ๘ สวรรคตเพราะเหตุใด
- ในเรื่องนี้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ให้การสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในลักษณะที่แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นในการต่อสู้ตามระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

...ผมตั้งใจจะลาออกอยู่แล้วทีเดียว ในวันที่ ๑๐ นี้ เมื่อมีญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเข้าสู่สภาเช่นนี้ ผมก็ออกไม่ได้ ถ้าผมออก ก็จะแสดงว่าไม่สู้เขาและในการเปิดอภิปรายทั่วไป ถ้ารัฐบาลแพ้โหวตด้วยหลักการแล้ว รัฐบาล

“...สุทัศน์ ชมดี,” บทบาทของรัฐบาลไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๑๔), หน้า ๖.

“...สำนักงานเลขาธิการสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๑/๒๔๕๐ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐.

ก็ต้องออก และฝ่ายค้านเสนอข้อดี ก็จะต้องเป็นฝ่ายพอร่มคณะรัฐบาลของตนขึ้น แต่ถ้าวรัฐบาลขณะไหน โดยหลักการแล้วก็ไม่ต้องออก เพราะการมีมติขอเปิดอภิปรายเช่นนี้เป็นโอกาสอันดีที่รัฐบาลจะแถลงให้ประชาชนได้ทราบถึงสิ่งที่ปฏิบัติแล้ว อันเป็นความข้องใจให้ชาวสะอาด ... ก็หากว่ารัฐบาลนี้ชนะการเปิดอภิปรายทั่วไปและยังคงอยู่ สำหรับตัวคณะรัฐมนตรีต้องมีการปรับปรุงแน่นอน"

ความสำคัญของการเปิดอภิปรายครั้งนี้คือ เป็นการเปิดอภิปรายเพื่อไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีทั้งคณะเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนหน้านี้อันได้มีความพยายามขอเปิดอภิปรายรัฐบาลทั้งคณะมาแล้วในสมัยของ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา และ สมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ การอภิปรายครั้งนี้ยังได้ใช้เวลาถึง ๓ วัน ๓ คืน คือ ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๔ พฤษภาคม ซึ่งเท่ากับว่าฝ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีได้แสดงออกถึง ความเป็นประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านได้อภิปรายประเด็นต่างๆอย่างเต็มที่ เวลาประชุมรัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้อนุญาตให้มีการถ่ายทอดเสียงทางวิทยุ เพื่อให้ประชาชนได้รับฟังกันทั่วประเทศ หนังสือพิมพ์ได้สรุปความสำคัญของการอภิปรายครั้งนี้ไว้ ดังนี้

ประการแรก การเปิดอภิปรายทั่วไปคราวนี้ เป็นการพิสูจน์ว่าการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องนั้น แตกต่างกับการปกครองระบอบเผด็จการ แม้แต่จะอาศัยรัฐธรรมนูญด้วยก็ตาม... ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลย่อมบริหารราชการแผ่นดิน โดยความไว้วางใจของรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชน เมื่อใดพฤติการณ์และการกระทำของรัฐบาล เป็นที่ตำหนิหรือไม่พอใจของราษฎรย่อมจะมีการเปิดอภิปรายทั่วไปในสภาได้ เพื่อผู้แทนของปวงชนจะได้พิจารณาและตัดสินใจของรัฐบาล

ประการที่สอง การเปิดอภิปรายคราวนี้ มีการปฏิบัติซึ่งควรถือเป็นปทัฏฐานอันดีในภายหน้า กล่าวคือ รัฐบาลได้จัดให้มีการถ่ายทอดเสียงการอภิปรายในสภาทางวิทยุประชาชนทั่วไปมีโอกาสได้ฟังการอภิปรายทั้งของรัฐบาล และของฝ่ายค้านโดยแจ่มแจ้งทันที ทั้งนี้ นอกจากเป็นการชักจูงให้ประชาชนสนใจในการ

บ้านเมือง ซึ่งตนเป็นเจ้าของอธิปไตยแล้ว ยังเป็นการช่วยให้ราษฎรรู้ว่าผู้แทน และ รัฐบาลของตนได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามารถเพียงใด

ประการที่สาม การเปิดอภิปรายคราวนี้มีลักษณะน่าสังเกตกล่าวคือ ฝ่ายค้าน ไม่มีโอกาสชนะ และฝ่ายรัฐบาลนายกรัฐมนตรีก้าวว่าถึงแม้ว่าจะชนะ รัฐบาล ก็จะลาออก ตามที่เคสตั้งใจไว้ ผลแห่งการอภิปรายจึงมิได้อยู่ที่การล้มรัฐบาล แต่อยู่ที่เจตนารมณ์ในการร่วมอภิปราย...การอภิปรายทั่วไปคราวนี้ จึงเป็นแบบแผนอันดีของการต่อสู้ แบบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดเผยและคำนึงถึงหน้าที่ กับ อาศัยความจริงมิใช่อำนาจหนุนหลัง"

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐ ซึ่งเป็นวันแรกของการเปิดอภิปราย พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญในการเปิดอภิปรายครั้งนี้ ดังนี้

...รัฐบาลมีความยินดีและขอขอบคุณท่านสมาชิกฝ่ายค้าน ที่ได้เสนอให้มีการเปิดอภิปรายขึ้น ...การเปิดอภิปรายในทำนอง เป็นกิจจะลักษณะอย่างใหญ่โตเช่นนี้ ยังไม่เคยมีในประวัติของสภาแห่งชาติ การที่เรามีการต่อสู้กันเช่นนี้ เป็นการต่อสู้กันตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ...ต่างฝ่ายต่างก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน ท่านฝ่ายค้านก็ย่อมมีโอกาสในการที่จะชี้แจง แสดงข้อข้องใจต่างๆ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ และเช่นเดียวกัน รัฐบาลก็ย่อมมีโอกาสชี้แจง แสดงเหตุผล ตลอดจนกระทั่งข้อเท็จจริงต่างๆ เพราะฉะนั้น ในการต่อสู้ในลักษณะนี้ เป็นการต่อสู้ตามลัทธิในรัฐธรรมนูญ"

ทางด้านพรรคประชาธิปัตย์นั้นก็ได้แสดงความชื่นชมรัฐบาลในการยินยอมให้มีการเปิดอภิปรายครั้งนี้ ดังปรากฏในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรว่า

...ฝ่ายค้านยอมรับว่า หากเป็นบุคคลอื่น ผลที่ได้รับจากการคัดค้านรัฐบาลผู้

“สยามนิกร ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

“สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๓/๒๔๘๐ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐.

เถลิงอำนาจโดยอาการเปิดเผย เช่นที่พรรคประชาธิปัตย์ได้บำเพ็ญมากกว่าขบวนการ
บี อัจฉกัณฑ์ด้วยชีวิตและสมาชิกฝ่ายค้านที่ต้องเสียชีวิตไป เพราะถูกถูกระเบิด
มือ หรือด้วยการจอบจำพันนาการสมาชิกฝ่ายค้านในที่คุมขัง จึงต้องขอยกย่อง
รัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์นี้ว่า เป็นรัฐบาลที่กล้าเผชิญหน้าต่อความจริงกับการต่อสู้
ของฝ่ายค้าน^{๑๑๑}

สำหรับการอภิปรายหัวข้อแรกนั้น พรรคประชาธิปัตย์กล่าวโจมตีรัฐบาล ไม่มี
นโยบายที่แน่นอนในการปราบปรามโจรมุร้าย อันเป็นเหตุให้บ้านเมือง ขาดความสงบ
เรียบร้อย และได้ยกตัวอย่าง "เสือฝ่าย" ซึ่งเป็นโจรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี แต่
ทางการตำรวจได้ "เลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบปรามผู้ร้ายเอง" พรรคฝ่ายค้านมีความเห็นว่า
รัฐบาลไม่ควรใช้หลักเลี้ยงเสือไว้เพื่อปราบเสือ เพราะ หลักการเช่นนี้ไม่นำมาซึ่งความ
ชอบธรรมแก่พลเมืองดี และยังเป็นทางให้คนร้ายได้เลื่อนตำแหน่ง รัฐบาลควรดำเนินการ
ปราบปรามให้เด็ดขาด นอกจากนี้การที่โจรมุร้ายมีอาวุธปืนที่ทันสมัยนั้น เป็นเพราะรัฐบาล
ยังไม่มีมาตรการในการควบคุมอาวุธปืน ทางรัฐบาล โดย พ.อ. ช่าง เขวงศักดิ์สงคราม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ชี้แจงให้ที่ประชุมสภา ดังนี้

...ก่อนที่จะเข้าสู่ปัญหาว่า รัฐบาลมีความสามารถที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย
ภายในได้หรือไม่ ข้าพเจ้าอยากพูดตัวเลขให้ท่านสมาชิกได้ทราบถึงสถิติ...ใน
ด้านคดีอาญา ซึ่งมีอยู่ที่กรมอัยการ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา และตัวเลข
ที่รวบรวมสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จะสังเกตได้ว่าปีแรกพ.ศ. ๒๔๘๔ มีคดีอาญา
ทั่วประเทศ ๒ แสน ๖ หมื่น ๘ พันเศษ ในปี ๒๔๘๓ มีแสนหมื่นสองพันเศษ ปี
๒๔๘๔ มีหนึ่งแสนหกหมื่นห้าพันเศษ ในปี ๒๔๘๕ มีหนึ่งแสนสี่หมื่นห้าพันแปดร้อย
เก้าสิบ ซึ่งนับว่าคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภทรวมทั้งคดีมโนสาร^{๑๑๒}

พ.อ. ช่าง เขวงศักดิ์สงคราม จึงได้ชี้แจงถึง สาเหตุแห่งความไม่สงบเรียบร้อย
ว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญ ๔ ประการ คือ สภาวะสงครามที่ทำให้จิตใจของประชาชนผันแปร

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน.

และเสื่อมโทรมไป การปลดปล่อยทหารโดยมิได้ควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อสงครามยุติลง การยึดครองของญี่ปุ่นซึ่งทำลายระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและประการสุดท้ายก็คือ กำลังตำรวจมิได้เพียงพอ เนื่องจากถูกลดกำลังลงไป ประกอบกับไม่มีเวลาในการอบรมเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพและวินัย อย่างไรก็ตามทางรัฐบาลก็ได้พยายามเร่งให้เกิดความสงบเรียบร้อย โดยการเพิ่มกำลังอาวุธให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเร่งรัดฝึกหัดและอบรมให้ตำรวจมีวินัย และเป็นผู้รักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด

ในการอภิปรายหัวข้อที่สอง พรรคประชาธิปัตย์ได้โจมตีรัฐบาลในเรื่องการแก้ไขปัญหาการคลังของรัฐบาลด้านต่างๆ ได้แก่การจ่ายเงินให้แก่องค์การสหประชาชาติ การยกเลิกธนบัตรใบละ ๒๐ บาท และ ๕๐ บาท การยกเลิกธนบัตรโทมัสเดอรัลารู การขายทองคำทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการนำเงินไปซื้อรถประจำตำแหน่งนายกรัฐมนตรีน

ประการแรกทางผู้แทนพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวโจมตีรัฐบาลว่าการที่รัฐบาลนำเงินแผ่นดินมาใช้จ่ายในการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และทางรัฐบาลให้เหตุผลในการตั้งองค์การนี้ว่าเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนสินค้าและการที่สินค้ามีราคาแพงนั้นพรรคประชาธิปัตย์ถือว่าเป็นการใช้จ่ายเงินแผ่นดินอย่างเหลวไหล โดยมองว่าการจ่ายเงินให้แก่องค์การสหประชาชาติเป็นการจ่ายเงินที่ไม่เกิดผลประโยชน์ใดๆ ตอบแทน ดังจะเห็นได้จากการอภิปรายของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนคร ดังนี้

...การจ่ายเงินแผ่นดิน ที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเหลวไหลไร้สาระคือ การจ่ายเงินแผ่นดินที่เป็นการชดเชยระเบียบการคลัง... ก็คือจ่ายเงินให้แก่เอกชน หรือใครก็ตามหยิบขี้มึนเฉยๆ โดยไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดตอบแทน... เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ เพราะการจ่ายเงินแผ่นดินให้แก่เอกชน บุคคลจะเป็นผู้แทนหรือใครก็ตาม จะจ่ายได้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนสองสิ่งเท่านั้นคือ ๑. สินค้าซึ่งบุคคลนั้นจะนำมาขายแก่ทางราชการ ๒. จ่ายเป็นค่าแรงงาน (แต่) กระทรวงการคลังได้ทำการจ่ายเงินไปจำนวนหนึ่ง ให้แก่ สิ่งที่เรียกว่า องค์การสหประชาชาติซึ่งไม่เป็นนิติบุคคล... ถ้าหากว่าเกิดการเสียหายแล้วใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ"

นอกจากนี้ นายสุวิทย์ นันทเศรษฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ พรรคประชา
ธิปไตย ยังได้กล่าวถามรัฐบาลว่า รัฐบาลอ้างว่า เงินที่จ่ายให้องค์การสหภาพนี้เป็นเงิน
ฉุกเฉิน* แต่จุดประสงค์ในการตั้งองค์การสหภาพก็คือ การแก้ไขปัญหาของแวง ซึ่ง
ปัญหานี้ไม่ควรถือว่าเป็นเรื่องฉุกเฉิน เพราะเหตุฉุกเฉินตามความมุ่งหมายของประชาชน
โดยทั่วไปนั้นเข้าใจว่า คือ อัคคีภัย อุทกภัย และโรคระบาด เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาล
จะถือว่าการจ่ายเงินให้องค์การสหภาพเป็นเรื่องฉุกเฉินไม่ได้ "ก่อนที่จะท่านจะมาเป็น
รัฐบาลรับช่วงงานจากรัฐบาลท่านปรีดีฯ ท่านก็ทราบแล้วว่าข้าวของแวง ... ทำไมเวลานี้
ท่านไม่กำหนดรายการไว้ใน งบประมาณปี ๒๔๙๐... เพราะฉะนั้นการจ่ายเงินเช่นนี้ จึง
เรียกว่าเป็นการจ่ายเงินผิดรัฐธรรมนูญ"^{๑๑๑}

ประเด็นเรื่องการใช้จ่ายเงิน ขององค์การสหภาพนี้ ทางฝ่ายรัฐบาลโดย
พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ชี้แจงว่า

...ทางรัฐบาลไม่ได้ถือว่า สหภาพเป็นเรื่องฉุกเฉิน แต่ถือว่าจ่ายเงินประ
เภทที่เรียกว่าเงินหมุนเวียน** ... เรื่องเงินหมุนเวียนนี้ เป็นเงินที่เร
ทำขึ้นเป็นพิเศษชั่วคราว...ที่นี้ปัญหาเรื่องการควบคุมเป็นดังนี้... ถ้าดำเนิน
การขาดทุนลงไป เมื่อเวลาจะเลิก องค์การก็จำเป็นจะต้องเก็บรวบรวมทรัพย์สิน

^{๑๑๑}สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๔/๒๔๙๐ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐.

*ตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎรระบุไว้ว่า (ข้อ ๓๐) ในเหตุฉุกเฉินรัฐบาล
จะจ่ายเงินจำนวนเกินกว่าที่รัฐสภานุมัติให้จ่ายประจำปีก็ได้ แต่ต้องเสนองบประมาณเพิ่ม
เติมโดยด่วน และ (ข้อ ๓๑) การเสนองบประมาณเพิ่มเติมนั้น รัฐบาลทำได้เพียง ๒ กรณี
กรณีที่ ๑ ราชการที่อนุมัติไปแล้วไม่พอแก่การใช้จ่าย ๒ มีความจำเป็นเกิดขึ้นในระหว่างปี
และไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้เข้าข้อ ๓๐ ตามข้อ ๓๐ และข้อ ๓๑ แห่งข้อบังคับนั้นอนุมัติให้
จ่ายเงินได้

**เงินหมุนเวียน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ เงินหมุนเวียนที่ตั้ง
งบประมาณเป็นศูนย์ คือ เงินที่จ่ายไปแล้วไม่มีทางได้เงินกลับคืน และ เงินหมุนเวียนที่
คาดได้ว่าเมื่อจ่ายเงินไปแล้วอาจได้ทุนกลับมา

สินค้าต่างๆไปนำส่งคืนคลัง ซึ่งที่ขาดทุนไปก็ตั้งเป็นงบประมาณมา เพื่อให้รัฐสภาได้
ควบคุม สภาจะดำเนินคดีเกี่ยวกับงานนั้นๆ ประการใดก็ย่อมจะกระทำได้ ใน
เวลาที่พิจารณางบประมาณการขาดทุนนั้น ตรงกันข้าม ถ้าได้กำไรมา และกิจ
การนั้นได้เลิกไปก็ตั้งรายจ่ายไว้ในประเภทรายได้ สภาก็มีโอกาสที่จะควบคุม
เงินก้อนนี้ได้ตลอดเวลา^{๓๐๔}

พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ยังได้กล่าวชี้แจงถึงการก่อตั้ง และสาเหตุที่
รัฐบาลยกเลิกองค์การนี้ไปว่า

... เรื่ององค์การสรรหาอาหารนี้ข้าพเจ้าขอกล่าวได้ว่า ได้จัดตั้งขึ้นในสมัยประชุม
กล่าวคือ รัฐบาลนี้ได้มีการประชุมกันระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เป็น
ต้นว่า กรมปลัดสัตว์และสัตว์พาหนะ กรมการประมง กรมเกษตร กรมราชทัณฑ์
และเทศบาลนครกรุงเทพฯ และธนบุรี... เมื่อประชุมเสร็จแล้ว ก็ได้ส่งเรื่องไป
ยังคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็ได้ มีมติเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ถัดจากนั้น
ก็ตั้งองค์การสรรหาอาหารขึ้นในวันที่ ๑ ธันวาคม และสภาก็ได้เปิดสมัยประชุม เมื่อ
วันที่ ๓๑ ธันวาคม... ไม่ใช่ที่ว่ารัฐบาลจะฉกฉวยโอกาสทำขึ้นในเวลาปิดสมัยประ
ชุม...

องค์การสรรหาอาหารนั้น ได้จัดตั้งขึ้นด้วยความยากลำบาก และมีอุปสรรคมาก
มาย และข้าพเจ้ายอมรับว่าการดำเนินงานเป็นไปด้วยความไม่เรียบร้อย สิ่งใด
ที่อยู่ในขั้นที่ผิด เราก็ได้พยายามแก้ไข... และรัฐบาลก็ได้ปรับปรุงไปจนถึงที่สุด
แล้ว... รัฐบาลจึงได้เห็นสมควรที่จะเลิกและยุติองค์การนี้^{๓๐๕}

ประการที่สองการยกเลิกฉบับที่ ๒๐ บาทและ ๔๐ บาท จากการที่รัฐบาล
ได้ประกาศยกเลิกฉบับที่ ๒๐ บาทและ ๔๐ บาทเนื่องจากมีปัญหาเรื่องการปลอมแปลง

^{๓๐๔} สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๓/๒๔๕๐ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐.

^{๓๐๕} สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๔/๒๔๕๐ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐.

ปลอมแปลงนั้นพรรคประชาธิปัตย์กล่าวโจมตีว่า "การสั่งเก็บธนบัตรนี้ ถ้าไปเทียบกับการยึดเอาธนบัตรใบละพันนั้น ผิดกันฟ้ากับดินทีเดียว... เพราะเหตุว่าธนบัตรใบละพันนั้นเก็บจากคนมี ไม่ใช่ประชาชนทั่วไป... คนที่จะเดือดร้อนในเรื่องเก็บเงินใบละ ๒๐ และ ๔๐ นี้มีเป็นจำนวนล้าน" และ "รัฐบาลควรใช้วิธีค่อยๆ เก็บไปจากท้องตลาดมากกว่าออกประกาศให้ประชาชนนำมาแลกภายในเวลาที่กำหนด" รัฐบาลโดยนายทองเปลว ชลภูมิ รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงการคลังจึงได้แสดงเหตุผลว่า "การประกาศดื้อใช้ธนบัตรใบละ ๒๐ บาทและ ๔๐ บาท ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กลง แต่เป็นการให้นำมาแลก... ธนบัตรเหล่านั้นมีการปลอมมากจึงได้ประกาศดื้อใช้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชน"

ประการที่สาม การยกเลิกธนบัตรโหม้สเตอร์ลาร์ พรรคประชาธิปัตย์ กล่าวโจมตีรัฐบาลเรื่องธนบัตรโหม้สเตอร์ลาร์ ซึ่งเป็นธนบัตรที่รัฐบาลอังกฤษสั่งให้พิมพ์ขึ้นมาเอง เพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้ ในช่วงปลายสงครามว่าเป็นการดำเนินนโยบายกลับไปกลับมา ไม่นั่นเอง นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ตอบประเด็นนี้ว่า

...ปัญหาธนบัตรโหม้สเตอร์ลาร์เป็นเรื่องยุ่งๆ ยากๆ ความจริง ไม่ใช่ความผิดของกระทรวงการคลังหรือของรัฐบาลนี้เลย... ธนบัตรโหม้สเตอร์ลาร์ เราถือว่าเป็นธนบัตรปลอมใช้หมุนเวียนไม่ได้ ความจริงกระทรวงการคลังไม่ปรารถนาจะก่อให้เกิดเหตุโกลาหลในบ้านเมือง... เมื่อเกิดแพร่ขึ้นแล้ว รัฐบาลก็ต้องแก้ไข แก้ไขทำอย่างไรก็ต้องบอกว่าธนบัตรเหล่านั้นเป็นธนบัตรปลอมตามที่เป็นจริง และรัฐบาลก็ได้... ยอมรับแลก"

ประการที่สี่การขายทองคำ เนื่องด้วยรัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องหาเงินมาบรรเทาประเทศและต้องการลดปริมาณเงินในท้องตลาด คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติให้ขายทองคำทั้งใน และต่างประเทศ พรรคประชาธิปัตย์ตั้งข้อสังเกตว่าการขายทองคำในประเทศนั้น รัฐบาลควรตัดขายเป็นแท่งมากกว่าแบ่งเป็นแท่งเล็กๆ ทางรัฐบาลจึงอธิบายเหตุผลในเรื่อง

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๘๐ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

เรื่องเดียวกัน.

เรื่องเดียวกัน.

นี้ว่าไม่ต้องการให้ทองคำเหล่านี้ตกอยู่ในมือพ่อค้า ซึ่งสามารถรวมทุนกันมาซื้อและจะนำทองคำเหล่านี้ไปขายต่อให้ประชาชน รัฐบาลจึงต้องแบ่งขายเป็นแท่งเล็กๆ และได้ขายในราคาที่สูงหรือต่ำกว่าราคาในท้องตลาดซึ่งเป็นอยู่ในขณะวันขายเล็กน้อยส่วนการขายทองคำที่สหรัฐอเมริกา นั้นทางรัฐบาลกล่าวว่ารัฐบาลต้องการนำเงินที่ได้มาเพื่อซื้อของเข้ามาบรรเทาประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวโจมตีรัฐบาลดังนี้

...กฎหมายระบุไว้ว่า รัฐบาลจะต้องหาเงินดอลลาร์มาชดเชยให้ได้ ในหนึ่งปีเป็นเงิน ๕ ล้านดอลลาร์ ถ้าขายทองคำไปแล้วได้ ๕ ล้าน ให้รัฐบาลเอาไปใช้ก่อนเพื่อสั่งสินค้าได้ แต่ว่าภายในหนึ่งปีรัฐบาลจะต้องหาดอลลาร์ให้ครบ ๕ ล้าน สำหรับค่าทองคำที่เสียไปนั้น นี้เวลาล่วงเลยไป ๖ เดือนกว่า เหลือเวลาอีก ๔ เดือนเศษ ปรากฏว่า ยอดเงินดอลลาร์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นติดลบ ท่านจะสามารถหาเงินดอลลาร์ที่ไหนเป็นจำนวนถึง ๕ ล้านดอลลาร์เอามาให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินั้นได้ภายในเวลาที่กำหนด"

ประการที่ห้าการซื้อรถประจำตำแหน่งรัฐมนตรี พรรคประชาธิปัตย์มีความเห็นว่า การที่รัฐบาลใช้เงินแผ่นดินในการซื้อรถอีกจำนวน ๑๘ คัน เป็นรถประจำตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น เป็นการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย นายวิจิตร ลุจิตานนท์ จึงได้อธิบายว่า ในการซื้อรถอีกนี้รัฐบาลสามารถซื้อได้ในราคาถูก คือ "เป็นเรื่องที่รัฐบาลสามารถประหยัดรายจ่ายในเรื่องยานพาหนะของรัฐบาลเป็นอันมาก... เอกอัครราชทูตอเมริกัน แสดงความเห็นใจ... เขาก็ไปซื้อมาให้ในราคาถูก เอาจินนี้ราคาตลาดเท่าไร ท่านก็ทราบว่าจะอย่างน้อยแสนห้าหมื่นบาทแต่เราซื้อได้คันหนึ่งทั้งราคาขนส่งและภาษีอากรไม่ถึงสามหมื่นบาท"

การอภิปรายหัวข้อที่ ๓ นั้น ประเด็นใหญ่ที่สุดที่ทางพรรคประชาธิปัตย์นำมาโจมตีรัฐบาล ได้แก่เรื่ององค์การสรรหาทหาร ซึ่ง "เปิดโอกาสให้คนโกง เปิดโอกาสให้คนเขื่องลิ้ได้" นอกจากนี้การตั้งองค์การสรรหาทหารมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหของแพง แต่

***สำนักเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๕๐ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๐.

***เรื่องเดียวกัน.

***หมายถึงพระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตรา เพื่อบรรเทาประเทศ พ.ศ.๒๔๕๕.

กลับปรากฏว่าของยิ่งแพงมากขึ้นกว่าเดิมโดยอธิบายตามหลักอุปสงค์-อุปทานว่า

...สมัยเริ่มสรรหาอาหารหมู่กิโละ ๔ บาท สมมติว่ามีคนกิน ๑,๐๐๐ คน ในจำนวนนี้ต้องเป็นคนที่มิรายได้พอควร (สมมติเดือนละ ๔๐๐ บาท) แต่พอตั้งสรรหาอาหาร ทำให้ราคาหมุดต่ำลงเป็นกิโละ ๓-๔ บาท จำนวนคนที่ซื้อหมุดได้มีมากขึ้น หมุกี่ไม่พอ เกิดตลาดมืด เพราะคนที่มีเงินสูงถึงจะซื้อหมุดได้"

นายทองเปลว ชลภูมิ ผู้ที่ได้เสนอความคิด ในการจัดตั้งองค์การสรรหาอาหารได้กล่าวอธิบายว่า โดยหลักการแล้วองค์การสรรหาอาหารได้ยึดหลักการที่สำคัญ ๔ ประการ คือ หลักการทุ่มตลาด หลักการตรึงราคา หลักการช่วยเหลือร้านค้า และหลักการอุปสงค์-อุปทาน ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักการเหล่านี้แล้ว จะเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาของแง่แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ องค์การสรรหาอาหารมีอุปสรรค เนื่องจากองค์การนี้ไปตัดผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม เช่น พ่อค้าหมุก พวกนี้จึงได้รวมตัวกันกลั่นแกล้งด้วยวิธีการต่างๆ เช่น "เมื่อฆ่าหมุกและขูดขนแล้ว ก็เอาหมุกแช่น้ำเย็น เพื่อที่ว่าเมื่อเวลานำมาขายที่ตลาดหมุกก็เน่าพอดี" นอกจากนี้ นายทองเปลว ชลภูมิ ยังได้ยอมรับว่ามีเจ้าหน้าที่บางส่วนในองค์การที่ทุจริต และ "ข้าพเจ้าพยายามแก้ทุกอย่างทำทุกอย่างเพื่อให้เป็นผลดี แต่ในที่สุดเกิดเฟลเชียรขึ้นมาเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็รับสารภาพ ข้าพเจ้าขอลาออก เมื่อมันเกิดอย่างนี้ ข้าพเจ้ารับผิดชอบ แต่ข้าพเจ้ารับผิดชอบเพราะขาดการร่วมมือ"

นอกจากนี้พรรคประชาธิปไตยยังได้กล่าวถึงปัญหาการผลิตสินค้าในประเทศที่ลดลงอันเนื่องมาจากการที่รัฐบาลไม่ได้ส่งเสริมการผลิตอย่างจริงจัง โดยมองจากการจัดสรรงบประมาณเพียง ๑,๓๓๑,๗๕๕ บาท และได้รับ ๑,๓๐๑,๕๔๘ บาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ นับเป็นจำนวนเงินที่น้อยมากเมื่อเทียบกับกระทรวงอื่นๆ"

***สำนักเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๕๐ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐.

***เรื่องเดียวกัน.

***สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๕๐ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๕๐.

***เรื่องเดียวกัน.

สำหรับหัวข้อที่ ๔ เรื่องนโยบายการต่างประเทศนั้นประเด็นที่พรรคประชาธิปัตย์ มุ่งโจมตีรัฐบาล ได้แก่ การส่งข้าวให้แก่อังกฤษ มรว.เสนีย์ ปราโมช ได้อธิบายไว้ ดังนี้

...สัญญาสมบุรณ์แบบข้อ ๑๔ ที่ว่าเราต้องให้ข้าวเขา ข้าวนั้น คือ ข้าวที่เหลือกินเหลือใช้ แต่ไม่เกิน ๑,๔๐๐,๐๐๐ ตัน...ไม่ได้ตกลงให้ ข้าวเขาเป็นจำนวนตายตัวถึงล้านห้าแสนตัน... ขอมตามให้เขากำหนด เอาจำนวน ๑ ล้าน ๔ แสนตันเป็นแมกซิ멈...๒๓๔

ต่อมาในสมัยที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีการเจรจา เปลี่ยนแปลงการให้ข้าวนี้ โดยเปลี่ยนจากการให้เปล่าเป็นการขายข้าวให้แก่อังกฤษ ตาม ทศนะของ มรว.เสนีย์ ปราโมชนั้น การให้ข้าวโดยไม่มีสิ่งแลกเปลี่ยนถือเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ เพราะเท่ากับเป็นการกู้ชื่อเสียงของประเทศกลับคืนมา แต่การทำสัญญาขายข้าวนอกจาก จะไม่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะ "เป็นเจ้านิมนต์คุณเขาแล้ว" ยังเป็นการผูกมัดให้ไทย ต้องส่งข้าวตามเวลาที่กำหนด และในประเด็นนี้รัฐบาลไม่อาจทำได้ เนื่องจากการส่งข้าว นั้นครบสัญญา ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐ แต่รัฐบาลชุดนี้ไปเจรจาขอต่อเวลาจนถึงสิ้น เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๐ การที่รัฐบาลไม่สามารถทำได้ตามที่ตกลงไว้ จะมีผลให้ประเทศต่างๆ ขาดความเชื่อถือในรัฐบาล ดังที่ว่า

...ที่ส่งข้าวไม่ทันนี้ ท่านอย่านึกว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ตามสัญญา เราควรถูก ปรับ...ผลก็เท่ากับเราให้เปล่า ตามสัญญาสมบุรณ์แบบ...ผิดกันแต่ว่า แต่ก่อนนี้ เราส่งให้เขาเปล่าๆ อยู่ในฐานะเป็นเจ้านิมนต์คุณ เขาส่งไม่ทันเราอาจขอร้อง

***สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๔/๒๔๘๐ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐.

***สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๓/๒๔๘๐ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๐.

***เรื่องเดียวกัน.

***เรื่องเดียวกัน.

ว่าตีหลงหนอย ฉันท้องให้เปล่าๆ ส่งไม่ทันจริงๆ แต่เดี๋ยวนี้เราขายให้เขา
เมื่อส่งไม่ทัน เขาจะหาว่าผิดสัญญาเสียชื่อเสียงทั้งนี้ เป็นเรื่องที่กระทบกระเทือน
ถึง ความเชื่อถือของชาวต่างประเทศที่มีต่อเรา""

พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
ได้ชี้แจงว่า รัฐบาลจำเป็นต้องเจรจาเปลี่ยนแปลงสัญญาการให้ข้าวมาเป็นขาข้าวเพราะ
รัฐบาลไม่มีเงินทุนในการซื้อข้าวจากชวาไปส่งให้อังกฤษได้ และในการไปเจรจาเพื่อ
ขอเปลี่ยนแปลงสัญญานี้ "ไม่ได้ดำเนินการด้วยมุ่งหวังเอาแต่เงินโดยไม่ได้รักษาชื่อเสียง..
การแก้ไขได้ให้เหตุผลเขา ให้ตัวเลขเขา ให้ข้อเท็จจริงเขา ให้เขาเชื่อถือจริงๆ เมื่อ
เขาเชื่อถือจริงๆ และเมื่อเขาเชื่อถือ ชื่อของเราก็ไม่เสียไป""

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการส่งข้าวแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ถาม
รัฐบาลถึงการเจรจาขอกู้เงินจากเอ็กซพอร์ตอิมพอร์ตแบงก์ซึ่งเป็นเรื่องสืบเนื่องจากรัฐบาล
นายปรีดี พนมยงค์ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลนายปรีดี ได้ทำเรื่องเจรจาขอกู้เงินจากเอ็กซพอร์ต
อิมพอร์ตแบงก์ โดยส่ง ม.จ.วิวัฒน์ไชย ไชยยันต์ ไปเจรจากู้เงินจำนวน ๒๐ ล้านดอลลาร์
และทางเอ็กซพอร์ตอิมพอร์ตแบงก์ตกลงให้กู้ แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลเป็นชุดของ พล.ร.ต.
ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้ระงับการกู้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จึงตั้งคำถามว่า "สิ่งที่จะนิสุจน์
ให้เห็นเท็จจริงว่าต่างประเทศเขาเชื่อถือรัฐบาลนี้หรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือเรื่องเงิน ถ้าเขา
ให้เรากู้เงินก็แปลว่าเขายังเชื่อถือเราอยู่"" พล.ร.ต.ถวัลย์ จึงอธิบายว่า

...ในการกู้เงินทางเรานั้นต้องการกู้ชนิดไม่มีเงื่อนไข ต้องการกู้เงินมาบูรณะ
ประเทศ และช่วยเหลือค่าครองชีพของประชาชน ก็ต้องกู้ชนิดเสียดอกเบี้ยและ
กำหนดเวลาใช้เท่านั้น ส่วนเอ็กซพอร์ตอิมพอร์ตแบงก์นั้นสเตทดีพาร์ตเมนท์ของ
อเมริกาเขาคุม...การกู้เงินในประเทศอเมริกานี้ สเตทดีพาร์ตเมนท์ถึงจะให้กู้
ก็ต้องไปทำโปรเจค อย่างใดอย่างหนึ่ง...เมื่อบริษัทอเมริกาไปกู้เดี่ยว หรือกู้
ร่วมกับเราแล้วเอาเงินเหล่านั้น ไปซื้อสินค้าจากอเมริกา แล้วบริษัทเอช้าง
มาดำเนินการก่อสร้าง เช่นนั้นก็กู้เงินเขาได้ แต่ข้าพเจ้าไม่ต้องการอย่างนั้น

""สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๓/๒๔๕๐ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๐.

ข้าพเจ้า ต้องการกู้เอามาซื้อเสื้อผ้า หยุษา การกู้เงินจากเอกซพอร์ตอิมพอร์ต
 แบงก์ก็เป็นอันเลิกกันไป

นอกจากนี้ พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ ยังได้กล่าวเสริมว่า การที่ประ
 เทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาตินั้น ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือ
 จากนานาประเทศได้เป็นอย่างดี

หัวข้อในการอภิปรายต่อไปของพรรคประชาธิปัตย์ คือ การใช้อำนาจทางการ
 เมืองแทรกแซงในราชการประจำ อันทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน กล่าวคือ
 ตามมาตราที่ ๒๔, ๒๕ และ ๓๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ ระบุไว้ว่า นาย
 รัฐมนตรี รัฐมนตรี และสมาชิกสภาจะเป็นข้าราชการประจำไม่ได้ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการ
 แบ่งแยกข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามนาย
 บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้อภิปรายถึงการใช้อำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซงราชการประจำ
 โดยที่ทางฝ่ายรัฐบาลต้องการคุมอำนาจการบริหารประเทศเอาไว้ ดังนี้

...การที่รัฐบาล ใช้อำนาจทางการเมืองเข้าไปแทรกแซงราชการประจำนี้ ย่อม
 เป็นผลเสียหาย โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตยนี้ เราต้องยอมรับกันว่า
 องค์การที่มีอยู่เหนือนักการเมืองที่มีอยู่อันหนึ่ง คือฝ่ายข้าราชการประจำ ข้าราชการ
 ต้องวางตัวเป็นกลางและต้องไม่ถูกกดขี่ข่มเหงทางการเมือง และถ้า
 หากว่าอำนาจในทางการเมืองเข้าไปแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้หันเห
 เข้าไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว ไม่มีปัญหาว่า การปฏิบัติของข้าราชการย่อมทำ
 ให้เกิดผลเสียหาย แก่ราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง...ไม่ว่าหน่วยราชการที่ไหน
 ดูเหมือนว่าอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลนี้ได้เข้าไปแทรกแซงเสียทุกหน่วย

การแทรกแซงข้าราชการประจำตามความหมายของพรรคประชาธิปัตย์ คือการ
 ที่รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองเข้าไปแทรกแซงการบรรจุ โยกย้าย และปลดข้าราชการ
 ซึ่งมีผลทำให้ข้าราชการประจำขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติงานตามปกติ และยังทำให้ข้าราชการ

เรื่องเดียวกัน.

เรื่องเดียวกัน.

ประจำที่มีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองหนหลังใช้อำนาจของตนในทางมิชอบ ทางฝ่ายรัฐบาลโดย พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ และ พ.อ.ช่วง เขวงศักดิ์สงคราม ได้ชี้แจงว่า คนไทยนั้นเคยชินกับการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ให้อำนาจลึทธิ การตัดสินใจแก่เสนาบดีทั้งหมด เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองไปแล้ว ความคิดเช่นนี้ยังคงฝังรากลึกอยู่ เพราะฉะนั้นจะแก้ไขปัญหาระบบนี้ให้หมดสิ้นไปอย่างรวดเร็วไม่ได้ ทางรัฐบาลยอมรับว่าการแทรกแซงนี้ยังคงมีอยู่บ้าง แต่รัฐบาลก็ได้พยายามแก้ไขด้วยการเสนอพระราชบัญญัติว่าด้วยข้าราชการเมืองและพระราชบัญญัติว่าด้วยข้าราชการพลเรือนเพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาล

หัวข้ออภิปรายประการต่อมา ได้แก่การไม่สามารถรักษฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจในการปฏิบัติราชการ ก่อนการเปิดอภิปรายนั้น รัฐบาลได้พยายามช่วยเหลือข้าราชการอยู่แล้วด้วยการ เพิ่มเงินเดือนให้แก่ข้าราชการและจัดสวัสดิการต่างๆ เป็นต้นว่าลดค่าโดยสารรถไฟ ให้สิทธิในการเบิกค่าเช่าบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังได้เสนอ "ให้มีการปรับปรุงแก้ไขฐานะโดยเฉพาะให้ใช้หลักในเรื่องการป้องกันภัยทางสังคม (Social Insurance)" แต่ทางพรรคประชาธิปัตย์กล่าวว่าโจมตีว่าการช่วยเหลือนั้นยังไม่ถึงขนาดและมาตรฐาน ดังเช่น การตั้งองค์การสรรพอาหารก็ได้ช่วยเหลือในด้านค่าครองชีพ และการที่รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองเข้าไปแทรกแซงราชการประจำ ก็เป็นเหตุให้ข้าราชการประจำขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน

สำหรับประเด็นเรื่องการศึกษาของชาตินั้น พรรคประชาธิปัตย์โจมตีว่ารัฐบาลมิได้ทำตามนโยบายที่แถลงไว้ คือ ไม่ได้ให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ครูประชาบาล ไม่มีการอบรมเรื่องศาสนาในโรงเรียน นักเรียนไม่มีที่เรียน ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน จำนวนครูไม่เพียงพอแก่นักเรียน รัฐบาลไม่ได้จัดหางาน ให้แก่นักเรียนภาคอาชีวศึกษา เป็นต้น ทางรัฐบาลได้อธิบายว่าปัญหานี้ได้รับผลกระทบมาจากสงครามมาก เช่น การขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน อันได้แก่กระดาษซึ่งโรงงานผลิตไม่ทัน สถานที่เรียนหลายแห่งต้องใช้ขบประมาณในการซ่อมแซมเสียก่อน ทางรัฐบาลได้พยายามเพิ่มเติมงบประมาณทางด้านการศึกษาอยู่แล้ว ส่วนในเรื่องการอบรมศาสนาให้แก่นักเรียนนั้น รัฐบาลมีนโยบาย

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ ๘/๒๔๘๐ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

ที่จะให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนในการอบรมเด็กนักเรียน นอกจากนี้รัฐบาลก็ได้ยกฐานะครู
ประชาบาลให้เป็นข้าราชการเพื่อให้มีเงินเดือนและสวัสดิการมากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

ประเด็นสุดท้ายที่พรรคประชาธิปัตย์ใช้ในการเปิดอภิปราย ได้แก่ การที่รัฐบาล
ไม่สามารถหาข้อเท็จจริงมาแถลงให้ประชาชนทราบได้ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
สวรรคตเพราะเหตุใด นายควง อภัยวงศ์ ได้กล่าวเปิดประเด็นนี้ว่า

...การที่ข้าพเจ้าได้ขอเปิดอภิปรายในประเด็นนี้ ข้าพเจ้าเองก็เข้าใจว่าไม่ใช่
เรื่องในนโยบาย และข้าพเจ้าเองก็ทราบว่า การที่จะไปตั้งนโยบายว่า พระ
เจ้าแผ่นดินจะยิงตัวตาย หรืออะไรตายอย่างนี้ไม่เป็นไปได้ ไม่อยู่ในนโยบาย
ของรัฐบาลไทยทั้งนั้น แต่ทำไมข้าพเจ้าถือว่าเหตุนี้สำคัญ และรวมอยู่ในนโยบาย
นั้นก็เพราะเหตุว่า รัฐบาลนี้ได้รับข่าวเหตุการณ์มา ฉะนั้นเป็นภาระอันหนึ่งซึ่ง
รัฐบาลจะถือว่า รัฐบาลต้องปฏิบัติ...ตามธรรมดาเมื่อรับงานมาจากรัฐบาลอื่น
เราก็ต้องสละงานนั้น

พล.ร.ต. ถวัลย์ อารงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้กล่าวตอบ นายควง อภัยวงศ์ ว่า

...จุดนี้ความจริงไม่ใช่เป็นเรื่องนโยบายที่รัฐบาลนี้ได้แถลง และความจริงก็
ไม่ใช่เรื่องซึ่งเกิดในรัฐบาลนี้ แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลนี้ได้รับภาระเรื่องนี้มา
จากรัฐบาลก่อน ก็เป็นหน้าที่ในการที่จะต้องดำเนินการในประเด็นและหลีกเลี่ยง
เพื่อที่จะไม่พุดอะไรในอันที่จะนำมาซึ่งการเสื่อมเสียพระเกียรติยศได้

หลังจากนั้น นายประสิทธิ์ ชูนิญ ผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร ได้กล่าวโจมตี
รัฐบาลว่า

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ
ครั้งที่ ๘/๒๔๕๐ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐.

เรื่องเดียวกัน.

เรื่องเดียวกัน.

...ทางรัฐบาลก็ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนกรณีสวรรคต...ก็ไม่ได้ชี้ขาด
 ไปในทางหนึ่งทางใด คือ ตัดอุบัติเหตุเสีย คงเหลือสองอย่างคือ ยิงตัวเอง
 หรือไม่ก็ถูกลอบยิงอยู่ในสองข้อนี้ แม้คณะกรรมการจะได้ชี้ประเด็นไว้ ให้เป็น
 ช่องทางสำหรับทางรัฐบาลจะได้วินิจฉัย ในโอกาสต่อไปก็ตาม...ตั้งแต่วันที่ ๓๑
 ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๘ เป็นต้นมาจนบัดนี้ ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยเห็นเลยว่าในการ
 ดำเนินการสืบสวนและสอบสวนของรัฐบาลในกรณีที่รัชกาลที่ ๘ เสด็จสวรรคตนั้น
 ได้มีการดำเนินการ สอบสวนและเป็นไปอย่างไร ... นี่ก็เป็นมูลฐานอันหนึ่งที่
 ข้าพเจ้าจะต้องเปิดอภิปราย และชี้ให้เห็นว่าวิธปฏิบัติของรัฐบาลนั้น เป็นไปใน
 ทางที่ไม่ชอบไม่ควร"

เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายพรรครัฐบาล และพรรคฝ่ายค้านได้อภิปราย
 ประเด็นต่างๆ ครบถ้วนแล้ว พล.ร.ต.ถวัลย์ ช่างนาवासวัสดิ์ ได้กล่าวสรุปเพื่อขอปิด
 อภิปราย ดังนี้

...ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเราได้ทำกันอย่างกว้างขวางแล้วก็ลงมติเถาะ เพื่อว่ารัฐ
 บาลจะได้ไปเสีย แล้วก็จะได้ตั้งรัฐบาลกันใหม่...ข้าพเจ้าบอกแล้วว่า การ
 ออกตามวิธิต่างรัฐธรรมนูญของข้าพเจ้านั้นคืออย่างนี้ ข้าพเจ้าไม่สามารถออก
 ในเวลาปิดสมัยประชุม ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่รู้สึกว่าข้าพเจ้าทำอะไรผิด ข้าพเจ้า
 บริหารโดยปกติ ข้าพเจ้าถึงพวงมาลัยไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าเป็นทหารเรือ
 ข้าพเจ้าขอเกาะพวงมาลัยเรือ ไม่สละเรือจนกว่าเรือจะจม แต่ถ้าถึงเวลา
 แล้ว แม้ประชาชนข้าพเจ้าก็จะเปิดกอกให้เรือจมเอง"

การที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านได้อภิปรายหัวข้อต่างๆ อย่างเต็มที่จนกระทั่ง
 ยาวนานถึง ๓ วัน ๓ คืน และยังมียินยอมให้มีการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาทางวิทยุ
 เพื่อให้ประชาชนได้รับฟังนี้แสดงออกถึง ความเป็นประชาธิปไตยในคณะรัฐบาลโดยเฉพาะ
 นายกรัฐมนตรีเป็นอย่างยิ่ง

*** เรื่องเดียวกัน.

*** เรื่องเดียวกัน.

ผลการลงมติปรากฏว่า รัฐบาลเป็นฝ่ายชนะด้วยคะแนนเสียง ๘๖ ต่อ ๔๔ แต่อย่างไรก็ตาม ผลพวงจากการอภิปรายดังกล่าวนี้ "ยังผลให้ชื่อเสียงของรัฐบาลในสายตาของประชาชนทั่วไปเสื่อมลง และเป็นการสร้างกระแสความปั่นป่วนให้เกิดแก่ระบอบรัฐสภาที่เป็นอยู่ในเวลานั้นด้วย"^{๑๑๑} ภายหลังจากการเปิดอภิปราย พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรงนาวาสวัสดิ์ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี แต่เสียงส่วนใหญ่ในสภาก็ได้ลงมติให้ พล.ร.ต.ถวัลย์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเพราะ "เป็นผู้มี Popularity พอที่จะเป็นหัวหน้ารัฐบาลซึ่งมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นฝ่ายค้านได้"^{๑๑๒}

พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรงนาวาสวัสดิ์ ได้จัดตั้ง คณะรัฐบาลชุดใหม่ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงเป็นบุคคลจากรัฐบาลชุดเดิม โดยมีรัฐมนตรีที่เพิ่มเข้ามาใหม่ ๘ คน ได้แก่ นายอรรถกิติพนมยงค์ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายแสง สุกธิพงษ์ - รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข พระยาประทีปกาลศาสตร์ (รมชิต กาญจนวณิชย์) - รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม นายทอง กันทาธรรม - รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทย นายชิต เวชประสิทธิ์ หลวงนรัตถรักษา (ชื่น วิจิตรเนตร) และ ขุนระดับคดี (ไญญา รมยานนท์) เป็นรัฐมนตรี^{๑๑๓} ส่วนบุคคลในคณะรัฐบาลชุดเดิม ที่มีได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรงนาวาสวัสดิ์ ครั้งที่สองนี้ ได้แก่ นายจรูญ สิบแสง นายวิลาศ โอสถานนท์ และ นายทองเปลว ชลภูมิ เป็นต้น^{๑๑๔} คณะรัฐบาลชุดนี้ ได้ดำเนินการบริหารประเทศจนกระทั่ง ถึงวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ จึงสิ้นสุดจากตำแหน่งเนื่องจากเกิดรัฐประหาร บทสรุปในที่นี้จะเห็นได้ว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรงนาวาสวัสดิ์ สามารถก้าวขึ้นมา มีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง และได้ทวีบทบาทจนกระทั่งได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ปัจจัยในการส่งเสริม พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรงนาวาสวัสดิ์ นั้นมีหลาย

^{๑๑๑} David A. Wilson, Politics in Thailand (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1962), p.255.

^{๑๑๒} รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๘๐/๒๔๙๐ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ อ้างถึงใน สิริวิรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ถึง ๒๔๙๐", หน้า ๒๙๓.

^{๑๑๓} "ตำนานรัฐบาลไทย บันทึกแห่งยุคสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๔๓ ปี ๔๓ รัฐบาล ๑๓ นายกรัฐมนตรี" มติชนฉบับพิเศษ, หน้า ๓๓-๓๘.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน.

ประการด้วยกัน เช่น ความเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ความเป็น
 ผู้ที่มีลักษณะประนีประนอมจนเป็นที่ยอมรับในหมู่คณะผู้ก่อการและฝ่ายอื่นๆ การดำรงตำแหน่ง
 หัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนุญ ซึ่งเป็นพรรคที่มีแนวความคิดทางการเมืองไปในทางเดียวกับ
 กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์และรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่ง
 มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเมืองในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรง
 นาวาสวัสดิ์ต้องประสบกับความยากลำบากในการบริหารงาน อันเนื่องมาจากปัญหาต่างๆ
 ทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปัญหาการคลี่คลาย
 กรณีสวรรคตตลอดจนปัญหาความแตกแยกในพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล พรรคประชาธิปไตย
 ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านจึงได้อ้างสาเหตุเหล่านี้ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ
 รัฐบาล แม้ว่ารัฐบาลจะเป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียงและจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ แต่ผลจากการ
 อภิปรายได้ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากยิ่งขึ้น กลุ่มทหารบกที่ก่อการรัฐประหาร
 ในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ จึงอ้างสาเหตุของความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐบาลเป็น
 สาเหตุข้อหนึ่งในการก่อการรัฐประหาร